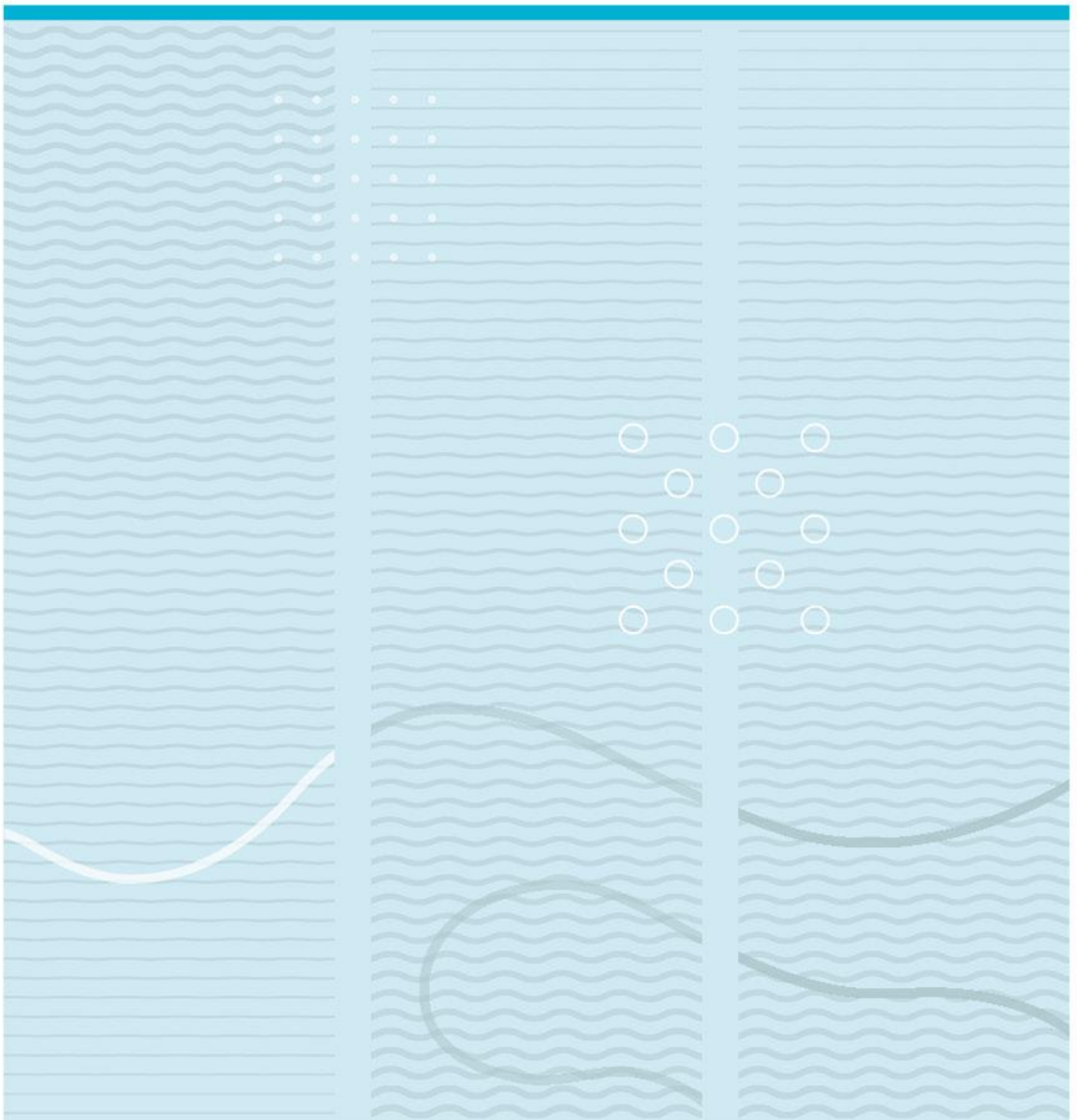

Gunn Marit Aspheim Hagen

Dyrebare forhold

En studie av forholdet mellom mennesker og dyrene hund og katt som kjæledyr i Norge i dag

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap
Institutt for kultur, religion og samfunnsfag
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2024 Gunn Marit Aspheim Hagen

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Sammendrag

I denne mastergradsavhandlingen undersøker jeg ulike aspekter ved forholdet mellom mennesker og kjæledyr. Ved å undersøke spørsmålene «Hvordan ser mennesker på kjæledyrene sine?», «Hvordan fungerer menneske – kjæledyr-interaksjoner?» og «Hvordan påvirker mennesker og kjæledyr hverandre i hverdagen og i livet?» besvarer jeg følgende problemstilling: *Hvordan er forholdet mellom mennesker og dyrene hund og katt som kjæledyr i Norge i dag?*

For å besvare problemstillingen har jeg gjennomført dokumentgransking for å danne et historisk bakteppe for analysen, en spørreundersøkelse for å fange opp ulike perspektiver og nyanser, og ni intervjuer for å kunne gå i dybden på de ulike spørsmålene. Jeg har benyttet symbolsk interaksjonisme og interaksjonsritualteori som teoretisk rammeverk for å belyse de ulike temaene.

Undersøkelsens hovedfunn viser at mennesker kan se på kjæledyrene sine som familie, som kilde til kjærlighet, glede, selskap og vennskap, og som turkamerat. Videre ser vi at kjæledyret kan fungere som likeverdige sosiale aktører, som deltar aktivt i meningsskapende interaksjoner med mennesker. Generelt har respondentene ganske like meninger om kjæledyret uavhengig om det er hund eller katt, men katter blir oppfattet som mer selvstendige, og hunder som mer avhengige av deg. Denne avhengigheten kan påvirke hvor nærme man opplever at dyret kommer, hvor mer avhengige dyr kan komme nærmere enn mer selvstendige dyr. Hunder og katter virker å ha fått endret rollene sine i stor grad, og har gått fra å ha en fysisk nyttefunksjon til å ha en psykisk nyttefunksjon. Kjæledyr har fått en stor plass i familien, og oppleves som et familiemedlem. Undersøkelsen viser at respondentene og kjæledyrene påvirker hverandres livskvalitet positivt.

Studien konkluderer med at kjæledyr betyr veldig mye for eierne sine, ved å bringe kjærlighet og glede, selskap og vennskap, støtte og trøst, mening, ansvar og omsorg. Kjæledyrene fungerer som tilnærmet likeverdige aktører i interaksjon, blir sett på som egne individer med egen verdi, og får sine behov og ønsker hørt og respektert. Kjæledyrene blir sterkt inkorporert i familien, og både mennesker og kjæledyr får økt livskvalitet av å leve med hverandre.

Abstract

In this master's thesis, I examine various aspects of the relationship between humans and pets. By exploring the questions "How do humans view their pets?", "How do human-pet interactions function?" and "How do humans and pets influence each other in daily life and overall?", I address the following issue: What is the relationship like between humans and the animals dogs and cats as pets in Norway today?

To answer this question, I have conducted document reviews to provide a historical backdrop for the analysis, a survey to capture different perspectives and nuances, and nine interviews to explore the questions in depth. I have used symbolic interactionism and interaction ritual theory as the theoretical framework to illuminate the different themes.

The main findings of the study show that humans may view their pets as family, as a source of love, joy, companionship, and friendship, and as walking companions. Furthermore, it shows that pets can function as equal social actors, actively participating in meaning-making interactions with humans. Generally, the respondents have quite similar opinions about the pet whether it is a dog or a cat, but cats are perceived as more independent, and dogs as more dependent on you. This dependency can affect how close one feels the animal gets to you emotionally, where more dependent animals may feel closer than more independent ones. Dogs and cats seem to have significantly changed their roles, shifting from having a physical utility function to a psychological utility function. Pets have become a major part of the family and are experienced as a family member. The study shows that the respondents and the pets positively influence each other's quality of life.

The study concludes that pets mean a great deal to their owners by bringing love and joy, companionship and friendship, support and comfort, meaning, responsibility, and care. The pets function as nearly equal actors in interaction, are seen as individual entities with their own value, and have their needs and desires heard and respected. Pets are strongly incorporated into the family, and both humans and pets experience increased quality of life from living with each other.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Abstract	4
Innholdsfortegnelse	5
Forord	8
1 Innledning	9
1.1 Bakgrunn og formål	9
1.1.1 Valg av tema.....	9
1.1.2 Hvorfor forske på kjæledyr?	10
1.2 Problemstilling, forskningsspørsmål og begrepsavklaring	10
1.2.1 Utvikling og avgrensing av problemstilling.....	10
1.2.2 Forskningsspørsmål	11
1.2.3 Begrepsavklaringer	12
1.3 Oppgavens oppbygning.....	12
2 Teoretisk utgangspunkt	14
2.1 Symbolsk interaksjonisme	14
2.2 Interaksjonsritualteori	17
3 Metode	19
3.1 Valg av metode og design	19
3.2 Hermeneutikk som metode	20
3.3 Dokumentgransking – Undersøke hunder og katters historie i Norge.....	21
3.4 Spørreundersøkelsen – Oversikt over forholdet mellom mennesker og dyrene katt og hund, og utvalg av personer til intervju	22
3.4.1 Innsamlingsform og utforming av spørsmål	22
3.4.2 Hvem skal jeg spørre?.....	24
3.4.3 Gjennomføring av analysen	25
3.5 Intervjuer	25
3.5.1 Forberedelser til intervju	25
3.5.2 Utvalg	26
3.5.3 Gjennomføring av intervjuene	27
3.5.4 Gjennomføring av analysen	28
3.6 Vurdering av konklusjoner.....	29
3.6.1 Intern gyldighet.....	29
3.6.2 Overførbarhet (Ekstern gyldighet)	30
3.6.3 Begrepsmessig gyldighet	30
3.6.4 Pålitelighet.....	30
3.7 Ethiske hensyn	32
4 Tidligere forskning	33
4.1 Generell oversikt over feltet.....	33
4.2 Perspektiver på kjæledyr	34
4.2.1 Kjæledyr og makt.....	34

4.2.2	Kjæledyr eller companion animals?.....	35
4.2.3	Kjæledyr som sosial aktør.....	36
4.3	Norske bidrag på feltet.....	36
4.4	Kunnskapshull og veien videre.....	38
5	Historisk bakteppe	39
5.1	Opprinnelse og domestisering.....	39
5.1.1	Katten	40
5.1.2	Hunden	40
5.2	Steinalder	41
5.2.1	De første hundene	41
5.2.2	Like i livet, like i døden?	42
5.2.3	Steinalderkatter	43
5.2.4	Det første kjæledyret?	43
5.3	Bronsealder	44
5.3.1	Hunder er ikke mat.....	44
5.3.2	Fra bosetningsvokter til husholdningsvokter	44
5.3.3	Hunder i helleristninger	45
5.4	Jernalder.....	45
5.4.1	Hunder er favoritten i graver.....	45
5.4.2	Katten kommer	46
5.4.3	Kult-dyr	46
5.4.4	Katter og hunder i norrøn mytologi og litteratur.....	47
5.5	Middelalder.....	48
5.5.1	Hundebein fra Bryggen.....	48
5.5.2	Den allsidige katten.....	48
5.5.3	Dyr i loven	49
5.6	1500- og 1600-tallet.....	50
5.6.1	«En god gutt»	50
5.6.2	En katt til glede og besvær.....	50
5.6.3	De djevlelske dyrene	51
5.7	1700-tallet	52
5.7.1	Fra mystikk og magi til vitenskap.....	52
5.7.2	«Hund savnet»	52
5.8	1800-tallet	54
5.8.1	Pidgeon er særdeles utmerket med smukke, krøllede ører.....	54
5.8.2	Katter, medisin og folketro	54
5.8.3	«Vær ikke haard mot Dyrene»	55
5.8.4	Hengivne hunder må vike for mennesket	56
5.8.5	Hundebefolkningen i Oslo	57
5.9	1900-tallet	58
5.9.1	Kjæledyr som hobby og venner	58
5.9.2	Alle dyr må ha et navn	59

5.9.3	Dyrenes utstyr	59
5.10	Oppsummering.....	59
6	Analyse.....	64
6.1	Oversikt – Kjæledyr i norske hjem	66
6.1.1	Type kjæledyr, kjønn og alder	66
6.1.2	Hvorfor skaffer nordmenn seg kjæledyr?	69
6.1.3	Boligtype, antall dyr og type dyr	69
6.1.4	Forsikring, anskaffelse og rase/blanding	71
6.1.5	Kjønn, bruksområde og aktivitet.....	73
6.1.6	Utdanning, antall dyr og type dyr	74
6.1.7	Oppsummering	75
6.2	Syn på kjæledyr.....	77
6.2.1	Hva ligger i begrepet kjæledyr?	77
6.2.2	Er «kjæledyr» et passende begrep?	79
6.2.3	Hvilke meninger har mennesker om kjæledyret sitt?.....	81
6.2.4	Oppsummering	85
6.3	Interaksjoner og ritualer	85
6.3.1	Kjæledyret som sosial aktør	86
6.3.2	Hvilke sosiale interaksjoner har mennesker og kjæledyr sammen?.....	89
6.3.3	Hvordan påvirker interaksjoner meninger kjæledyreiere har om kjæledyret sitt?	91
6.3.4	Symbolisk interaksjon og ritualer i hverdagen.....	96
6.3.5	Oppsummering	101
6.4	Livet med kjæledyr	102
6.4.1	Kjæledyrets roller.....	102
6.4.2	Kjæledyr som en del av familien	103
6.4.3	Kjæledyrets død	104
6.4.4	Menneske – dyr-båndet	107
6.4.5	Oppsummering	113
7	Avslutning	114
7.1	Oppsummering av funn.....	114
7.2	Konklusjon: Hvordan er forholdet mellom mennesker og dyrene hund og katt som kjæledyr i Norge i dag?	118
7.3	Refleksjoner rundt resultater og funn.....	119
7.4	Undersøkelsens styrker, svakheter og betydning.....	119
7.5	Forslag til videre forskning	120
	Litteraturliste.....	121
	Oversikt over tabeller og figurer	129
	Vedlegg	131

Forord

22 år med skole og studier nærmer seg slutten, og jeg sitter her med blandede følelser. Det føles rart å skulle levere fra seg noe jeg har jobbet med i fire år, og gå videre i livet. Arbeidet med denne oppgaven har vært en berg- og dalbane, med både glede og tårer. Det har vært så spennende og interessant å få lov til å fordype seg i mitt favoritt-tema: *dyr*.

Det er ingen selvfølge at oppgaven ble ferdig. Jeg gjennomgikk store livsendringer et halvt år før oppgaven skulle leveres, og innleveringen måtte utsettes igjen og igjen. Jeg var lenge usikker på om dette kom til å gå. Ferdigstillingen av denne masteroppgaven har vist meg at alt er mulig, gitt meg mye stress og frustrasjon, og enorm mestringsfølelse.

En stor takk til mine engler Pia og Rufus, og Poti, Simba og Nutte, som har gjort oppveksten min full av glede, latter, kjærlighet og vennskap, og dannet grunnlaget for min kjærlighet for dyr. Denne oppgaven eksisterer på grunn av dere. En stor takk også til Millie og Lillepus som har hjulpet og støttet meg gjennom oppgaven og livet generelt, gitt meg ubetinget kjærlighet og alltid stilt opp når jeg har trengt det.

Jeg vil takke min veileder Herleik Baklid for gode tilbakemeldinger, samtaler og oppmuntringer gjennom disse årene. Jeg vil også takke veilederne på iFokus som har hjulpet og støttet meg gjennom den siste perioden.

Tusen takk til min forlovede Sigve som har stått med meg og støttet meg hele veien, motivert meg i både vanskelige og lettere perioder, og praktisk talt ikke har sett meg disse siste månedene. Denne oppgaven hadde aldri blitt ferdig uten deg.

Jeg vil også rette en takk til familie og venner som har hjulpet, støttet og oppmuntret meg hele veien. Tusen takk til skrivegruppa for støtte, latter og oppmuntring.

En spesiell takk til alle respondentene fra spørreundersøkelsen og intervjuene, deres vilje til å stille opp gjorde denne oppgaven mulig.

Larvik, mai 2024

Gunn Marit Aspheim Hagen

1 Innledning

Det er anslått at det per 2023 er cirka 750 000 eide katter (Braastad, 2024) og mellom 560 000 og 600 000 hunder (Norsk Kennel Klub, 2023) i Norge. Det er tydelig at kjæledyr er en stor og viktig gruppe i samfunnet vårt.

De betyr all verden. De er der og gir betingelsesløs kjærlighet, de gir meg noen å være glad i. De gjør at jeg alltid har noen som kan være med på tur, noen som er glad for å se meg. De fyller hverdagen med glede og mening. (Spørreundersøkelse)

De betyr alt. Hunden og kattene våre er barna våre. De er familie.
(Spørreundersøkelse)

Jeg elsker hunden min inderlig. Hun er min aller aller beste venn.
(Spørreundersøkelse)

Disse sitatene er noen av svarene jeg fikk på spørsmålet «Hva betyr kjæledyret ditt for deg?», som ble stilt i spørreundersøkelsen. Sitatene illustrerer hvor sterkt forholdet mellom mennesker og kjæledyr kan være. I denne oppgaven skal jeg utforske dette forholdet nærmere.

1.1 Bakgrunn og formål

Jeg skal her presentere og begrunne valg av tema for undersøkelsen og diskutere undersøkelsens relevans og formål.

1.1.1 Valg av tema

Jeg har vokst opp på gård og alltid hatt dyr rundt meg. I fjøset var det kuer, i hagen hadde vi en kanin, og inne med oss bodde katter og hunder. Jeg har alltid vært glad i dyr, og har følt meg så heldig som har fått vokse opp med dem. Jeg oppdaget tidlig det spesielle båndet jeg fikk med kattene og hundene. Jeg følte at vi forstod hverandre, og jeg syntes alltid det var lettere å forholde seg til dyrene enn til andre mennesker. Dette

fikk meg til å undre. Var min situasjon spesiell, eller er dette vanlig blant kjæledyreiere? Valget var dermed lett for meg da jeg skulle velge tema for denne undersøkelsen: jeg ville forske på dyr. Eller snarere det unike forholdet mellom mennesker og kjæledyr.

1.1.2 Hvorfor forske på kjæledyr?

Dyr er over alt rundt oss, i alle deler av kulturen. De er i kunst, litteratur, serier, filmer og spill, hvor de kan ha både biroller og hovedroller. De er hos familie, venner eller bekjente av deg, i gatene rundt boligen din, på bussen eller på butikken. De er på TV-en, i avisen og i sosiale medier. De er i religion, filosofi og folketro. De er i språket vårt, i metaforer og ordtak.

Vi lever i et skifte når det kommer til synet på dyr. Stadig flere blir vegetarianere og veganere, fokus på dyrevelferd øker, det innføres dyrepoliti, dyrene får økende rettigheter, og hundeloven endres av hensyn til hundene. Dyrene får en stadig større plass i samfunnet og økt status, og det er viktig at dette gjenspeiles i forskning.

Formålet med undersøkelsen er todelt. På den ene siden ønsker jeg å få en dypere forståelse av forholdet mellom mennesker og kjæledyr, som igjen kan gi en dypere forståelse av det norske samfunnet og den norske kulturen. På den andre siden ønsker jeg å anerkjenne dyr som en viktig kulturell aktør, og fremheve dyr som et interessant og viktig forskningsområde. Dyr har lenge blitt nedprioritert i forskning, og blir sjeldent sett på som viktige i seg selv. Jeg ønsker derfor å bidra til å sette søkelys på dyrene som viktige og verdifulle i forskning.

1.2 Problemstilling, forskningsspørsmål og begrepsavklaring

Jeg skal her beskrive utvikling og avgrensning av problemstilling, presentere mine forskningsspørsmål og definere noen viktige begreper.

1.2.1 Utvikling og avgrensning av problemstilling

Jeg bestemte meg tidlig for at jeg hadde lyst til å forske på forholdet mellom mennesker og dyr. Dette er et enormt tema som kan belyses på utallige måter, så jeg måtte derfor avgrense og konkretisere for å komme fram til en problemstilling. Først avgrenset jeg i tid og rom, og valgte å se på situasjonen i Norge i dag. Begrepet *dyr* er også for stort, så jeg avgrenset dette til *kjæledyr*. Det finnes som nevnt mange ulike typer kjæledyr, så jeg valgte å snevre dette inn til hund og katt, som er de mest tradisjonelle kjæledyrene.

Problemstillingen ble derfor:

Hvordan er forholdet mellom mennesker og dyrene hund og katt som kjæledyr i Norge i dag?

Dette er en beskrivende problemstilling som ikke har til hensikt å forklare årsakssammenhenger, men å beskrive et fenomen. På denne måten kan jeg kartlegge ulike aspekter ved forholdet mellom mennesker og kjæledyr, omfanget og variasjoner i dette, og utvikling over tid.

I kapittel 5 er det tatt med noen eksempler fra Danmark, Sverige og Tyskland, på grunn av lite/manglende materiale fra Norge. Der behandler jeg også periodene fra steinalder til og med 1900-tallet, som et sammenligningsgrunnlag med dagens situasjon og for å sette mine funn i et større tidsperspektiv.

1.2.2 Forskningsspørsmål

For å svare på problemstillingen har jeg utviklet følgende overordnede og spesifiserte forskningsspørsmål:

- Hvordan ser mennesker på kjæledyrene sine?
 - o Hva legger mennesker i begrepet kjæledyr?
 - o Er kjæledyr et passende begrep?
 - o Hvilke meninger har mennesker om kjæledyret sitt?
- Hvordan fungerer menneske – kjæledyr-interaksjoner?
 - o Kan et dyr være en likeverdig sosial aktør?
 - o Hvilke sosiale interaksjoner har mennesker og kjæledyr sammen?
 - o Hvordan påvirker interaksjoner meninger kjæledyreiere har om kjæledyret?
 - o Hvordan påvirker symbolske interaksjoner og ritualer forholdet mellom mennesker og kjæledyr?
- Hvordan påvirker mennesker og kjæledyr hverandre i hverdagen og i livet?
 - o Hvilke roller har kjæledyret?
 - o Hvordan er kjæledyrets plass i familien?
 - o Hvordan håndterer mennesker kjæledyrets død?
 - o Hvordan påvirker mennesker og kjæledyr hverandres livskvalitet?

Det er som nevnt lite forskning på dette, og jeg har ikke funnet tilsvarende forskning fra Norge som benytter samme teorier og innfallsvinkel. Svarene på disse

forskningsspørsmålene kan derfor bidra med å fylle kunnskapshull om fenomenet. De kan også ha en praktisk betydning for dyr som samfunnsgruppe. De kan fungere som et ledd i arbeidet med å forbedre dyrs livssituasjon, ved å for eksempel øke dyrenes status, gi dem flere rettigheter eller bedre vilkår i samfunnet.

1.2.3 Begrepsavklaringer

Kjæledyr

Store Norske Leksikon definerer kjæledyr slik:

Kjæledyr er husdyr som gir mennesker selskap og som man kan ha god, fysisk kontakt med. Begrepet brukes om dyr som er domestisert eller avlet for tamhet, slik at mennesker ved kontakt med dyret kan få tilfredsstilt sine fysiske, emosjonelle, atferdsmessige og sosiale behov. Kjæledyr holdes vanligvis i hjemmet. (Braastad, 2020).

I boken *Pets* (2014) beskriver Erica Fudge (2014, s. 15) en rekke faktorer som må være på plass for at dyret er et kjæledyr: Dyret har sitt egne, individuelle navn, det får menneskelignende mat, det blir ikke spist, og det mottar sofistikert helsehjelp.

Kultur

I denne undersøkelsen tar jeg utgangspunkt i det generelle kulturbegrepet, som defineres som «tanke-, kommunikasjons- og atferdsmønstre på alle felter av samfunnslivet, uavhengig av om det finnes noen spesialisert kultursektor eller ikke» (Schackt, 2023). Jeg legger dette til grunn fordi mitt studieområde omfatter nettopp tanke- kommunikasjons- og adferdsmønstre blant mennesker og dyr, og dette er viktig for å kunne forstå forholdet mellom dem.

1.3 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt opp i 8 kapitler.

I kapittel 1 **Innledning** presenterer jeg oppgavens tema og formål, problemstilling og forskningsspørsmål, og definerer relevante begreper.

I kapittel 2 **Teori** gjør jeg rede for det teoretiske rammeverket som er benyttet i undersøkelsen.

I kapittel 3 **Metode** gjør jeg rede for metoden som er benyttet i undersøkelsen og begrunner ulike metodiske valg som er tatt.

I kapittel 4 **Tidligere forskning** trekker jeg frem hvordan menneske-dyr forholdet har blitt forsket på tidligere, både nasjonalt og internasjonalt. Jeg går nærmere inn på noen ulike aspekter som har vært viktige i forskningen.

I kapittel 5 **Historisk bakteppe** gir jeg et innblikk i hvordan forholdet mellom mennesker og dyrene katt og hund har utviklet seg fra steinalderen frem til og med 1900-tallet.

I kapittel 6 **Analyse** analyserer jeg dataene jeg har samlet inn. Kapitlet er delt opp i fire deler. Første del fungerer som en oversikt over ulike aspekter og valg ved kjæledyrhold og kjæledyreiere. I andre del undersøker jeg menneskers syn på kjæledyr. I tredje del undersøker jeg interaksjoner mellom mennesker og kjæledyr. I fjerde del undersøker jeg ulike aspekter ved livet med kjæledyr, og hvordan menneskene og kjæledyrene påvirker hverandre i hverdagen.

I kapittel 7 **Avslutning** oppsummerer jeg funnene jeg har gjort, presenterer konklusjonen på problemstillingen, reflekterer rundt resultater og funn, diskuterer undersøkelsens betydning, styrker og svakheter, og presenterer forslag til videre forskning.

I kapittel 8 **Litteratur** presenterer jeg litteraturen som er benyttet i undersøkelsen.

2 Teoretisk utgangspunkt

I dette kapittelet skal jeg gjøre rede for det teoretiske utgangspunktet jeg baserer undersøkelsen min på. Det er utfordrende å finne teorier som passer til studier av kjæledyr, da de fleste teorier er utviklet med tanke på mennesker og setter mennesket i sentrum, og i stor grad utestenger dyr. Justeringer kan derfor være nødvendig for å kunne anvende teorien på temaet.

Symbolsk interaksjonisme er en teori som med noen tilpasninger kan egne seg godt til studier av forhold mellom mennesker og dyr. Interaksjon er en viktig del av ethvert forhold, og disse interaksjonene kan ofte være i form av ritualer aktørene deler. Jeg har derfor valgt å basere meg på symbolsk interaksjonisme, og trekker også inn interaksjonsritualteori. Symbolsk interaksjonisme har tidligere blitt brukt som grunnlag i studier av samspillet mellom mennesker og dyr (se Alger & Alger, 1997; Sanders, 1993, 2003). Forskerne har tilpasset tilnærmingen ved blant annet å ikke anse talespråk som en obligatorisk egenskap for meningsfull symbolsk interaksjon, og dermed åpnet for å kunne anse dyrene som en likeverdig aktør i interaksjonen.

2.1 Symbolsk interaksjonisme

Interaksjonismen er assosiert med en gruppe sosiologer, blant annet George Herbert Mead, W. I. Thomas, and Robert E. Park, omtalt som Chicagoskolen (Adams & Sydie, 2001, s. 502). Begrepet symbolsk interaksjonisme ble først tatt i bruk av Blumer (Adams & Sydie, 2001, s. 503), en amerikansk sosiolog som var opptatt av symbolsk interaksjonisme og metode (Blumer, 1969, s. vii). Etter ønske fra tidligere studenter og kolleger skrev han boken *Symbolic Interactionism: Perspective and Method* (1969), som er sammensatt av noen av hans tidligere forskningsartikler, sammen med en grundig gjennomgang av den symbolske interaksjonismens metodologiske grunnlag. Tilnærmingen bygger i stor grad på tankene til George Herbert Mead (Blumer, 1969, s. 1), en av de ledende tenkerne innen amerikansk pragmatisme (Stølen, 2022), men Blumer utviklet sin egen versjon, og spesielt metodologien er hans egen (Blumer, 1969, s. 1 – 2).

Under skal jeg gi en kort gjennomgang av symbolsk interaksjonisme basert på Blumers metodologi.

Blumers symbolske interaksjonisme:

Symbolisk interaksjonisme bygger på tre premisser:

1. Mennesker handler overfor ting på bakgrunn av betydningen tingen har for dem
2. Meningen til tingen kommer fra eller oppstår gjennom den sosiale interaksjonen personen har med sine medmennesker
3. Disse meningene blir håndtert i, og justert gjennom, en tolkningsprosess hos personen som handler med de tingene den treffer på

(Blumer, 1969, s. 2).

Symbolisk interaksjonisme baserer seg på en rekke grunnideer: menneskegrupper og samfunn, sosial interaksjon, objekter, mennesket som aktør, menneskelig handling, og sammenkobling av hendelseslinjer (Blumer, 1969, s. 6).

Menneskegrupper og samfunn: Grupper av mennesker består av mennesker som utøver handlinger. Handlingene består av de mangfoldige aktivitetene personer utfører i livet når de møter på hverandre og når de håndterer alle situasjonene de møter på. Et menneske kan handle alene, kollektivt eller som representant for en gruppe. Handlingen er individuell og i forhold til situasjonen mennesket befinner seg i. Menneskegrupper og samfunn eksisterer grunnleggende i handling, og må sees i lys av handling (Blumer, 1969, s. 6 – 7).

Sosial interaksjon: Et samfunn består av mennesker som samhandler med hverandre, der deres handling hovedsakelig er en respons på andre. Sosial interaksjon blir ofte behandlet som uviktig, men symbolisk interaksjonisme anerkjenner den sosiale interaksjonen som vesentlig. Sosial interaksjon former menneskelig adferd, ved at mennesker må ta hensyn til hverandres handlinger og tilpasse sin egen adferd deretter. Andre menneskers handlinger kan også påvirke et menneskes intensjoner og planer. George Herbert Mead fremhever to former for sosial interaksjon: ikke-symbolisk interaksjon og symbolisk interaksjon. Ikke-symbolisk interaksjon skjer når man responderer direkte på handlinger uten å tolke dem, mens symbolisk interaksjon involverer tolkning av handlinger og forståelse av hverandres handlingers betydning. Kroppsspråk og egenskapen å kunne ta på seg hverandres roller er også viktig. Symbolisk interaksjon er en sentral og formende del av menneskelig gruppeliv, og ikke bare et uttrykk for forhåndsbestemte faktorer (Blumer, 1969, s. 7 – 10).

Objekter: Mennesker og menneskegruppers “verdener” består av objekter, og disse objektene er et produkt av symbolsk interaksjon. Et objekt kan være hva som helst som kan indikeres, og kan deles inn i tre kategorier: fysiske objekter, sosiale objekter, og abstrakte objekter. Objektets natur består av meningen det har for personen som ser på objektet, og et objekt kan ha ulike meninger for forskjellige mennesker. Objektets mening for en person stammer fundamental fra hvordan andre man samhandler med definerer objektet. På denne måten oppstår felles objekter, objekter som har samme mening for en gruppe mennesker og sees på på samme måte av dem. Symbolsk interaksjonisme ser på menneskelig gruppeliv som en prosess hvor objekter skapes, bekreftes, forandres og forkastes, og menneskers liv og handlinger endres i takt med endringer i deres objektsverden (Blumer, 1969, s. 10 – 12).

Mennesket som aktør: Mennesket ansees som et vesen som ikke bare responderer på ikke-symbolsk nivå, men som også gir indikasjoner til og tolker indikasjoner fra andre. Dette er mulig fordi mennesket har et «selv», evnen til å se seg selv som et objekt i egen handling. Menneskets selvforståelse dannes gjennom sosial interaksjon, og inkluderer prosessen med å innta roller, hvor en person ser seg selv fra utsiden ved å innta andres posisjoner. Sosial interaksjonisme ser mennesket som et vesen som gjennomfører sosial interaksjon med seg selv, og ikke bare responderer på og påvirkes av ulike faktorer. Mennesker er aktive i å gi mening til og håndtere det de legger merke til gjennom selv-indikasjon, og er derfor aktivt handlende vesener som former sin handling basert på egen tolkning og selvbevissthet (Blumer, 1969, s. 12 – 15).

Menneskelig handling: Menneskelig handling skiller seg fra andre fordi mennesker må tolke sin verden for å handle, i stedet for å bare respondere på miljøet. Mennesker må tolke andres handlinger og utforme sin egen handlingslinje basert på denne tolkningen. Dette krever konstruksjon og styring av handling, ikke bare en respons på ytre påvirkninger. Menneskelig handling innebærer å ta hensyn til ulike faktorer som ønsker, mål, tilgjengelige midler, andres handlinger, selvbilde og potensielle resultater av en handling. Handlingen formes og ledes gjennom en prosess av indikasjon og tolkning, hvor handlingslinjer kan startes, stoppes, utsettes eller transformeres. Kollektive handlinger består av individer som tilpasser sine handlingslinjer til hverandre. Dette innebærer en tolkningsprosess blant deltakerne, ikke bare individuelle tolkninger. Felles eller kollektiv handling er et resultat av denne tolkningsprosessen og interaktive indikasjonen mellom deltakerne (Blumer, 1969, s. 15 – 16).

Sammenkobling av hendelseslinjer

Menneskelig gruppeliv består av at medlemmer tilpasser sine handlingslinjer til hverandre, noe som skaper «felles handlinger». Felles handlinger er forskjellig fra summen av individuelle handlinger og har sin egen distinkte karakter i samspillet mellom dem. Felles handling må forstås som en sammenkobling av individuelle handlinger, og selv etablerte handlinger må dannes på nytt i hver enkelt situasjon. Enhver form for felles handling, ny eller etablert, oppstår på bakgrunn av tidligere handlinger. En ny form for felles handling vokser opp fra og er knyttet til tidligere handlinger, og kan ikke forstås uavhengig av denne konteksten. Felles handlinger representerer altså ikke bare horisontale linjer mellom deltakernes aktiviteter, men også vertikale linjer med tidligere felles handlinger (Blumer, 1969, s. 16 – 20).

Jeg skal knytte datamaterialet opp mot teoriens premisser, grunnideer og begreper. Jeg skal også bruke dette til å analysere utvalgte situasjoner. Slik kan jeg undersøke hvordan meninger og interaksjoner påvirker forholdet mellom mennesker og kjæledyr.

2.2 Interaksjonsritualteori

Inspirert av Durkheim og Goffman utviklet den amerikanske sosiologen Randall Collins en teoretisk modell som omhandler interaksjonsritualer (Collins, 2004, s. xi). Collins mener at en interaksjonsritualteori er nøkkelen til mikrososiologi, og at mikrososiologi er nøkkelen til mye som er større. De små, her-og-nå, ansikt-til-ansikt interaksjonene er plassen til handlingene og de sosiale aktørene, og det er her vi kan få en bedre forståelse av det sosiale livet (Collins, 2004, s. 3).

Interaksjonsritualteori er først og fremst en teori om situasjoner, om øyeblikkelige møter blant menneskelige kropper fylt med emosjoner og bevissthet fordi de har gått gjennom kjeder av tidligere møter. Collins strategi starter med dynamikken i situasjoner, og fra dette kan vi finne nesten alt vi ønsker om individene (Collins, 2004, s. 3 – 4).

Interaksjonsritualer har fire hovedingredienser:

1. To eller flere mennesker er fysisk samlet på samme sted, så de påvirker hverandre med kroppslig tilstedeværelse enten bevisst eller ubevisst
2. Det er avgrenset for utenforstående så deltakerne har et inntrykk av hvem som deltar og ikke deltar

3. Menneskene fokuserer på et delt objekt eller en delt aktivitet, og kommuniserer dette til hverandre så begge er klar over den andres fokus
4. De deler felles humør eller følelsesmessig opplevelse

(Collins, 2004, s. 47 – 48).

Det er fire utfall av interaksjonsritualer:

1. Gruppesolidaritet, en følelse av tilhørighet
2. Emosjonell energi hos et individ: en følelse av selvtillit, oppstemthet, styrke, entusiasme og initiativ i å ta handling
3. Symboler som representerer gruppen: emblemer eller andre representasjoner som medlemmene føler er assosiert med dem som en gruppe, Durkheims «hellige objekter». Personer med gruppesolidaritet behandler disse symbolene med stor respekt og beskytter dem mot respektløshet både utad og innad i gruppen
4. Moralfølelse: følelsen av riktighet i å følge gruppen, respektere dens symboler og forsvare begge mot overtredere. Her kommer også følelsen av moralsk ondskap eller utilbørlighet ved å krenke gruppesolidariteten og dens symbolske representasjoner

(Collins, 2004, s. 49).

Et ritual kan være formelt eller naturlig. Formelle ritualer inneholder ofte stereotypiske handlinger som taler, sang, tradisjonelle gester og tradisjonelle kostymer. Naturlige ritualer er interaksjoner som skjer spontant uten noen eksplisitt tanke om at det skjer, som bygger opp felles fokus og emosjonell underholdning uten de formelle stereotypene. Både formelle og naturlige ritualer har de samme kjerneingrediensene, prosessene og utfallene, og begge kan skape symboler og følelse av tilhørighet (Collins, 2004, s. 49 – 50).

Jeg skal anvende denne teorien ved å analysere noen utvalgte situasjoner, for å undersøke hvordan interaksjonsritualer kan påvirke forholdet mellom mennesker og kjæledyr.

3 Metode

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for valg av metode og data, og gjennomgå de ulike metodiske tilnærmingene jeg har benyttet. Her vil jeg begrunne valg jeg har tatt, og diskutere fordeler og ulemper ved disse.

Dette er i hovedsak en kvalitativ undersøkelse, hvor jeg har benyttet metodetriangulering ved å kombinere tre ulike metoder. Jeg har gjennomført dokumentgransking, samlet inn kvantitative og kvalitative data fra en spørreundersøkelse, og gjennomført kvalitative intervjuer. Videre går jeg gjennom de metodiske valgene i oppgaven trinn for trinn.

3.1 Valg av metode og design

Med denne undersøkelsen ønsker jeg å kartlegge og få en dypere forståelse av forholdet mellom mennesker og dyrene katt og hund som kjæledyr i Norge i dag. Jeg ville først se på forholdene i tidligere perioder. Videre ville jeg undersøke både generelle tendenser og spesifikke forhold i dagens samfunn. For å gjennomføre dette benyttet jeg tre metodiske tilnærminger:

- Dokumentgransking
- Spørreundersøkelse
- Intervjuer

En kombinasjon av ulike metodiske tilnærminger kalles metodetriangulering, og gir meg muligheten til å belyse problemstillingen fra flere ulike perspektiver og samle inn både kvalitativ og kvantitativ data. Kvalitativ data, altså data i form av ord og tekst, er best egnet for å få den dypere forståelsen jeg er ute etter, og det er dette som blir hovedgrunnlaget for undersøkelsen. En viktig grunn til dette er den høye relevansen og nyanserikdommen kvalitative data gir, og det er lettere å få en dypere forståelse.

Ulemper med kvalitative data kan være at det er utfordrende å generalisere til større grupper, det er ressurskrevende å samle inn, og dataene kan bli svært komplekse (Jacobsen, 2018, s. 129 – 132). Jeg supplerer med kvantitative data, altså data i form av tall, som er godt egnet for å kartlegge og få en oversikt over temaet. Kvantitative data kan gi mer presise svar, og gir mulighet for generalisering. Ulemper kan være at dataene kan gi et overfladisk preg, og dermed være fjern fra den faktiske virkeligheten. (Jacobsen, 2018, s. 134 – 135). Ved å kombinere kvantitative og kvalitative data på

denne måten er det mulig å bygge på de to ulike tilnærmingenes styrker, og minske ulempene.

Jeg startet arbeidet med en undersøkelse av katter og hunders historie, hovedsakelig i Norge, ved hjelp av dokumentgransking. Dette gjorde jeg for å få et historisk bakteppe for selve undersøkelsen, og for å kunne sette mine resultater inn i et historisk perspektiv. Deretter gjennomførte jeg en spørreundersøkelse for å få en generell kartlegging av menneskers forhold til kjæledyr og finne aktuelle deltakere til intervjuer, og til slutt gjennomførte jeg intervjuer for å kunne gå mer i dybden av respondentenes holdninger og erfaringer knyttet til kjæledyr. På denne måten ønsker jeg å belyse problemstillingen:

Hvordan er forholdet mellom mennesker og dyrene katt og hund som kjæledyr i Norge i dag?

3.2 Hermeneutikk som metode

Hermeneutikk handler om tolkning og forståelse av tekster (Kvarv, 2014, s. 73). Det er to begreper som står sterkt i hermeneutikken: *forståelseshorisont* og *den hermeneutiske sirkelen*. Forståelseshorisonten er basert på vår forforståelse, som er satt sammen av et visst antall ubevisste antakelser. Dette er grunnlaget for vår tolkning, og veileder oss videre når vi studerer detaljene. Den hermeneutiske sirkelen er betegnelsen på selve tolkningsprosessen, som går ut på å vekselvis studere helheten og delene i en tekst (Kvarv, 2014, s. 73).

Min forståelseshorisont er påvirket av en rekke faktorer. Jeg har selv hatt kjæledyr så lenge jeg kan huske, og har mine egne erfaringer knyttet til kjæledyrhold. Jeg har fått inntrykk fra venner som er kjæledyreiere, fremmede jeg ser med kjæledyr, og forhold mellom mennesker og kjæledyr jeg ser på tv eller leser om i nyheter. Jeg har også sett forhold mellom mennesker og kjæledyr i film, serier, bøker og spill. Dette danner grunnlaget for min forståelse og mine tolkninger.

For å oppnå større forståelse har jeg tatt utgangspunkt i den hermeneutiske sirkelen. Ved å studere ulike deler kan jeg få en bedre forståelse av helheten, som igjen kan gi meg en bedre forståelse av delene. Ved å gå fram og tilbake mellom del og helhet på denne måten kan jeg opparbeide meg en bedre forståelse av problemstillingen. Jeg har

arbeidet systematisk med delene og helheten for å opparbeide meg en større forståelse for forholdet mellom mennesker og dyrene hund og katt som kjæledyr i Norge i dag.

3.3 Dokumentgransking – Undersøke hunder og katters historie i Norge

Jeg startet undersøkelsen min med et historisk bakteppe hvor jeg studerte menneskers forhold til dyrene hund og katt i tidligere perioder. Kapittelet tar for seg periodene fra steinalder til og med 1900-tallet, og danner grunnlaget for oppgaven. Dette har jeg gjort for å få en forståelse av hvordan forholdet mellom mennesker og katter, og mennesker og hunder, har utviklet seg gjennom tidene i Norge, slik at jeg kan sette mine funn inn i et tidsmessig perspektiv og ha en bakgrunn for å tolke dagens situasjon.

Det var naturlig nok ikke mulig å snakke direkte med noen som levde på denne tiden, og dokumentgransking ble derfor et naturlig valg. Jeg forsøkte i stor grad å holde meg til primærkilder i form av blant annet aviser og bøker som Pontoppidanos *Det første forsøg paa Norges Naturlige Historie* (1753). Det er en fordel å benytte primærkilder, fordi man har kontroll over dataen som blir samlet inn, og man kan analysere den etter eget ønske. Påliteligheten til disse dataene er også større da de ikke er tolket av andre på forhånd. Her var søkefunksjonen på nasjonalbiblioteket en verdifull ressurs, hvor jeg blant annet fant mange originale aviser. Bruk av aviser i denne sammenhengen er noe som ikke har blitt gjort tidligere, og jeg har opplevd dette som en verdifull kilde med stort potensiale.

Der hvor det var utfordrende eller umulig å få tak i primærkilder benyttet jeg sekundærkilder som forskningsartikler, fagbøker og oppslagsverk. En utfordring jeg møtte ved å bruke sekundærdata er at det sjeldent er tilgjengelig rådata, hvilket betyr at dataene som oftest allerede er tolket og brukt til en annen sammenheng enn det jeg undersøker. Dette gjorde det til tider vanskelig å finne akkurat den informasjonen jeg var ute etter. Jeg måtte også være kildekritisk, siden informasjonen kan bære preg av før-dommer og holdninger hos personen som samlet dem inn og tolket dem. Jeg brukte internett mye for å finne frem til relevante kilder. Når jeg undersøker digitale dokumenter har jeg den fordel at det ofte er mulig å søke opp spesifikke ord i teksten, noe som gjorde det lettere for meg å finne fram til relevant informasjon.

3.4 Spørreundersøkelsen – Oversikt over forholdet mellom mennesker og dyrene katt og hund, og utvalg av personer til intervju

Etter at jeg hadde fullført det historiske bakteppet fortsatte jeg undersøkelsen min med en spørreundersøkelse, som jeg valgte å gjennomføre av to grunner. Den ene for å kunne kartlegge og få en oversikt over generelle tendenser når det kommer til forholdet mellom mennesker og dyrene katt og hund som kjæledyr, den andre for å kunne finne og velge ut relevante og interessante personer til intervju.

3.4.1 Innsamlingsform og utforming av spørsmål

For å kunne nå ut til mange mennesker og samle inn større mengder data, valgte jeg å bruke et web-basert spørreskjema, som jeg opprettet på nettskjema.no. Jeg valgte web-basert spørreskjema av praktiske årsaker. Et slikt skjema har lave kostnader, siden det ikke er nødvendig å tenke på trykk og porto, eller utgifter til intervjuer som reisekostnader og telefonutgifter, noe som er praktisk når jeg skal undersøke mange. Et slikt skjema er også arbeidsbesparende ved at deltakerne leser og fyller ut skjemaet selv. Web-baserte spørreskjemaer har også liten intervju effekt. Deltakerne får svare på undersøkelsen alene i fred og ro, og blir ikke påvirket av en intervjuer (Jacobsen, 2018, s. 278 – 280).

De største utfordringene med et web-basert spørreskjema er svarprosent og representativitet. For å få bedre svarprosent og representativitet kunne jeg valgt å benytte personlig intervju, telefonintervju eller postutsendt skjema, men jeg synes allikevel det var fornuftig å velge web-basert spørreskjema her. Jeg skal undersøke for mange til å gjennomføre intervjuer i denne fasen, og jeg har ikke behov for å generalisere til hele befolkningen, og har således ikke behov for et representativt utvalg. Jeg ønsker heller å avdekke holdninger og tendenser blant kjæledyreiere som et supplement til analysen av de kvalitative intervjuene, som skal gå i dybden på enkeltpersoners erfaringer.

Jeg utformet spørreskjemaet med ulike deler og ulike typer spørsmål for å få en større bredde i informasjonen jeg samlet inn.

- Innledende spørsmål

Jeg startet spørreundersøkelsen med noen enkle, innledende spørsmål som omhandler om personen har eller har hatt egne kjæledyr, hvilke kjæledyr de har eller har hatt, om

dyret er rase eller blanding, og om de fikk kjæledyr under koronaepidemien. Disse spørsmålene er ment å gi en generell oversikt og bakgrunn for de videre spørsmålene.

- Livet med kjæledyr

Denne delen omhandler spørsmål som sier noe om kontakten mellom menneskene og kjæledyret i hverdagen. Her har jeg tatt med spørsmål om for eksempel hvorfor respondenten skaffet seg kjæledyr, hva respondenten bruker kjæledyret til, og hvilke aktiviteter respondenten gjør sammen med kjæledyret. Disse spørsmålene er ment å gi et bilde av hvordan mennesket og kjæledyret/kjæledyrene lever livene sine sammen.

- Refleksjon

I denne delen har jeg med åpne spørsmål som respondenten blir oppfordret til å reflektere kort rundt, for eksempel spørsmål som «Hva legger du i begrepet kjæledyr?» og «Hva betyr kjæledyret/-dyrene dine for deg?». Med disse spørsmålene ønsker jeg å få fram respondentens egne tanker, upåvirket av svaralternativer.

- Informasjon om deg

Denne delen omhandler spørsmål om respondenten, som kjønn, yrke og bosted. Disse spørsmålene kan brukes til å dele respondentene inn i ulike grupper, så jeg kan undersøke om det finnes ulike tendenser innenfor de ulike gruppene.

- Intervju

Jeg avsluttet spørreundersøkelsen med å gi respondenten valg om å ha mulighet til å bli kontaktet for intervju, og skrive inn ønsket kontaktinformasjon. På denne måten fikk jeg enkelt en oversikt over personene som ønsket intervju, og deres foretrukne kontaktinformasjon.

Jeg har benyttet ulike spørsmålsformer for å få ulik informasjon. De fleste spørsmålene er flervalgsspørsmål hvor jeg har listet opp en del tenkelige alternativer, og lagt inn et fritekstfelt til slutt hvor respondenten selv kan skrive noe dersom det ikke er et passende svar i listen med svaralternativet. Noen av disse spørsmålene skal besvares med kun ett svaralternativ, mens på andre spørsmål kan man velge flere svaralternativer. Jeg har også med noen åpne spørsmål, hvor respondenten kan svare selv upåvirket av svaralternativer.

Før jeg startet innsamling av data sendte jeg inn meldeskjema til NSD, siden jeg samlet inn personopplysninger i form av kontaktinformasjon fra de som ønsket det. Da

meldeskjemaet ble godkjent startet jeg en testrunde med noen få som testet spørreundersøkelsen og kom med tilbakemeldinger.

3.4.2 Hvem skal jeg spørre?

Den teoretiske populasjonen i denne undersøkelsen er alle mennesker over 18 år som har et forhold til katt og/eller hund som kjæledyr i Norge akkurat nå. Det ville vært umulig å undersøke alle disse i praksis for denne oppgaven, så jeg har derfor undersøkt et utvalg.

Det finnes ingen oversikt over mennesker som har et forhold til kjæledyr i Norge, og siden jeg ikke har behov for å generalisere fra utvalg til populasjon har jeg valgt å benytte selvutvelgelse, en form for ikke-sannsynlighetsutvalg, for å danne spørreundersøkelsens utvalg. Ikke-sannsynlighetsutvalg kan gi et systematisk skjevt utvalg, som innebærer at relevante grupper ikke kommer med i undersøkelsen, så det er dermed ikke mulig å generalisere fra utvalg til populasjon. Selvutvelgelse går ut på at mennesker selv bestemmer om de vil delta eller ikke (Jacobsen, 2018, s. 303).

Jeg har hatt en viss kontroll over utvalget ved å dele spørreundersøkelsen i hunde- og kattegrupper på Facebook, utover dette er det menneskene selv som har valgt om de vil gå inn og svare eller ikke. På denne måten har jeg nådd ut til mennesker som har et forhold til katt og/eller hund, som er det jeg er ute etter. Samtidig er det viktig å ta i betraktning at det kun er personer som har en facebook-konto, er medlem i en av gruppene, og får innlegget fram i «nyhetsfeeden» sin, som sannsynligvis ser undersøkelsen. I tillegg til dette må man regne med noe frafall blant disse, da det kan forekomme at noen ikke ønsker å gjennomføre undersøkelsen, ombestemmer seg midtveis eller glemmer å svare (Jacobsen, 2018, s. 280 – 281).

Totalt besvarte 191 personer undersøkelsen, blant disse var 172 kvinner og 19 menn. Alderen strekker seg fra 18-20 år til 71-80 år, hvor hovedvekten ligger på 21-30 år, 31-40 år og 41-50 år. 107 av deltakerne har universitets- eller høyskoleutdanning som høyeste fullførte utdanning, 61 har videregåendeutdanning, 6 har grunnskoleutdanning, og 8 har oppgitt annet.

Det er noen skjevheter i utvalget, spesielt når det kommer til kjønn og type dyr. Det er en stor overvekt av kvinner og mennesker med hund blant respondentene. Dette kan føre til unøyaktigheter i sammenligninger mellom kjønn, og i sammenligninger mellom katter og hunder. Det kan også føre til at kvinners og hundeeieres syn vil være mer

fremtredende i analyser basert på spørreskjemaet. Denne skjevheten er rettet opp i intervjuene, hvor likevekt mellom kjønn og type dyr har vært et viktig kriterium.

3.4.3 Gjennomføring av analysen

Jeg fikk både kvantitativ og kvalitativ data fra spørreundersøkelsen. For å forberede dataene til analyse kodet jeg svarene med kvantitativ data og satte opp kategorier for de åpne spørsmålene med kvalitative data.

Med de kvantitative dataene har jeg utført univariate og bivariate analyser illustrert med grafiske fremstillinger for å gi en generell oversikt over temaet og ulike tendenser og aspekter ved forholdet mellom mennesker og dyrene hund og katt som kjæledyr. De kvalitative dataene satte jeg inn i kategorier for å få en oversikt over svarene.

3.5 Intervjuer

Jeg har valgt å bruke intervju som undersøkelsens hovedmetode. Med intervjuene ønsker jeg å få en dypere forståelse av hvordan forholdet mellom menneske og dyrene hund og katt som kjæledyr er i dag.

3.5.1 Forberedelser til intervju

Etter å ha satt meg inn i tidligere forskning og svarene fra spørreundersøkelsen startet jeg arbeidet med å utforme intervjuet.

Som intervjuform valgte jeg åpne, individuelle intervjuer. Denne intervjuformen egner seg godt fordi jeg skal undersøke relativt få enheter. Jeg ønsker å gå i dybden på hva enkeltpersoner sier, og deres holdninger og meninger. Jeg valgte videre å semistrukturere intervjuene, som innebærer at jeg på forhånd utarbeidet en intervjuguide med temaer og spørsmål som vi gikk gjennom i løpet av intervjuet. Spørsmålene er åpne uten noen faste svaralternativer. Jeg har valgt denne løsningen for å kunne belyse de viktigste temaene, i tillegg til å kunne gå i dybden og sikre rike og mangfoldige svar fra den intervjuede.

Det er viktig å planlegge begrensninger slik at undersøkelsen blir gjennomførbar. Jeg gjorde dette ved å sette en grense for hvor mange jeg skulle intervju, 10 stykker, og for hvor lenge et intervju skulle vare, maksimum halvannen time.

Da arbeidet med planleggingen og intervjuguiden var ferdig, sendte jeg meldeskjema til NSD for å sikre personvernet til respondentene. Da meldeskjemaet ble godkjent, startet jeg prosessen med å velge ut og kontakte aktuelle deltakere til intervju.

3.5.2 Utvalg

For å velge ut personer til intervju har jeg benyttet bredde og variasjon som kriterium. Basert på svar fra spørreundersøkelsen har jeg valgt ut personer med svar som er interessante og relevante for det jeg skal undersøke, og jeg har også sett etter svar med ulike erfaringer, meninger, oppfatninger og perspektiver. Jeg valgte ut personer med blant annet ulike kjønn, ulik alder og yrke, og personer som har bare hund, bare katt, både hund og katt, og som ikke har kjæledyr for øyeblikket. Jeg ville også ha med noen som hadde anskaffet kjæledyr under koronapandemien.

For å enkelt få oversikt over og manøvrere blant de ulike svarene har jeg lagt inn anonymisert data i MySQL Workbench. Med SQL kan jeg skrive spørringer for å få frem svar med spesifikke egenskaper, for eksempel kjønn, alder, og hvilke(t) dyr de har eller har hatt. Blant disse lagde jeg en oversikt over aktuelle kandidater, og valgte ut 10 personer som jeg kontaktet. Jeg valgte 10 personer for å kunne få et rikt og varierende svarmateriale, samtidig som det ikke blir for omfattende i forhold til analysen. Av de kontaktede var det bare 9 stykker som ønsket å gjennomføre intervju, så jeg endte opp med 9 respondenter.

Tabell 3-1 - Oversikt over intervjudeltakerne med kjønn, alder, yrke, utdanning, hvilke dyr de har hatt tidligere, og hvilke dyr de har på nåværende tidspunkt

	Kjønn	Alder	Yrke	Utdanning	Har hatt dyr	Har dyr
1	Kvinne	18-20 år	Student	Videregående	Hund og katt	Hund og katt
2	Kvinne	21-30 år	Helsesekretær	Videregående	Katt	Katt
3	Kvinne	41-50 år	Vernepleier/ufør	Universitet/høyskole	Hund og katt (hest)	Hund og katt
4	Mann	41-50 år	Taleskriver	Universitet/høyskole	Hund og katt	Hund
5	Kvinne	21-30 år	Student	Universitet/høyskole	Hund	Hund
6	Kvinne	21-30 år	Sivilingeniør	Universitet/høyskole	Katt	Katt
7	Mann	61-70 år	Sykepleier	Universitet/høyskole	Hund og katt	Katt
8	Kvinne	41-50 år	Ikke besvart	Universitet/høyskole	Hund og katt (hamster, kanin, mus, høns, ender)	Hund og katt (høns)
9	Mann	21-30 år	IT	Universitet/høyskole	Katt, bodd med hund og katt i en periode	Ingen

Tabellen viser en oversikt over respondentene, og utvalgte egenskaper. Det er representert deltakere fra Kongsvinger, Lillestrøm, Gjerstad, Bø i Telemark, Oslo, Vrådal, Bergen, Trondheim/Bodø og Skien. Stedsnavn er ikke knyttet til hver enkelt deltaker, for å sikre anonymitet.

3.5.3 Gjennomføring av intervjuene

Respondentene jeg valgte ut ble kontaktet via kontaktopplysninger oppgitt i spørreskjemaet, og det ble avtalt intervjutidspunkt med de som ønsket å være med i undersøkelsen. Dersom noen ikke ønsket å delta, kontaktet jeg en annen person med lignende eller andre interessante svar.

Jeg valgte å gjennomføre intervjuet over videosamtale. Fordelene med videosamtale-intervju er at det skaper en god flyt i samtalen, og det er kostnadsbesparende i forhold til ansikt-til-ansikt intervjuer ved at man slipper å fysisk flytte seg. Det er også lettere å få tilgang til mennesker som oppholder seg langt unna. I tillegg er det mulig å observere

den intervjuede og ha kontroll over intervjusituasjonen (Jacobsen 2018, s. 146 – 148). Respondentene mottok et informasjonsskriv på e-post som de ble bedt om å bekrefte før intervjuet, og en lenke til zoom-møtet.

Jeg startet selve intervjuet med å introdusere meg, og forteller kort om undersøkelsens hensikt og hvordan informasjonen skal brukes. Deretter stilte jeg introduksjonsspørsmålet «Kan du fortelle litt om et kjæledyr som har betydd noe helt spesielt for deg?», for å få i gang samtalen. Videre fulgte jeg intervjuguiden med følgende temaer for samtalen:

- Anskaffelse av kjæledyr
- En vanlig dag for deg og ditt/dine kjæledyr
- Aktivitet med kjæledyret
- Helse og forsikring
- Kjæledyrets død
- Begrepet kjæledyr
- Kjæledyr og livskvalitet
- Kjæledyrets status og plass i familien
- Kjæledyr og korona

Til slutt spurte jeg om respondenten har en morsom historie om kjæledyret, eller noe kjæledyr har gjort som de er stolte av, før jeg avsluttet med å spørre om de har noe mer å si eller fortelle, eller noen spørsmål.

Jeg valgte å gjøre opptak av intervjuene. Dette er noe intervjuobjektet fikk informasjon om og godkjente på forhånd, og kan når som helst velge å trekke seg. Opptak gjør etterarbeidet med intervjuene lettere, og sikrer at jeg får med all informasjon og detaljer jeg kan ha oversett i løpet av selve intervjuet.

3.5.4 Gjennomføring av analysen

Fra intervjuene fikk jeg kvalitative data. Det første jeg gjorde var å transkribere intervjuene, ved å lytte til opptakene og skrive ned ordrett hva som ble sagt. Da arbeidet med transkriberingen var ferdig, leste jeg gjennom alle svarene og merket det som var interessant. Videre gjennomførte jeg en innholdsanalyse. Her kategoriserte jeg svarene, og lette etter sammenhenger og forskjeller.

3.6 Vurdering av konklusjoner

For å vurdere kvaliteten på undersøkelsen har jeg sett nærmere på fire områder: intern gyldighet, ekstern gyldighet, begrepsmessig gyldighet og pålitelighet.

3.6.1 Intern gyldighet

Intern gyldighet handler om hvorvidt resultatene man oppnår i en undersøkelse oppfattes som riktige. Her er det tre spørsmål man kan stille seg (Jacobsen, 2018, s. 228 – 229):

Gir studieobjektene en sann representasjon av virkeligheten?

Studiens utvalgsform har påvirket hvilke kilder jeg har nådd ut til, og det kan tenkes at deltakerne er mennesker med spesiell interesse og engasjement for sine dyr. Det er viktig å være klar over at studien kan utelukke grupper av kjæledyreiere, blant for eksempel mennesker uten facebook-konto eller som ikke er medlem av de aktuelle facebook-gruppene.

Undersøkelsen fokuserer på deltakernes egne oppfatninger og erfaringer, så det er ingen «riktige» eller «feil» svar. Samtidig er dyrevelferd og kjæledyrhold noe mange har sterke meninger om, og det kan derfor tenkes at ikke alle har svart helt sannferdig på alle spørsmål, på grunn av for eksempel stigma og forventninger fra samfunnet.

Jeg har jobbet for å unngå å stille ledende spørsmål, og ikke benytte positivt eller negativt ladde ord i spørreundersøkelsen og intervjuguiden. Jeg har utformet spørsmålene på en måte som skal unngå føringer, og la respondenten fortelle fritt.

Gir forskeren en sann representasjon av data?

Det er alltid informasjon som forsvinner, endres og legges til i prosessen fra rådata til presentasjon av resultater. For å sikre at dataene gir en sann representasjon har jeg gått kritisk gjennom analysemetodene, ved å gå gjennom og teste kategoriene og sammenhengene jeg har kommet fram til.

Gjenspeiler resultatene virkeligheten?

Ved å gjennomføre både en spørreundersøkelse og intervjuer har jeg større grunnlag for å vurdere riktigheten av resultatene. Jeg har også sammenlignet resultatene med lignende forskning i den grad det lar seg gjøre, for å se etter likheter i resultatene.

3.6.2 Overførbarhet (Ekstern gyldighet)

Ekstern gyldighet handler om hvorvidt resultatene kan generaliseres til å gjelde andre mennesker og overføres til andre situasjoner (Jacobsen, 2018, s. 237).

Fra spørreundersøkelsen fikk jeg 191 svar, og jeg gjennomførte intervjuer med 9 av disse. Dette er ikke nok for generalisering fra utvalg til populasjon, men kan allikevel avdekke fenomener og sammenhenger som i en viss grad kan overføres til andre situasjoner. Dersom jeg ser at resultater fra intervjuene også sammenfaller med resultater fra spørreundersøkelsen kan dette indikere at resultatene kan overføres til å gjelde andre grupper mennesker.

Jeg har valgt å basere utvalget for intervjuene på spredning, og valgt ut svar som er ulike og skiller seg ut. På denne måten kan studien illustrere bredden som finnes når det kommer til hvordan mennesker opplever sitt forhold med sine kjæledyr.

3.6.3 Begrepsmessig gyldighet

Begrepsmessig gyldighet måtte jeg ta spesielt hensyn til i arbeidet med spørreundersøkelsen. Dette går ut på at spørsmålene faktisk måler det jeg ønsker å undersøke.

Dette har jeg gjort ved å opprette ulike kategorier for spørreundersøkelsen, hvor hver kategori inneholder flere spørsmål. Ved å sammenligne resultatene fra spørreundersøkelsen og intervjuene kan jeg også vurdere den begrepsmessige gyldigheten, dersom resultatene samsvarer er det et tegn på at den begrepsmessige gyldigheten er god.

3.6.4 Pålitelighet

Pålitelighet går ut på om det er trekk ved selve undersøkelsen som påvirker resultatene jeg har kommet fram til (Jacobsen, 2018, s. 241). Jeg har derfor vært nøye med å dokumentere valg jeg har gjort underveis. Jeg har vært oppmerksom og gjort tiltak for å sikre at undersøkelsens pålitelighet er god. Under skal jeg se nærmere på hvordan undersøkelsesopplegg og analysen kan påvirke oppgavens pålitelighet, og hvilke tiltak jeg har gjort for å sikre god pålitelighet.

Undersøkelsesopplegg

Jeg som forsker påvirker bevisst eller ubevisst de som skal undersøkes. I spørreundersøkelsen passet jeg på å unngå ledende spørsmål og at svaralternativer ikke overlappet hverandre, og kjørte en testrunde med spørreskjemaet før jeg delte det offentlig. Det kan allikevel være mulig at ulike respondenter tolket spørsmål ulikt, eller på en annen måte enn meg selv. Det er usannsynlig at respondenten svarte strategisk i en undersøkelse som denne da det ikke er noe å tjene, men det kan tenkes at ikke alle svar er helt sannferdige på temaer som er knyttet til for eksempel stigma og forventninger fra samfunnet. De fleste spørsmålene er valgfrie å svare på slik at ikke respondenten skal bli tvunget til å ta stilling til noe de egentlig ikke har så mange tanker om, allikevel valgte de fleste å svare på alle spørsmål.

Måten jeg fremstår på i intervjuene kan også påvirke resultatene. Jeg tok et bevisst valg om å inkludere min egen hund i de fleste intervjuene, for å skape en følelse av gjenkjennelighet hos respondenten. Jeg kan også ubevisst ha påvirket respondenten med måten jeg var kledd, snakket og formulerte meg på. Jeg har derfor gjort en kritisk evaluering av meg selv og min framtreten etter hvert intervju for å se om jeg kan gjøre noen forbedringer til neste intervju.

Konteksten kan også påvirke undersøkelsens resultater. Respondenten kan ha vært sliten, stresset eller hatt dårlig tid, noe som kan påvirke svarene. Spørreundersøkelsen kan også ha blitt fylt ut sammen med andre, noe som kan være både en ulempe og en fordel. Det kan føre til unøyaktigheter i kategoriseringen, men kan også bringe inn rikere informasjon.

Intervjuene var planlagt sammen med respondenten. Respondenten hadde dermed tid til å forberede seg og tenke gjennom temaet på forhånd. Spørsmålene var ikke tilgjengelige før intervjuet, men alle respondentene hadde allerede gjennomført spørreundersøkelsen om samme tema. Selve intervjuet foregikk som videosamtale, noe som kan ansees som en krysning mellom kunstig og naturlig kontekst. Deltakerne fikk være et sted de føler trygghet til, mens selve videosamtalen kan føles kunstig. Dette førte til en formell samtale i trygge rammer.

Analyse

Unøyaktig bearbeiding av data i arbeidet med koding og transkribering kan føre til feil i analysen. Kodeskjema ble opprettet automatisk, og jeg gikk gjennom manuelt for å

sjekke at alt var riktig. Jeg tok opptak av intervjuene for å være sikker på å ikke miste noen detaljer. Under transkriberingen gikk jeg gjennom hvert intervju flere ganger for å sikre at alt ble skrevet ned ordrett, for å få med all informasjon og unngå misforståelser.

Analysen kan også bli unøyaktig eller feil dersom feil eller for få analyseteknikker er benyttet. Jeg forberedte meg derfor godt på forhånd og revurderte underveis i arbeidet hvilke teknikker som var best egnet.

3.7 Etsiske hensyn

I undersøkelser som denne er det etiske hensyn som må tas.

Det første jeg gjorde etter å ha utarbeidet spørreskjema og intervjuguide, var å sette meg inn i retningslinjer for personvern. Siden jeg samlet inn personopplysninger sendte jeg inn meldeskjema til NSD som en sikkerhet på at opplysningene ble behandlet på en trygg måte, og jeg fikk godkjenning derfra før jeg startet innsamlingen.

Jeg utarbeidet informasjonsskriv for spørreundersøkelsen og intervjuene etter mal fra NSD, som alle fikk tilgang til på forhånd av spørreundersøkelsen og intervjuene.

Informasjonsskrivene inneholder informasjon om studien, personvern og rettigheter, i tillegg til kontaktopplysninger til veileder, personvernombud og meg selv. Dette skal sikre at studiedeltakerne har grunnlag for å kunne gi informert samtykke. Alle deltakere ble på forhånd av undersøkelsene bedt om å samtykke, og informert om muligheten for å trekke seg når som helst.

Alle personopplysninger ble lagret på en kryptert server, og for spørreundersøkelsen ble alle personopplysninger erstattet med en kode som ble lagret i en egen liste, adskilt fra øvrige data. I tillegg ble all informasjon som ble brukt i oppgaven anonymisert, slik at det ikke er mulig å indentifisere enkeltpersoner.

Både spørreundersøkelsen og intervjuene var frivillig å delta i, og de fleste spørsmål i spørreundersøkelsen var valgfrie å svare på. Alle studiedeltakerne måtte bekrefte å være over 18 år.

4 Tidligere forskning

Forskning på forholdet mellom mennesker og dyr er, i likhet med kulturstudier, et veldig allsidig studieområde som strekker seg over flere fagfelt. Forskingen presentert i dette kapittelet vil derfor være av tverrfaglig art, og omhandle forskning fra ulike fagfelt. I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for relevant tidligere forskning som finnes om temaet, og ulike perspektiver som har blitt benyttet.

4.1 Generell oversikt over feltet

Forhold mellom mennesker og dyr har eksistert siden de tidligste kulturene vi kjenner til, men forskning på dette er relativt nytt. I løpet av de siste tiårene ser vi en økt interesse for dette, og forskning på forholdet mellom mennesker og dyr har blitt et legitimt studieområde som kan benytte mange ulike teorier og metoder.

Innen helse og psykologi finner vi forskning på hvordan dyr kan påvirke, hjelpe og bedre vår fysiske og psykiske helse, for eksempel *Spotlight on the psychological basis of childhood pet attachment and its implications* (Wanser et.al., 2019), *Pets and Mental health* (Cusack, 1988) *Are Pets a Healthy Pleasure? The Influence of Pets on Blood Pressure* (Allen, 2003).

Innenfor rettsvitenskap finner vi fokus på dyrevern og rettigheter for dyr, og forskning på sammenheng mellom vold mot dyr og vold mot mennesker, for eksempel *Menneskers paradoksale forhold til dyr* (Sollund, 2009).

Innenfor arkeologi finner vi blant annet forskning på dyrenes roller i ulike tidsperioder, for eksempel *Dyret i jernalderens forestillingsverden. En studie av forholdet mellom mennesker og dyr i nordisk jernalder, med utgangspunkt i dyrebein fra graver* (Mansrud, 2004), *The Warrior and the Cat – A Re-Evaluation of the Roles of Domestic Cats in Viking Age Scandinavia* (Toplak, 2019) og *On the Fringe – Sheepdogs and Their Status Within Bronze Age Ontologies in Scandinavia* (Oma, 2020).

Innenfor kultur og antropologi finner vi ulike perspektiver på dyr i kulturer, for eksempel *Hund! Fornuft og følelser* (Thorsen, 2001), *Humans and other Animals* (Hurn, 2012) og *Deep play: Notes on the Balinese Cockfight* (Geertz, 2005).

Human-animal Studies (HAS) er et interdisiplinært felt som har vokst fram de siste 30 årene. HAS utforsker hvordan ikke-menneskelige dyr opptar plass i livene og kulturen

vår, og våre samhandlinger med dem, og har blitt en paraplybetegnelse på forskning om forholdet mellom mennesker og dyr. HAS skiller seg fra annen forskning på dyr, fordi fokuset ikke er på dyret i seg selv, men på selve samhandlingene mellom mennesker og dyr (DeMello, 2012, s. 4, 7).

4.2 Perspektiver på kjæledyr

Mye av forskningen på forholdet mellom mennesker og dyr har fokus på kjæledyr, og finnes som nevnt i mange fagfelt. Under trekker jeg fram tre ulike perspektiver på forskning på forholdet mellom mennesker og kjæledyr.

4.2.1 Kjæledyr og makt

1984 Yi-Fu Tuan er en kinesisk-amerikansk geograf. Han har blant annet skrevet boka *Dominance and affection* (Tuan, 1984), hvor han argumenterer for at forholdet mellom mennesker og kjæledyr er basert på dominans og hengivenhet: «Dominance may be cruel and exploitative, with no hint of affection in it. What it produces is the victim. On the other hand, dominance may be combined with affection, and what it produces is the pet» (Tuan, 1984, s. 2). Tuan baserer argumentene sine på historiske nedtegnelser og skildringer. Han viser til hvordan dyrene opprinnelig ble sett på som kraftfulle, for eksempel i kunst, folketro og religion. For å demonstrere og understreke sin makt kunne mennesker fange og temme disse mektige dyrene (Tuan, 1984, s. 69 – 75).

Sentralt i dette står maktbegrepet. Makt i seg selv er godt, sier han, og er et annet ord for vitalitet og effektivitet. «We admire power whether it is manifest in nature, in ourselves, or in our works» (Tuan, 1984, s. 7). Men makt, i vestlige samfunn og spesielt i vår tid, kan også være problematisk:

Contact with power often ends in death. What was once alive becomes inanimate matter. Thus trees turn into tables and chairs, animals into meat and leather. In war, humans become corpses. Short of death, trees turn into potted plants, animals into beasts of burden and pets. And humans? Confronted by power, they become "animals" and "things" or playthings. (Tuan, 1984, s. 7, 12)

Han mener at makt kan brukes til praktiske formål, som å lage en benk av tømmer og bruke en okse for å pløye, men også med mål om nytelse, utsmykning og prestisje.

Objekter med slike formål mener han kan sees på som verdifulle, og blir behandlet som «playthings and pets» (Tuan, 1984, s. 2).

Tuan viser til en rekke eksempler fra ulike tider og ulike deler av verden som illustrerer forholdet mellom mennesker og dyr fra et maktperspektiv. Dyr kunne bli sett på som mektige, og mennesker kunne demonstrere sin makt ved bruk av dyr (Tuan, 1984, s. 69 – 74).

Makt og dominans kan komme til syne i dagliglivet vårt på mange forskjellige måter. Noen er uskyldige eller til og med godartete, mens andre kan være mer voldelige (Tuan, 1984, s. 5). På bakgrunn av dette mener han at produksjon og vedlikehold av kjæledyr er et relativt harmløst arbeid som ofte kommer herren til gode, og sjeldnere kjæledyret (Tuan, 1984, s. 5 – 6).

4.2.2 Kjæledyr eller companion animals?

Måten vi snakker om dyr på kan ha mye å si for hvordan vi ser dem, og i det internasjonale forskningsmiljøet ser vi en stadig større bruk av begrepet «companion animal» i stedet for «pets». I innledningen til første utgave av det multidisiplinære tidsskriftet *Journal of Animal Ethics* diskuteres nettopp dette:

Specifically, we are inviting authors to use “companion animals” rather than “pets.” Despite its prevalence, “pets” is surely a derogatory term with respect to both the animals concerned and their human caregivers. Again, the word “owners,” though technically correct in law, harks back to a previous age when animals were regarded as just that: property, machines or things to use without moral constraint. Likewise, “he” or “she” should be utilized in relation to individual animals rather than “it.” The odd notion that animals are only a species and not individuals should not be perpetuated in our language. (Linzey & Cohn, 2011, s. viii)

Overgangen fra begrepet “pet” til begrepet “companion animal” blir også diskutert i boken *If You Tame Me: Understanding Our Connection with Animals* (Irvine, 2004), hvor forfatteren påpeker at begrepet “companion animal” innebærer en økt innsats for å se dyr som dyr, i stedet for arbeidere, dekorasjon eller underholdning. «Companion animals» blir fortsatt sett på som «andre», men på en måte som hedrer dem i stedet for å se på dem som underlegne (Irvine 2004, s. 58). Dette kan sees som et ledd i en større prosess for å endre hvordan vi ser på og snakker om dyr. Det har blitt et større fokus på

å utfordre skillet mellom menneske og dyr, eller kultur og natur, se for eksempel Donna Haraway (2003) og Nik Taylor (2012). Haraway har doktorgrad i biologi, og benytter tverrfaglig teori som trekker fra alt fra poststrukturalisme og semiotikk til evolusjonsbiologi og primatologi (Haukedal, 2023). Taylor skrev doktorgraden *Human-Animal Relations: A Sociological Respecification*, og har forsket på sammenhenger mellom vold mot mennesker og vold mot dyr og dyreassistert terapi (Birke og Hockenhull, 2012, s. xii).

4.2.3 Kjæledyr som sosial aktør

Jeg vil her trekke fram to sosiologiske studier som har symbolsk interaksjonisme som utgangspunkt, og ser på dyr som sosiale aktører: Sanders' *UNDERSTANDING DOGS: Caretakers' Attributions of Mindedness in Canine-Human Relationships* (1993) og Alger og Alger's *Beyond Mead: Symbolic Interaction between Humans and Felines* (1997).

I følge konvensjonell sosiologisk lære kan ikke dyr fungere som sosiale aktører på grunn av sin mangel på talespråk (Sanders, 1993, s. 205 – 206). Sanders utfordrer dette synet, og gjennom feltarbeid, intervjuer og autoetnografier har han studert hvordan mennesker ser på hundene sine. Sanders studie viser at eierne ser på sine hunder som egne tenkende, empatiske, og gjengjeldende individer, som er klar over grunnleggende regler og roller som styrer forholdet, og har en grunnleggende evne til å ta den andres rolle (Sanders, 1993, s. 207).

Alger og Alger ønsket å gjenskape Sanders' studie i forhold til katter. Undersøkelsen bygger på flerårig observasjon av egne katter, dybdeintervjuer og omtaler av katter i et magasin om katter. Undersøkelsen fant at i likhet med Sanders' hunder, viser også katter sterke kognitive ferdigheter som evnen til å definere situasjoner og ta valg basert på egne vurderinger. Undersøkelsen konkluderer med at katter deltar regelmessig i symbolsk interaksjon (Alger & Alger, 1997, s. 79).

4.3 Norske bidrag på feltet

Det finnes relativt lite forskning på forholdet mellom mennesker og kjæledyr i Norge, og hovedvekten av forskningen kommer fra studentoppgaver.

Monika Sikveland Kommedal og Ane Møller Gabrielsen har forsket på forholdet mellom mennesker og hunder i sine oppgaver. Kommedal (2004) har skrevet

hovedfagsoppgaven *Hunden – fra naturvesen til kulturvesen*, hvor hun gjennom intervjuer studerer hundens betydning for mennesker. Studien diskuterer hvordan sivilisasjonsprosessen har vært med på å forme vårt syn på kjæledyr, hundens rolle i familien og samfunnet, hunden som kulturell konstruksjon, og hundens sosiale og emosjonelle betydning. Hun konkluderer med at vi har forandret hunden fra å være et naturvesen til å bli et kulturvesen, og gjennom dette forandret hundens status. Hun knytter endringer i menneskers forhold til hund opp mot samfunnsendringer i natursyn, arbeidsmarked og familiestruktur (Kommedal, 2004, s. 90 – 91). Gabrielsen (2015) har skrevet doktoravhandlingen *Makt og mening i hundeholdets konfliktsoner*, hvor hun bruker dokumentgransking og intervjuer for å studere konfliktsoner rundt kontroll av hunder innenfor hundetrening og lovgivning Norge.

Ellen Synnøve Dahl Matre og Hege Jåberg har forsket på forholdet mellom mennesker og katter i sine oppgaver. Matre (2015) har skrevet masteroppgaven *Katten – menneskets beste venn? Menneskets syn på katten i dagens samfunn*, hvor hun har benyttet en spørreliste for å studere fortellinger om katter, og hva dette kan si oss om dagens samfunn. Hennes studie finner at katter kan fungere som menneskets beste venn, et fullverdig familiemedlem og helbrede og hjelpe syke. Samtidig oppstår en dobbelthet som kommer til syne med katter som blir etterlatt til seg selv, avlivet på ulike måter og behandlet som mindreverdige. Katten blir også både menneskeliggjort og tingliggjort (Matre, 2015, s. 103 – 104). Jåberg (2016) har skrevet masteroppgaven «*Et dyr er seg selv*» *En kvalitativ studie av frivillige ved et hjelpesenter for hjemløse katter*, hvor hun gjennom intervjuer og observasjon studerer sosiale relasjoner mellom mennesker og deres kjæledyr, og deres opplevelse med å jobbe på et hjelpesenter for katter og relasjonen til kattene som er der. Hennes studie viser at mennesker forstår sine kjæledyr som unike, sosiale individer, og at kjæledyr er den kategorien av dyr som trekkes nærest inn i menneskers liv. Samtidig har kjæledyr en ambivalent plass i samfunnet, og særlig katter og kaniner kan havne på dyreverninstitusjoner fordi mennesker ikke ønsker eller klarer å ivareta deres velferd (Jåberg, 2016, s. 90).

Av annen forskning fra Norge vil jeg trekke fram Liv Emma Thorsen og Bergljot Børresen. Liv Emma Thorsen er etnolog, og har arbeidet mye med temaet dyr i et kulturhistorisk perspektiv. Hun har blant annet skrevet boken *Hund! Fornuft og følelser* (Thorsen, 2001), som er en kulturstudie om hundens liv. I denne boken benytter hun kilder fra flere land, i form av bilder, litteratur, kunst, gjenstander og spørrelistes. Bergljot Børresen er veterinær som har skrevet flere bøker om samspillet mellom

mennesker og dyr. I boken *Menneskenes verden sett med dyreøyne: folk og dyr i 20 000 år* (Børresen, 2006) gir hun en lettforståelig oversikt over hvordan vi kan forstå dyrene vi har rundt oss og hvordan dette har utviklet seg gjennom tiden, basert på tidligere forskning.

4.4 Kunnskapshull og veien videre

Min egen forskning bygger på mye av det samme som overnevnte forskning, men har noen forskjeller. Jeg studerer forholdene i Norge, og mesteparten av forskningen nasjonalt i landet har fokus på én dyreart. Ved å studere menneskers forhold til både katter og hunder ønsker jeg å avdekke informasjon det ikke er mulig å få ved å bare studere én art, og få innsikt i hvilke likheter og forskjeller som finnes i menneskers forhold, syn og holdninger til henholdsvis katter og hunder i Norge. Jeg har også kombinert spørreundersøkelse og personlige intervjuer, slik at jeg kan få en bredere, dypere og mer helhetlig forståelse for temaet. Dette skiller seg fra metodene brukt i studiene presentert ovenfor. Med dette ønsker jeg å kunne bidra med noe nytt til forskningsfeltet.

Forskning på forholdet mellom mennesker og kjæledyr er utbredt internasjonalt, men sparsommelig i Norge. Hovedvekten kommer fra studentoppgaver, og temaet virker å bli neglisjert i norske forskningsmiljøer. Det kan med fordel forskes mer på dette i Norge, studier kan for eksempel gi økt innsikt om og forståelse for vårt samfunn, kultur og identitet, eller bedre dyrevelferd og «menneskevelferd» i landet. Min studie kan fungere som inngangsport til flere spennende studier om forholdet mellom mennesker og dyr i Norge. Interessante temaer kan for eksempel være et dypdykk i hvordan dyr er omtalt i gamle norske aviser, hvordan vår behandling av dyr kan være en gjenspeiling av kulturen og samfunnet vårt (for eksempel om omplassering og dumping av dyr kan henge sammen med et bruk-og-kast-samfunn), en større studie av hvilken rolle kjæledyr spilte under koronaepidemien, eller hvilke effekter kjæledyr har på det norske folks fysiske og psykiske helse.

5 Historisk bakteppe

I dette kapittelet skal jeg gjøre en gjennomgang av forholdet mellom mennesker og katter, og forholdet mellom mennesker og hunder, fra steinalder fram til og med 1900-tallet i Norge. Jeg starter med steinalderen fordi det er den første perioden med mennesker og hunder i Norge. Jeg avslutter med 1900-tallet for å kunne se utviklingen fram til vår egen tid. Meningen med kapittelet er å gi en grunnleggende forståelse av katter og hunders plass i kulturen, og hvordan forholdet mellom disse dyrene og mennesker har utviklet seg gjennom tidene. Slik kan jeg sette mine resultater inn i en større sammenheng og perspektiv.

Jeg starter med å beskrive katter og hunders opprinnelse og domestisering, før jeg gjør en gjennomgang av hvordan forholdet mellom mennesker og dyrene katt og hund har utviklet seg gjennom steinalder, bronsealder, jernalder, middelalder, 1500- og 1600-tallet, 1700-tallet, 1800-tallet og 1900-tallet.

Kapittelet strekker seg i hovedsak over en periode på omtrent 10 000 år, og kildematerialet vil derfor være veldig varierende for ulike perioder. Det er begrenset hvilke kildetyper som finnes for de ulike periodene, og det er også til dels lite tilgjengelig kildemateriale, så det kan være vanskelig å få fram det totale bildet av forholdet mellom mennesker og dyrene katt og hund på grunn av dette. Likevel vil denne framstillingen kunne si noe viktig om ulike forhold og utviklingen som har funnet sted.

Fra de eldste periodene finnes det ingen skriftlige kilder, så jeg baserer meg på arkeologisk funnmateriale som osteologisk materiale og gjenstander, og også billedframstillinger i form av helleristninger. Det er funnet en del beinrester fra dyr i Norge, men det foreligger lite informasjon og funnopplysninger om disse. Derfor vil jeg også ta med eksempler fra andre europeiske land, som Danmark, Sverige og Tyskland. Fra middelalderen og de etterfølgende periodene blir også skriftlige kilder vanligere, og mye av den videre teksten vil basere seg på nedskrevne tekster som bøker, reiseskildringer, rettsdokumenter og aviser.

5.1 Opprinnelse og domestisering

Jeg vil her gi en kort oppsummering av katter og hunders opprinnelse og domestisering. Domestisering vil si å temme og tilpasse dyr og planter for mennesker. Domestiseringen

foregår over flere generasjoner, og resulterer i at domestiserte dyr vil være genetisk forskjellige fra ville dyr, og de vil i stor grad være avhengig av mennesker for å overleve.

5.1.1 Katten

For cirka 12 millioner år siden oppstod de «ekte» kattedyrene. Blant etterkommere av disse var *Felis silvestris* som kom for cirka seks til ni hundre tusen år siden. *Felis silvestris* er forløperen til tre kattetyper: europeisk skogkatt (*Felis silvestris silvestris*), afrikansk villkatt (*Felis silvestris libyca*) og den afrikanske gråkatten (*Felis silvestris ornata*). Dagens huskatter stammer hovedsakelig fra den afrikanske villkatten (Taylor, 1989/2005, s. 9).

Forskning tyder på at katter ble temmet i to omganger. I en grav i Kypros, datert til cirka 7500 f.Kr., ble det funnet et komplett katteskjelett sammen med et menneske. Dette funnet kan indikere at neolittiske jordbrukssamfunn i Sørvest-Asia, eller Midtøsten, temmet katter for å holde skadedyr unna. På en gravplass i Egypt, datert til cirka 3700 f.Kr., ble det funnet seks katteskjeletter som indikerer et nært forhold mellom katt og menneske. Kattene i Egypt ble etter hvert svært populære, og kommer til syne i en rekke egyptiske billedfremstillinger fra det andre årtusen f.Kr. (Ottoni et al., 2017, s. 4). De egyptiske kattene spredte seg etter hvert til store områder via menneskenes handelsruter, og er i stor grad opphavet til kattene vi har i dag (Ottoni et al., 2017, s. 5).

5.1.2 Hunden

Det første hundedyret som minner om dagens hunder var *Cynodesmus*, som levde i Nord-Amerika for cirka 25 millioner år siden. På denne tiden var Nord-Amerika forbundet med Sibir via en landbro, og det var derfor lett for ulike arter å bevege seg fram og tilbake. Forfedrene til dagens ulv krysset denne broen fra Eurasia til Nord-Amerika for rundt 700 000 år siden. Her utviklet det seg tre arter: gråulv (*Canis lupus*), rødulv (*Canis rufus*) og skrekkulv (*Canis dirus*). Alle tamhunder stammer fra gråulven (Alderton, 2008/2009, s. 10 – 11, 16).

Det er en stor diskusjon om hvor, når og hvordan ulven ble domestisert. I en studie fra 2016 blir det foreslått at hunden, som katten, ble domestisert i to omganger. Studiens konklusjon er at to genetisk forskjellige ulvepopulasjoner i Øst- og Vest-Eurasia har

blitt domestisert uavhengig av hverandre. Den østre hundepopulasjonen reiste vest med mennesker et sted mellom 6400 og 14 000 år siden inn til Vest-Europa, hvor den delvis erstattet den eksisterende hundepopulasjonen (Franz et, al., 2016, s. 1231). Blant teoriene om hvordan hunden ble domestisert er det hypotesen om selvdomestisering som står sterkest. Denne hypotesen går ut på at noen ulver spiste matrester rundt menneskenes boplasser, og de tammeste ulvene som turte å komme nærmere fikk spise mer. Slik kom noen ulver tettere og tettere på menneskene, og utviklet seg etter hvert til hunden (Løberg et. al., 2023).

5.2 Steinalder

Her vil jeg presentere noen funn som kan si noe om forholdet mellom mennesker og hund i steinalderen. Tamkatten hadde enda ikke kommet til Norge, den kom først i jernalder. Det eksisterer derimot et funn av villkatt-beinrester som jeg skal komme tilbake til nedenfor.

Steinalderen kan deles inn i to perioder; eldre steinalder og yngre steinalder. I Norge strekker eldre steinalder seg fra cirka 9500 til cirka 4000 år f.Kr., og den yngre steinalderen varte fra cirka 4000 til cirka 1700 år f.Kr. (Norgeshistorie, u.å.). I eldre steinalder var menneskene jegere og sankere, og på sommerhalvåret bevegde de seg sannsynligvis over store områder for å skaffe mat. På vinteren bodde de antakelig sammen på store boplasser, og brukte tiden på å lage redskaper. I yngre steinalder gjorde jordbruket sitt inntog, og menneskene begynte å holde kuer og dyrke korn. Jordbruket tok allikevel ikke over, og folk fortsatte med jakt og sanking (Solberg & Stylegar, 2021).

5.2.1 De første hundene

I eldre steinalder var hunden det eneste tamdyret menneskene hadde, og det er grunn til å tro at hunden ble oppfattet som en del av familien eller samfunnet på lik linje med mennesker (Glørstad, 2023). Det eldste sikre funnet av hund i Norge er fra Vistehola i Randaberg, Rogaland. Funnet er fra eldre steinalder, i kulturlag som er mellom 7500 og 8000 år gamle (Husdyr, 2005). Funnene gjort her tydet på at det var to typer hunder til stede, en større og en mindre (Lund, 1951, s. 60 – 62, 99). Hunder ble brukt til vakthold, forsvar og jakt (Glørstad, 2008, s. 47). Funnene fra Vistehola tyder på at mennesker

kunne ha ulike typer hunder, og det kan tenkes at disse hundene hadde ulike funksjoner eller roller.

5.2.2 Like i livet, like i døden?

Det finnes flere hundegraver fra steinalderen, og det er gjort slike funn både i Danmark og Sverige fra perioden mesolitikum, som er siste del av eldre steinalder. I Gøngehusvej ved Vedbæk Fjord i Danmark ble en hund begravet på en gravplass blant flere menneskegraver. Hundeskjelettet var velbevart, og hunden var en unghund av spisshundtype (Jensen, 2013, s. 118). På Skateholm i Skåne, Sverige er det funnet tre gravfelt – Skateholm I med 65 graver, Skateholm II med 22 graver, og Skateholm III, som stort sett var ødelagt (Larsson, 1989, s. 213). Blant disse gravene var det flere hundegraver, og hunder som var til stede i menneskegraver. Disse hundene var blitt behandlet svært ulikt. En hund var begravet alene med flere gravgaver: et hjortegevir, tre flintkniver og en dekorert hammer av gevir. Dette minner om gravgaver man finner i menneskegraver, og flintkniver er vanlige fra mannsgraver. Dette er en av de rikest utstyrte gravene i feltet, og for en menneskegrav ville man brukt uttrykket «big chief», så kan denne hunden ansees som en «big dog»? En annen tolkning er at hunden er gravlagt som en erstatning for sin eier, dersom eieren av ulike grunner ikke kunne gravlegges (Larsson, 1989, s. 219). En annen hund var begravet med en flintkniv, og det var strødd rød oker over hunden. Dette indikerer at både menneskegraver og hundegraver hadde symbolske likheter (Larsson, 1989, s. 219). I tillegg til disse gravene fant arkeologene også to hunder som var drept og kastet i menneskegraver, for å følge eieren i døden. De fant også enkeltdeler av hundeskjeletter i menneskegraver, som kan indikere at hundene hadde blitt kuttet opp. I så fall har disse hundene hatt et helt annet forhold til menneskene enn hundene fra de andre eksemplene (Larsson, 1989, s. 219 – 220). Disse hundegravene tyder på at hunden har spilt en helt spesiell rolle for menneskene, enten i seg selv, i forhold til mennesket det var knyttet til eller kanskje som en del av et gravleggingsritual. De ulike gravleggingsformene kan tyde på at hundene hadde ulik status, eller varierende forhold til menneskene. Faktumet at hundene ble begravet på menneskelige gravplasser, og likheten mellom menneskegraver og noen av hundegravene, kan tyde på at hunden ble respektert på lik linje med et menneske, og ble kanskje sett på som en del av familien eller samfunnet. Tidspunktet menneskene døde på kan også spille inn. Kanskje var det slik at dersom hunden døde først ble den begravet alene, mens hvis mennesket døde først ble hunden drept for å

kunne følge mennesket den var knyttet til? Det er også sannsynlig at langt fra alle hunder fikk noen begravelse. Kanskje var det hunder som hadde utmerket seg spesielt, mennesker som hadde høy status eller mennesker som var spesielt glad i hunden sin som var grunnlag for disse hundegravene.

5.2.3 Steinalderkatter

Som nevnt kom tamkatten til Norge først i jernalderen, men villkatter (*Felis silvestris*) fantes i området på denne tiden. Disse er funnet i adskillige kulturlag fra Danmark, og også noen fra Sverige. Det er ikke funnet tegn til at disse villkattene ble domestisert, og det er antatt at de døde ut tidlig i de nordlige områdene av Europa (Bernström, 1963, s. 364). I Vistehola i Norge ble det også funnet beinrester etter villkatt fra yngre steinalder, sannsynligvis flere individer. Knoklene var fra unge dyr, så det er ikke mulig å avgjøre om kattene var ville eller tamme. Det er senere vist at det ene beinet tilhørte en voksen villkatt (Lund, 1951, s 58 – 59). Menneskene i Vistehola var altså på et punkt kjent med villkatter, men av mangel på funn av katt andre steder i steinalder-Norge virker det lite sannsynlig at disse kattene har hatt noen viktig rolle eller funksjon i steinalderen.

5.2.4 Det første kjæledyret?

En grav fra Bonn-Oberkassel i Tyskland kan tyde på at hunder fra steinalderen ikke bare ble holdt for nyttens skyld som vakthunder, forsvarshunder eller jakthunder. Graven inneholdt to voksne mennesker, en hund, og diverse gravgaver. Hunden var cirka 27 – 28 uker gammel da begravelsen fant sted (Janssens, 2018, s. 1).

Undersøkelsen av hundens skjelett og tenner viste at hunden hadde vært gjennom flere runder med sykdom. Forskerne i undersøkelsen argumenterer for at hunden hadde liten sjanse for å klare seg uten menneskelig hjelp, og at den overlevde ved hjelp av intensiv behandling over flere uker. En såpass ung hund har liten nytteverdi, og de mener derfor det kan tyde på at menneskene så på hunden som noe annet enn bare et nytteobjekt. De foreslår at hunden ble behandlet med omsorg og empati, uten å forvente noe tilbake av hunden. «We suggest that the Bonn-Oberkassel dog provides the earliest known evidence for a purely emotion-driven human-dog interaction» (Janssens, 2018, s. 10).

5.3 Bronsealder

Bronsealderen i Norge varte fra cirka år 1700 f.Kr. til cirka år 500 f.Kr., og blir delt opp i eldre bronsealder (1700 – 1100 f.Kr.) og yngre bronsealder (1100 – 500 f.Kr.)

(Norgeshistorie, u. å.). I bronsealderen var nok leveforholdene på mange måter ganske like som på slutten av steinalderen, men samfunnet ble mer lagdelt. Rike og mektige høvdinge satt på toppen, og tjente på disposisjonsrett over overskudd fra jordbruk og jakt, og antakelig kontroll over import og distribusjon av bronse. I bronsealderen ble også sjøen en viktig ferdselsvei (Omland & Engevik, 2023).

Surheten på jorden i Norge gir dårlige bevaringsforhold for bein, og det er veldig lite funn av hundebein i Norge fra bronsealder. Derimot finnes det flere funn fra Sverige og Danmark som inneholder bein fra hunder (Oma, 2020, s. 102). Studier har vist at de fleste hundene i bronsealderen var middels store til store, og de er tolket som å være enten ledsagere, vakthunder, jakthunder eller gjeterhunder (Benecke, 1994, sitert i Oma, 2020, s. 102). Dette har sammenheng med husdyrholdet, og bøndene så nytten i at hunder kunne hjelpe til med å passe på husdyrene.

5.3.1 Hunder er ikke mat

Det er gjort et funn i Apalle i Sverige hvor beinrester er usedvanlig godt bevart, og dermed kan gi god informasjon om hundeholdet i bronsealderen. Det ble funnet hundebein fra både eldre og yngre bronsealder, noe som gir muligheten til å studere utviklingen over tid. Det er tydelig at hundene ikke ble spist, beinrestene viste ingen tegn til å ha blitt slaktet eller brukt i matlaging, i motsetning til bein funnet fra sauer, kuer og griser som viste tydelige tegn på slakting (Oma, 2020, s. 102). Dette viser et tydelig skille mellom hunden og andre husdyr, og indikerer at hunden sto menneskene nærmere enn andre dyr.

5.3.2 Fra bosetningsvokter til husholdningsvokter

Branngraver ble den vanlige formen for å begrave mennesker i Skandinavia i løpet av 1300-tallet f.Kr. (Melheim, 2023) noe som også gjenspeiles i gravlegging av hunder. Det ble funnet at hundebein fra den eldre bronsealder-fasen av bosetningen i Apalle ble nøye plassert i groper med brannsprukne steiner (fire cracked stones) i den ytre delen av bosetningen. I fasen fra yngre bronsealder var disse gropene plassert i nærheten av husene. Det var alltid en hodeskalle i disse gropene, og hundene var lagt ned individuelt

eller i par. Dette plasseringsmønsteret blir tolket som at hunder og mennesker hadde et nært forhold. Plasseringen av gropene fra eldre bronsealder kan indikere bosetningsgrensen, og da gropene etter hvert ble flyttet nærmere husene kan det indikere at hunden gikk fra å vokte grensen av bosetningen til å vokte medlemmene i hver husholdning. Det kan også indikere at forholdet mellom menneskene og hundene ble mer personlig (Oma, 2020, s. 102 – 104; Ullén, 1994, 1996, 1997b, sitert i Oma, 2020, s. 102 – 104).

5.3.3 Hunder i helleristninger

Hunder finnes også i helleristninger fra bronsealder, for eksempel på Björke i Sverige (Bertilsson, 1999, s. 748), Fossum i Tanum, Sverige, Etne i Vest-Norge og Jæren i Sørvest-Norge. Helleristningene viser ofte hunder som er med på jakt, eller som hjelper mennesker å gjete flokker med andre nyttedyr. Hundene i disse helleristningene blir ofte tolket som spitz-hunder, og noen bærer store likheter med dagens buhunder (Oma, 2020, s. 105 – 110). Det at hunder er en del av helleristningene viser hvor viktige de kan ha vært. Det illustrerer også samspillet mellom menneske og hund, og hvordan de samarbeidet for å oppnå et mål. Samspill og samarbeid blir bedre av et godt forhold, og dette viser at mennesker var nære med hundene deres.

5.4 Jernalder

Jernalderen i Norge kan deles inn i eldre og yngre jernalder. Eldre jernalder varte fra cirka år 500 f.Kr. til 550 e.Kr., og Yngre jernalder varte fra cirka 550 e.Kr. til 1050 e.Kr. (Solberg, 2023).

Studie av dyrebein fra graver er grundigst gjennomført i Sverige, hvor det ofte er funnet dyrebein i kremasjonsgraver fra folkevandringstid (400 – 550 e.Kr.), merovingertid (550 – 800 e.Kr.) og vikingtid (800 – 1050 e.Kr.) (Mansrud 2006, s. 135). Studier viser at funn av hundebein i branngraver fra Øst-Norge eksisterer fra romertid (Kr.f. – 400 e.Kr.) og fram til vikingtid (Mansrud, 2006, s. 138).

5.4.1 Hunder er favoritten i graver

Fra et gravfelt i Store-Dal i Skjeberg kommune, Østfold, er det funnet 18 branngraver som inneholder dyrebein (Mansrud, 2006, s. 139). Gravene som var mulig å datere herfra, strekker seg fra romertid til vikingtid (Mansrud, 2006, s. 138). Majoriteten av

disse, 12 stykker, inneholdt hundebein, mens 5 stykker inneholdt bein etter storfe, 4 inneholdt bein etter hest, 4 inneholdt sau/geit, 2 inneholdt bjørneklør, og 2 inneholdt hjort. Dette tyder på at hunden var det dyret som var nærmest mennesket. Det fantes ingen synlig forskjell på behandlingen av menneskebein og dyrebein fra disse gravene, og dyrebein og menneskebein var blandet om hverandre (Mansrud, 2006, s. 139 – 140). En tolkning av denne praksisen er at de gravlagte menneskene og dyrene var en del av et sjamanistisk ritual (Mansrud, 2006, s. 140 – 141).

5.4.2 Katten kommer

Det er i jernalderen katten gjør sitt inntog til Norge, og forskning viser at kattene kom hit med vikingskipene. Vikingene reiste på handelsreiser, og tok med katter tilbake til Norge. Forskningen viser også at vikingtidens katter kan stamme fra Egypt. På en vikingtidsplass i Tyskland ble det funnet kattebein med DNA fra Egyptiske katter. Forskere tror kattene kan ha blitt brukt av sjøfolk for å holde skadedyr unna (Callaway, 2016).

Det tidligste funnet av tamkatt i Skandinavia er fra sen romersk jernalder, i en kremasjonsgrav i Kastrup, Danmark (Jennbert, 2011, s. 67), og det er også funnet rester fra katter andre steder i Danmark og Sverige fra denne perioden. Det er derfor ikke utenkelig at det fantes katter også i Norge på denne tiden. Det er allikevel først fra vikingtid katten blir vanligere i det arkeologiske materialet (Jennbert, 2011, s. 67). Det eldste sikre funnet av tamkatt i Norge er fra vikingtid, hvor kattebein har blitt funnet i graver som for eksempel Oseberg, Røberg og Årsnes (Husdyr, 2005).

Undersøkelser av kattebein fra Kaupang indikerer at katter ble flådd for å bruke pelsen, i tillegg til at de holdt skadedyr unna, og ble holdt som kjæledyr (Barrett et. al., 2007, s. 307).

5.4.3 Kult-dyr

Gravfunn er en viktig kilde til informasjon om forholdet mellom mennesker og dyr, og blant de kanskje mest kjente funnene fra denne perioden er Osebergfunnet.

Osebergfunnet ble gjort på gården Oseberg i Tønsberg, og inneholdt restene etter to kvinner og deres gravgods som var begravet i et skip. Osebergskipet er datert til cirka 820 e.Kr., og selve begravelsen fant sted i 834 e.Kr. (Stylegar & Scott, 2021).

Her ble det funnet rester etter fire hunder. I tillegg til beinrester ble det også funnet hundelenker og jernbeslag til halsbånd (Christensen et. al., 1992, s. 62). Dette kan tyde på at menneskene enten ville ha kontroll på hunden, eller verdsatte den såpass høyt at den ikke skulle bli borte. Det ble også funnet tre sleder med rundskulpturerte dyrehoder, trolig hunder, som kan forestille dødsrikets voktere. Disse sledene har blitt tolket som en del av det kultiske utstyret (Christensen et. al., 1992, s. 249).

Blant gravgodset finnes også en trevogn kalt Osebergvogna. Baksida av vogna er dekorert med utskårede bilder av til sammen ni katter. Vognen er tolket som å være en kultvogn, knyttet til gudinnen Frøya (Christensen et. al., 1992, s. 248).

I tolkningene av Osebergfunnet blir de magiske og mytiske sidene av dyrene tydelige.

5.4.4 Katter og hunder i norrøn mytologi og litteratur

Det finnes lite skriftlige kilder fra jernalderen i Norge, men det finnes litteratur som blant annet Eldre og Yngre Edda og Islendingesagaene fra 1200- og 1300-tallet som beskriver norrøn mytologi og historier fra vikingtid.

Interessant nok er det flere historier om katter enn om hunder. For eksempel kjørte Frøya en vogn som var trukket av to katter. Denne vognen brukte hun for eksempel på vei til Balders gravferd (Sturlason, 1950, s. 43, 81). Dette er bakgrunnen for tolkningen av Osebergvogna. Kattene fremstår gjerne som magiske eller mystiske. For eksempel finnes det en beskrivelse av en spåkone som blant annet kler seg med lue med katteskinns på innsiden og katteskinnsvotter (Holtsmark, 1953, s. 285). For å holde igjen Fenrisulven ble det smidd en lenke som het Gleipne. Denne lenken bestod av ting som ikke fantes, blant annet kattestøy (Sturlason, 1950, s. 48). Det er også en historie om Tor som dro til Utgard-Loke, hvor han fikk flere utfordringer, blant annet å løfte Lokes katt. Tor klarte ikke å løfte katten, og den viste seg å være Midgardsormen (Sturlason, 1950, s. 72 – 75).

Av historier om hunder har vi for eksempel hunden Garm, som blir omtalt som den beste av hunder (Sturlason, 1950, s. 59). Garm er hunden til Hel, og blir også beskrevet som «blodig om bryst og svelg» (Munch, 1996, s. 86). Under Ragnarok kommer Garm seg løs, og han og Ty dreper hverandre (Sturlason, 1950, s. 88).

5.5 Middelalder

Middelalderen i Norge varte fra slutten av jernalderen, cirka 1050 e.Kr., og fram til 1500 – tallet. Denne perioden kan deles opp i Høymiddelalder (1050 – 1350) og Senmiddelalder (1350 – 1500) (Norges historie, u. å.). Det finnes ulike inndelinger av middelalderperiodene, her benytter jeg inndelingen brukt på norgeshistorie.no.

5.5.1 Hundebain fra Bryggen

I en studie fra Bryggen i Bergen ble det undersøkt hundebain fra middelalderen. Studien viser at det var stor variasjon i størrelsen på hundene, og hvor lenge de levde. Flere hunder ble drept før skjelettet var fullt utviklet, men det ble også funnet skjelett fra to hunder som viste at de ble holdt i live selv om de var skadet. (Hufthammer, 1994, s. 242). Flere av beinrestene viste tegn til at hunden hadde blitt partert og flådd, og det er sannsynlig at mennesker spiste hundekjøttet (Hufthammer, 1994, s. 234, 237). At noen hunder ble holdt i live til tross for skadene sine kan indikere at hunden var ekstra nyttig eller verdifull for eieren sin (Hufthammer, 1994, s. 233).

5.5.2 Den allsidige katten

Katter hadde mange viktige roller i middelalderen. De fungerte som mus- og rottefangere, og fikk gå fritt ut og inn av husene. Disse kattene var som regel hvite, og ble betraktet som husfruens eiendom (Bernström, 1963, s. 365). Katter var også en viktig del av besetningen på handelsskip, og dersom det ikke var katter om bord kunne eieren av skipet risikere å bli erstatningsskyldige dersom fraktgodset hadde blitt skadet av mus og rotter (Bernström, 1963, s. 364). Katteskinn var også hyppig brukt i middelalderen. I en utgravning fra Danmark er det funnet tegn til at menneskene drev kattepels-farmer (Persson, 2018). Prisen på et katteskinn tilsvarte tre fjellrevskinn, som betyr at katteskinn var verdifulle. Katteskinn kunne bli brukt i klær eller som behandling for gikt (Bernström, 1963, s. 365 – 366). For kirken var katten et problem, fordi den var så nært knyttet til gamle trosforestillinger om årsvekst og fruktbarhet hos mennesker og dyr (Sveinall, 1996, s. 14). De ble ofte knyttet til kvinnelige utøvere av førkristne riter og straffbar magi, og de ble også ansett som et av de urene dyrene omtalt i Mosebøkene (Bernström, 1963, s. 366).

5.5.3 Dyr i loven

I middelalderens Skandinavia dukket det opp lovfestede straffer for å stjele eller drepe katter og hunder. Det fantes lover fra Sverige på 1200-tallet om bøter for å stjele eller drepe en katt, denne boten var på 1 øre (Bernström, 1963, s. 365). I Norge ble det regnet som nasking dersom man stjal en annens hund eller katt eller andre ting som var verdt mindre enn 1 øre, som for eksempel kniv eller belte. Dersom man ble straffskyldig i dette skulle man betale bot til kongen på 2 ører sølv, og 1 øre til eieren (*Magnus Lagabøters landslov*, 1970, s. 188).

For hundedrap var lovene litt mer omfattende. Det finnes flere eksempler på lover om bøtelegging for hundedrap, og det ble gjort forskjell ut fra hvilken type hund det var snakk om.

Tabell 5-1 - Oversikt over bøter for å drepe en hund. Tabellen viser bøkene fra ulike lover og for ulike hunderaser. Bøkene ble gitt i øre. FtL = Frostatingsloven, SkL = Skånelagen, Ögl = Östgöotalagen, Sdml = Södermannalagen, KrL = Kristoffers landslag (Bernström,

	Ftl. Før 1260	SkL. ca. 1210	Ögl. 1290	SdmL. 1327	Kr. Landslag 1442
Knähund	12 øre	6 øre	6 øre	24 øre	-
Mjöhund	6 øre	4 øre	-	12 øre	-
Jakthund	4 øre	-	-	12 øre	12 øre
Vallhund	4 øre	-	2 øre	12 øre	12 øre
Gårdvar	4 øre	2 øre	-	3 øre	6 øre

En *knehund* tilsvarer det vi i dag kaller skjødehund, og var så liten at en manns fingre kunne rekke rundt halsen på den. *Mjöhund* kan ha vært et begrep for slanke, raske jakthunder med lange bein, tilsvarende en greyhound, mens *jakthund* ble brukt om kraftigere bygde jakthunder. *Vallhund* ble brukt for vakthunder som vokter dyreflokker, og *gårdvar* ble brukt for større vakthunder (Hufthammer, 1994, s. 218). Som det kommer fram i tabellen var boten for å drepe en knehund betydelig større enn for de andre typene. I motsetning til de andre hundetypene ble en knehund sett på som en kuriositet, og kunne for eksempel fungere som et varmeteppe i sengene (Bernström, 1962, s. 73). Det kan tenkes at disse hundene fungerte som et symbol på status, og de var antakelig både dyrere og vanskeligere å få tak i enn de andre rasene. Gårdvar var hundetypen med lavest bot. Denne hundetypen var kanskje den som var lettest å oppdrive, eller som krevde minst opplæring i forhold til jaktrasene og vallhunden. I så fall kan det tenkes at

bøtene for jeger- og vakthundene var beregnet etter hvor mye arbeid menneskene måtte legge inn i opplæring av den enkelte hunden.

Det at dyrene omfattes i lovene på denne måten forteller noe om hvilken verdi dyrene hadde på denne tiden. Ved stjeling eller nasking ble hunder og katter tilegnet lik verdi, men ved drap var bøtene større for hunder. Dette kan tenkes å ha sammenheng med at hunder kunne gjøre mer nytte for seg, krevde mer opptrening, eller var vanskeligere å få tak i.

5.6 1500- og 1600-tallet

Det finnes få kilder som kan si noe om forholdet mellom mennesker og dyrene hund og katt på 1500- og 1600-tallet, men det finnes noen arkeologiske funn og litterære kilder fra denne tiden.

5.6.1 «En god gutt»

Langs en gammel ferdselsrute over Lendbreen i Breheimen, i det som blir omtalt som en røff passasje, ble det funnet et skjelett av en hund fra 1500-tallet. Hunden hadde halsbånd og bånd, som kan indikere at den ble brukt både til jakt og å skjøtte buskap. Hunden var en hannhund, og cirka 50 cm høy. Det ble også funnet fiskerester, som viser at hunden hadde spist fisk før den døde. Hunden var fullvokst, med begynnende slitasje på beina. Den hadde også et beinbrudd som var grodd (Vogt, 2021). Dette funnet gir en indikasjon på at hunden hadde vært en god følgesvenn, og at den ble godt tatt vare på til tross for skader. Den hadde også fått noe godt å spise før den døde. Dette tyder på at menneskene var glade i hunden sin.

5.6.2 En katt til glede og besvær

I 1599 var Kong Christian IV på en reise oppover den norske kysten, mot Vardø og østover langs Murmanskysten (Hagen, 2004, s. 1). I løpet av reisen hadde en av kapteinens hornblåsere stjålet med seg en svart, langhåret katt fra en finnekone. Skipperen på båten var overbevist om at den stjalne katten var skyld i en voldsom storm de var kommet utfor, og ville at katten skulle hives over bord. Dette ble tatt opp med kongen, som ikke likte tanken på dette. Katten var behendig å ha om bord, den fanget fugler og kunne svinge seg fram og tilbake mellom tauene. Kongen var også svært glad i katten, og sa at ingenting de hadde brakt med seg fra reisen var ham så kjær som denne

katten (Hagen, 2004, s. 76 – 77). En dag katten gjorde krumspring i tauene under en preken, klarte ikke matrosene å holde latteren tilbake. Da ble presten sint og kjeftet på dem. Mannskapet fortalte kongen at katten hadde hindret Guds ord og forarget presten, og han måtte til slutt gi etter. Skipperen ville at katten skulle kastes i havet og druknes, men dette syntes kongen var for mye. Han befalte derfor at katten skulle bindes i et kar, slik at den ikke kunne hoppe ut, og forsynes med mat for en måned, slik at den kanskje kunne komme tilbake til sin herskerinne (Hagen, 2004, s. 77).

Denne beskrivelsen viser en rekke interessante forhold. Kongens kjærlighet til katten er tydelig, og flere av mannskapene hadde også stor glede av katten og dens krumspring. Samtidig ser vi tydelig at katten var knyttet til magi og folketro, og noen hadde så lite til overs for den at de ønsket den død. Kattens skjebne viser en hengivenhet og håp om at den skulle klare seg.

5.6.3 De djevlelske dyrene

Hvis man studerer rettsdokumentene fra hekseprosessene, går både katter og hunder stadig igjen i de avhørtes forklaringer. Flere av de avhørte forteller at djevelen kom til dem i form av en hund eller katt. Troen på at djevelen og hans følgesvenner kunne opptre i hundeskikkelse finner vi indikasjoner på fram til slutten av 1800-tallet (Grambo, 1990, s. 30). Det er også flere av de avhørte som forteller at de hadde omskapt seg til dyr, blant annet hunder og katter. Trollkatter ble også beskrevet, og Smell-Anne hadde en slik katt, som hun brukte for å lære kvinnen Baarne trolldomskunster:

[...] Anne havde en s(ua)rt Kat, som hun engang loed Baarne stryge paa. Og da hun dette havde gjort saavelsom fortæret det Suppe Meel, blev hun saa underlig til Sinds, fik ondt og syntes, at hun foer op i Luften. (Trolldomsarkivet, u. å.)

I nyere tradisjon er trollkatten et kattelignende vesen som er direkte knyttet til ei trollkjerring eller en trollkar, og ofte gjør tjenester for denne. For eksempel kunne trollkatten suge melk fra kuer og ta med tilbake til trollkjerringa eller -karen (Bø, 1974, s. 679). En trollkatt kunne lages av for eksempel hår eller negler (Store Norske Leksikon, 2019). I tillegg kunne trollkatter være omskapte trollkjerringer, som avslørte seg ved at trollkjerringa fikk samme skader som trollkatten hadde fått (Bø, 1974, s. 680).

Både katter og hunder kunne altså på denne tiden på en negativ måte bli knyttet til magi og hekseri, og ofte djevelen.

5.7 1700-tallet

Frem til nå er funnene i stor grad basert på gjenstandsmateriale, men herfra vil de basere seg på skriftlige kilder og i stor grad aviser. I løpet av 1700-tallet ser vi et skifte fra mystikk og magi til vitenskap, og vi ser at mennesker setter pris på dyrene sine.

5.7.1 Fra mystikk og magi til vitenskap

Fokuset på vitenskap økte på 1700-tallet. I vårt naboland Sverige arbeidet den unge legen, zoologen og botanikeren Carl Linné med et system for å kategorisere plante- og dyrearter (Løkken & Eckblad, 2023). Han delte plantene og dyrene inn i grupper basert på kjennetegn, og delte disse videre inn i mindre, mer spesifikke grupper. Hver plante og hvert dyr ble beskrevet med to ord, først slekten, så arten. Disse ordene var på latin slik at de kunne bli forstått over alt (Foss, 1963, s. 27 – 28).

På midten av 1700-tallet utga biskop Erik Pontoppidan verket *Forsøg paa Norges Naturlige Historie* (Flottorp, 2023), hvor han blant annet beskriver ulike dyrearter, inkludert hund og katt. Om hunder skriver han at det finnes både store og små hunder, delvis trent opp som buhunder, delvis som jakthunder. Buhunder fungerte som gjeterhunder og vakthunder. Små hunder ble brukt til bjørnejakt, og i Nordland ble hunder trent til fuglejakt. Som nattevakter hadde man store hunder av skrekkeligste slag som var fredelige om dagen, men på deres vakt skrekkelige som ulver (Pontoppidan, 1753, s. 15). Om katter skriver han ikke mye. Katter kunne være tamme eller ville, og de ville var mye større enn de tamme og skinnene deres i god pris. De levde mest av å fange fugler i trærne (Pontoppidan, 1753, s. 16).

Dette kan ha vært med på å avmystifisere dyrene, og gi et mer vitenskapelig syn på dem.

5.7.2 «Hund savnet»

På 1700-tallet kom de første avisene i Norge. Dette var adresseaviser som hovedsakelig var basert på avertissementer (Solheim & Syvertsen, 2023). Disse avisene ligger åpent tilgjengelig på Nasjonalbiblioteket, og deres søkefunksjon åpner opp muligheter til å

avdekke informasjon som tidligere i stor grad har vært utilgjengelig. Bruk av aviser i denne type forskning er så langt det er meg kjent helt nytt.

I disse avisene kan man se flere annonser om hunder og katter, for eksempel hunder og katter til salgs, hunder og katter som ønskes kjøpt, hunder og katter som er savnet eller hunder og katter som har blitt stjålet. Hunder er representert i mye større grad enn katter, men begge forekommer. Vanligst er annonser om savnede dyr.

Beskrivelsene av katter i slike annonser er ofte korte, som «en blaae Kat» (Norske Intelligenssedler, 1788) eller «En liden rød Kat» (Bergens Adressecontours Efterretninger, 1799). Beskrivelsen av hunder derimot er ofte mer utbroderte. For eksempel Hr. General Krigs-Commissair Voss' beskrivelse av sin savnede jakt-tispe, eller støver. Beskrivelsen er som følger:

sort paa Hovedet med hvid Stræg i Panden, en bruun Plæt over hvert Øje og lidt bruun under Øjne, en hviid Kant nederst paa Ørene, en stor hviid Ring om Halsen, hviid i Brystet og under Bugen, samt hviid paa alle 4 Beenene, sort over Ryggen og begge Siderne, men bag ved den høyre Hofte en smal hviid Flæk, den yderste halve Deel av Rumpen hviid. (Norske Intelligenssedler, 1765)

Andre annonser gir en noe enklere beskrivelse, for eksempel «en liden næt voxen Tispe-Hund, av Kouleur gandske sort, undtagen paa begge Bagbenene nederst ved Kløerne ere de hvide og en liden hvid Stræg i Brystet» (Norske Intelligenssedler, 1766) eller «en ung Engelsk Hand-Hund, kryllet og bruun af Couleur, med en hviidagtig Stræg i Brystet» (Norske Intelligenssedler, 1770).

Det faktum at folk var villige til å betale for å avvertere slike annonser viser at de satte pris på dyrene. Mange utlovet også dusør for opplysninger eller tilbakebringelse av dyret sitt. Det er derfor tydelig at de ønsket å få dyret sitt tilbake, i stedet for å skaffe seg et nytt. Man kan undre seg over hvorfor katter er så enkelt beskrevet, mens flere hunder er såpass nøye beskrevet. Var det viktigere for hundeeiere å få tilbake hunden sin enn det var for katteeiere å få tilbake katten? Eller var kattene såpass lite detaljerte at beskrivelsen «liten rød katt» dekket alt det var mulig å si om katten? Det kan tenkes at hunder var mer varierte i både bruksområde og oppførsel, og at mennesker brukte betydelig mer tid på opplæring av hundene. Kanskje var Hr. General Krigs-Commissair Voss sin savnede jakt-tispe en usedvanlig godt trent jakthund? De rike beskrivelsene som finnes hos noen av de savnede hundene viser også hvor godt eieren kjenner hunden

sin. Det å kunne vite hundens tegn såpass nøyaktig vitner om et menneske som har tilbragt mye tid med hunden, og som har studert den nøye og ofte. Kanskje mens hunden har blitt klappet eller kjælt med, eller under annet stell som børsting, klipping og bading.

5.8 1800-tallet

5.8.1 Pidgeon er særdeles utmerket med smukke, krøllede ører

På 1800-tallet endrer måten folk snakker om dyrene sine seg, og flere beskriver dyrene sine med mer positivt ladde ord, som skogkatten som var «meget tam og nesten mageløs af sit Slags» (Christiania Intelligentssedler, 1807). Det ble også vanligere å skrive kjæledyrets navn, som den lille hunden Pidgeon «af et her i Landet sjeldent Slags» (Christiania Intelligentssedler, 1835) som var hvit og brun og «særdeles udmærket ved dens smukke, krøllede Örer» (Christiania Intelligentssedler, 1835). Fra disse beskrivelsene kan man tenke seg at menneskene følte en stolthet for dyrene sine. Det kan også tenkes at dyrene var knyttet til status hos menneskene.

5.8.2 Katter, medisin og folketro

Hypotesen fra middelalderen om at katteskinn kunne behandle gikt kan kanskje ansees som bekreftet etter en innsenders innlegg til *Morgenbladet* onsdag 19. desember 1827. Innsenderen hadde i lenger tid slitt med gikt i armen, og prøvd flere behandlinger uten hell. Så husket innsenderen å ha lest at unge, eventuelt slaktede, dyr, kunne hjelpe mot dette ved at dyret lå på smertestedet. Innsenderen skaffet seg derfor en liten, levende katt, og ble etter gjentatte prøver helt smertefri. Innsenderen mente ikke å bidra til overtro, «da man før, til Skam for Fornuften, har nok af den» (*Morgenbladet*, 1827). Det er tydelig at denne innsenderen tok avstand fra å knytte katter til overtro, men ønsket å fremme kattens helbredende egenskaper.

Det at mennesker knyttet katter til det de omtalte som overtro, virket å være ganske vanlig. Et eksempel på slik folketro finner vi i *Bratsberg Amtstidende*, tirsdag 28. juni 1842. Her kan man lese om «et ikke umærkeligt Exempel paa, at taabelig Overtroe forenet med barbarisk Raahed endnu i vor tid kan findes selv i de Stænder der troe sig hævede langt over Almuen» (*Bratsberg Amtstidende*, 1842a), ettersom en katt tilsynelatende var blitt begravet levende under grunnmuren på et hus som ble bygget for

en kjøpmann. Meningen med dette var at katten fungerte som et offer til hedenske guder, for å bringe lykke over huset (Bratsberg Amtstidende, 1842a).

Kattens rolle i denne situasjonen var for så vidt positiv, men til stor lidelse for det stakkars dyret. Saken tok en ny vending da den beskyldte mannen noen dager senere bekjente at det ville bli anlagt sak mot den som hadde meddelt dette til avisen, fordi den innmurede katten slettes ikke var levende begravet, men hadde blitt druknet først. Saken endte med forlik ved Forligelsescommissionen. Igjen fremheves det en avsky for den såkalte overtroen:

Imidlertid godtgjøres dog derved den sørgelige Sandhed, at der endnu her i Landet, i vor saakaldte oplyste Tid, kan existere en saadan Overtroe, at et Huus først kan ansees som aldeles sikkert, naar det tillige tjener til Mausoleum for en – Kat. (Bratsberg Amtstidende, 1842b)

5.8.3 «Vær ikke haard mot Dyrene»

I løpet av 1800-tallet ser vi et tydelig større fokus på dyrevelferd. I en notis fra *Christianssandsposten* (1843), skrives det at det averteres fra Ladegaarsøen i Oslo et ønske om å slå katten av tønningen for å more folket. Å slå katten av tønningen var i hovedsak en dansk tradisjon i anledning fastelavn, og gikk ut på å plassere en levende katt i en tønne. Tønningen ble så slått på til den gikk i stykker, og katten falt ut (Petersen, 2017). Saken skapte misnøye for at «saadanne raae og grusomme Lege tillodes» (Christianssandsposten, 1843), og autoritetene var enig og forbød dette. Saken endte med at det ble brukt en død hare i stedet for en levende katt, «og formodentlig bliver ei heller dennegang noget levende Dyr Gjenstand for Mishandling» (Christianssandsposten, 1843). Det er tydelig at de ulike partene i denne saken hadde ulike syn på katten. For noen ble den kanskje sett på som en ting, uten egne følelser og egenverdi, bare en rekvisitt i feiringen av en høytid. Samtidig ser vi en tendens i samfunnet til at slik behandling av dyr ble sett ned på. Levende dyr skulle ikke mishandles.

I 1858 var grosserereren David Graah i London, hvor han ble overrakt en løpeseddel som handlet om dyrevelferd. Tilbake i Norge oversatte han løpeseddelen til norsk, og kalte den «Vær ikke haard mot Dyrene». Denne ble publisert i flere aviser, og var startskuddet for «Foreningen mot Mishandling av dyr». I 1863 ble navnet endret til «Foreningen til Dyrenes Beskyttelse i Christiania», og kvinnene opprettet etter hvert sin

egen forening, «Norsk Kvindeforening til Dyrenes Beskyttelse». Disse samarbeidet og ansatte en egen, lønnet inspektør som skulle jobbe med dyrevernsaker (Dyrebeskyttelsen, u. å.). Foreningene jobbet med å få på plass et bedre lovverk mot dyremishandling, bedre vilkårene for hester, hjelpe dyreeiere som ikke hadde penger til å hjelpe de syke dyrene deres, og ga også ut medlemsbladet *Dyrenes Ven*.

5.8.4 Hengivne hunder må vike for mennesket

I 1807 brøt det ut krig mellom Danmark og Storbritannia, som førte til at forbindelsen mellom Norge og Danmark ble stengt. Det ble derfor opprettet en egen regjeringskommisjon for å styre Norge (Ottosen, 2023). På grunn av krigen, blokaden og feilslåtte avlinger oppstod det hungersnød i Norge i 1808 (Ottosen, 2024). På bakgrunn av dette bestemte kommisjonen i 1808 at enhver husstand i byene kun fikk beholde én hund, og denne hunden skulle få et merke, eller polititegn, som viste at de var tillat å beholde. Hunder uten polititegn ville slås i hjel. Dette virker ikke til å ha vært en lett beslutning for kommisjonen, som presiserer den sedvanlige affeksjonen folk hadde for hunder, som var så tro og hengivne mot menneskene. Allikevel måtte dette synet vike av mer praktiske årsaker. Hundene spiste menneskemat, og i en tid med hungersnød måtte menneskene settes først (Bergens Adressecontours Efterretninger, 1808). Det virker som enkelte ikke var særlig fornøyd med denne ordningen, for bare dager senere meldes et hundehalsbånd med politimerke frastjålet i Oslo. Eierne fikk skaffet seg et nytt med samme nummer, men det skulle utbetales 1 riksdaler til den som kunne finne det gamle (Christiania Intelligentssedler, 1808). I Christiansand meldes det også om et mistet politimerke, som enten hadde avslitt seg eller blitt stjålet fra hunden. Eierne tilbød finnerlønn for tilbakebringelse av merket, og påpekte «da det ikke kan, som anmeldt for Politiet, benyttes til nogen anden Hunds Fredelse» (Christiansands Adresse-Contours Efterretninger, 1808). Det kan virke som om noen gikk til det skritt å stjele andres merker for å kunne beholde mer enn én hund, eller kanskje de ikke hadde vært raske nok til å skaffe i tide. Det virker også som at det var viktig for dem som fikk frastjålet merket til hunden sin å få dette tilbake eller løse det på en annen måte. Alt i alt virker det som at hverken tyvene eller ofrene ønsket å miste hunden sin, og det var viktig for dem å finne en løsning på dette. Dette viser hvor viktig hundene var for eieren sin.

5.8.5 Hundebefolkningen i Oslo

I 1848 innførte norske myndigheter en hundeavgift i Christiania på tre speciesdaler per år (Schmidt, 1850, s. 1071), på grunnlag av frykt for hundegalskap, som hadde forekommet flere ganger i Danmark og Finland i den første delen av 1800-tallet (Alsvik u. å.). I 1857 ble loven utvidet til å gjelde alle byer og enkelte ladesteder i Norge (Munk, 1861, s. 122). I 1876 kom en lov som satte maksgrensen på avgiften til 24 kroner (Alsvik u. å.).

Ved å se på hvor mange som betalte hundeavgift, kan man få et omtrentlig bilde av hvor mange hunder som fantes i Christiania.

Tabell 5-2 - Oversikt over antall hunder med betalt hundeavgift, folkemengde og prosentvis mengde hunder i forhold til mennesker i Christiania i ulike år mellom 1877 og 1890 (Oslo Kommune, u. å.)

År	Antall hunder	Folkemengde	Prosentvis hundemengde
1877	755	81 801	0,9%
1878	973		
1879	836		
1880	755		
1881	710		
1882	654	122 424	0,5%
1883	663		
1884	717		
1885	730		
1886	828		
1887	834	135 615	0,6%
1888	913		
1889	1 050		
1890	1 196	151 239	0,7%

Fra tabellen fremgår det at det ikke var over 1% hunder i forhold til befolkningstallet i Oslo i perioden 1877 – 1890. Høyest andel hunder i forhold til mennesker var det i 1877 med 0,9%, mens det laveste var i 1882 med 0,5%. Dette viser at det var svært få hunder i byen, og på det meste var det omtrent 1 hund per 100. menneske. Husholdningen rundt denne tiden bestod i gjennomsnitt 5,4 personer (Statistisk Sentralbyrå, u. å.), som

innebærer at det i 1877 var omtrent 15 148 husholdninger og 5% hunder i forhold til husholdninger. Dette viser at det var et fåtall husholdninger som hadde hunder i byen.

5.9 1900-tallet

5.9.1 Kjæledyr som hobby og venner

På slutten av 1800-tallet og første halvdel av 1900-tallet vokste dyreklubbene fram, og man ser tendenser til at dyrene tar større plass i livene til menneskene sine. «Norsk Kennel Klubb» (NKK) ble stiftet i Kristiania i 1898, med formål om å ivareta og foredle de enkelte hunderasene. Klubben anholdt utstillinger og prøver, utgivelse av norsk hundestambok, anskaffelse og utleie av raserene stamdyr, og anskaffelse av utdanning om hunder og hunderaser. Klubben vokste raskt, og stadig ble det stiftet nye spesialklubber. I 1938 var det 20 samarbeidende klubber, og i 1997 var antallet 62 rasehundklubber, 21 fuglehundklubber og 127 bruks- og lokale hundeklubber (Norsk Kennel Klubb u. å.).

I 1934 i Oslo ble den første norske katterforeningen startet, nemlig «Kattevennernes Klubb». Foreningen hadde som formål å fremme dyrebeskyttelse og rasepleie, men det viste seg gjennom årene at det var vanskelig å arbeide med begge disse tingene samtidig. Dermed valgte noen av de mest rasekatt-interesserte å tre ut av foreningen, og dannet i 1939 «Norsk Rasekatt Klubb». «Kattevennernes klubb» jobbet med hjemløse katter og å fremme interessen for kattehold og godt kattestell, og «Norsk Rasekatt Klubb» jobbet med å fremme kunnskap om og utbredelse av rasekatter. Klubben førte også Norsk Rasekatt-stambok, hvor alle katter med stamtavle ble registrert (Alving og Lund, 1943, s. 122).

Utover 1900-tallet ble det også utgitt flere håndbøker om både hunder og katter, som for eksempel *Hunden: vår venn* (Lorenz, 1967) og *Katten: villdyr og husvenn* (Alving og Lund, 1943). Bøkene har fokus på dyrestell, dressur, dyrehelse, dyrenes natur og så videre. Interessant er det også at dyrene blir omtalt som *venner*.

Både opprettelsen av raseklubber og utgivelse av håndbøker tyder på at katter og hunder fikk en større plass i samfunnet. Det ble et større fokus på riktig håndtering og stell av dyrene, og egne retningslinjer for avl slik at man fikk avlet fram gode dyr. Det er også sannsynlig at mange så på kjæledyret sitt som en hobby eller livsstil, med å for eksempel ta med dyret på utstilling.

5.9.2 Alle dyr må ha et navn

Kjæledyr har lenge hatt navn, men mange katter ble bare kalt «pus», og viktigheten av å gi også «pus» et navn ble nå understreket. Kattens navn burde helst være kort og klart, og helst med en slags hviskelyd i seg (Alving og Lund, 1943, s. 49).

Hunder fikk vanligvis en- eller tostavellesnavn, som ofte endte på en vokal. En hund kunne også ha mange kallenavn. Flere moret seg også med å gi hunden humoristiske navn, som dachstispen Dachs Dato, eller den lille papillonnen Rambo. Flere hunder ble også oppkalt etter kjente personer (Thorsen, 2001, s. 118 – 120). Det begynte også å oppstå motvilje til å oppkalle nye hunder etter de gamle, noe som var vanlig tidligere. Det ble viktig for folk å understreke at hver enkelt hund var et eget individ, med sin egne, unike personlighet. I tillegg er det lettere å huske hver enkelt hund i ettertid hvis de har unike navn (Thorsen, 2001, s. 121). Navngivning innebærer å gjøre dyret til et eget individ. Dyret er ikke lenger en ting du har nytte av, men en egen «person» du kan forholde deg til.

5.9.3 Dyrenes utstyr

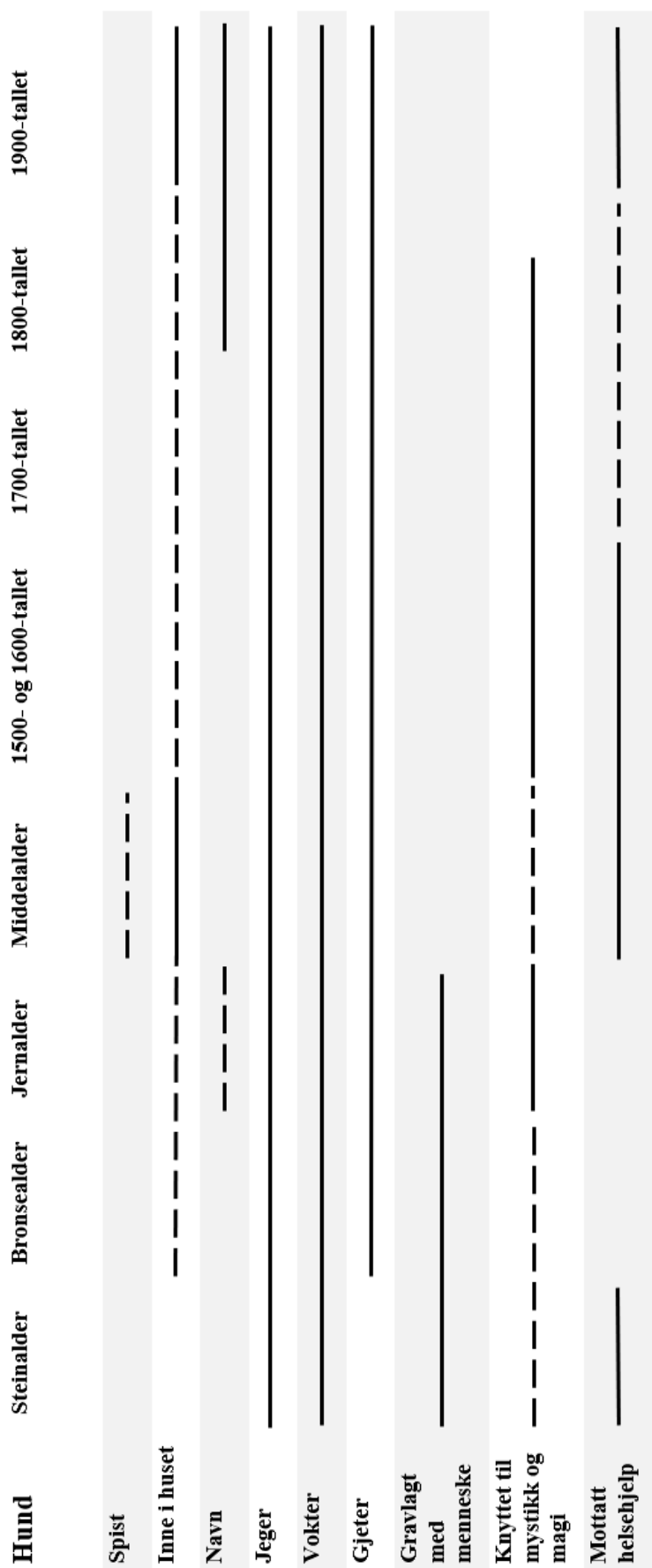
Dyrene trengte også utstyr. En katt burde ha en seng, mat- og vannskål, et kar med sand til å gjøre fra seg i, noen leker og noe til å kvesse klørne på (Alving og Lund, 1943, s. 46). Hunder hadde gjerne masse utstyr: seng, bur, mat- og vannskål, klotang, tannrenseutstyr, børster, halsbånd, dekken, refleks, redningsvest, hundegård og hundehusløpestreng, leker og klær (Thorsen, 2001, s. 135 – 142).

Dette viser at menneskene ikke bare hadde dyrene, men at dyrene hadde dem. I tillegg til å ta vare på grunnleggende behov, førte dette til økt livskvalitet for dyrene. Spesielt hunder fikk mye utstyr, mens katter hadde det litt mer grunnleggende. Dette kan ha å gjøre med kattens selvstendige natur. Mens en hund ofte er totalt avhengig av deg, klarer katten i større grad seg selv.

5.10 Oppsummering

Under har jeg laget en oversikt med mine funn over hvordan ulike aspekter ved hundehold og kattehold har utviklet seg gjennom tidene. Heltrukne linjer betyr sikre funn, og stiplede linjer betyr at jeg ikke kan si noe sikkert, men at det er sannsynlig at det har forekommet.

Figur 5-1 - Hundens utvikling i funksjon og samfunns plass

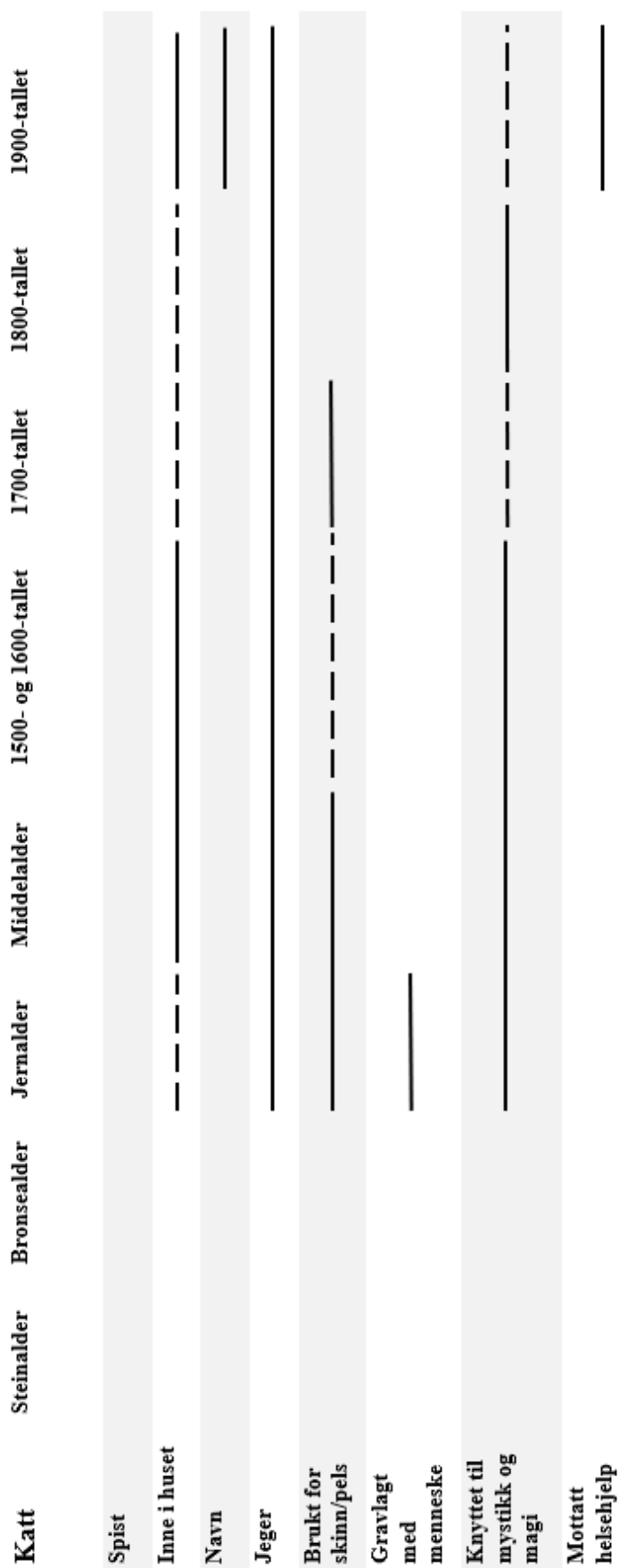
Som vi ser har hunden gjennom alle periodene hatt en arbeids- og nyttefunksjon som vokter, jeger og etter gjeter. Hunden fikk også være med inn i huset, definitivt så tidlig som i middelalder, hvor vi vet at for eksempel mindre hunder kunne fungere som varmeteppe i folks senger. Det er mulig hunden kom inn i huset allerede mot slutten av bronsealder, hvor vi finner tegn til at hunden går fra å være en mer generell bosetningsvokter til å bli en mer personlig husholdningsvokter.

Helt fra steinalder og fram til og med jernalder har det blitt funnet hunder i menneskegraver. Fra steinaldergravplassen på Skateholm ser vi at hunder ble begravet, enten alene eller sammen med mennesker, og man fant også flere likheter mellom menneskegraver og hundegraver. Dette kan tyde på at menneskene hadde stor respekt for hundene, og disse hundene hadde kanskje utmerket seg spesielt eller var spesielt verdsatt av eierne sine. I løpet av jernalderen var det vanlig å begrave hundene sammen med mennesker, og mye tyder på at dette kunne være en del av et ritual. Hundene kunne også få med seg halsbånd og hundelenker, noe som indikerer nærheten mellom hunden og mennesket. Hunden har altså vært knyttet til mystikk og magi når det kommer til gravleggingsritualer, men også på 1500- og 1600-tallet, og antakelig frem til slutten av 1800-tallet, hvor hunder var knyttet til djevelen.

Hunder har definitivt fått navn siden 1800-tallet, men sannsynligvis mye tidligere. Hunden Garm blir omtalt i norrøn mytologi, og det er sannsynlig at menneskene også navnga sine hunder.

Vi vet at noen hunder ble slaktet i middelalderen, og det finnes tegn til at de kanskje ble spist. Samtidig ser vi og at noen hunder i denne perioden ble holdt i live til tross for sykdom og skader. Dette kan vi også se helt tilbake til steinalderen, hvor begravelsen av valpen fra Tyskland viser hvordan menneskene har pleiet den syke valpen uten forventning om å få noe tilbake for det, annet enn mer tid med den lille. Fra 1500-tallet har vi skjelettet av en hund med begynnende slitasje på beina og et grodd beinbrudd som viser at hunder har blitt tatt vare på tross sykdom. Vi vet også at hunder mottok helsehjelp på 1900-tallet, og det er sannsynlig at de da også mottok dette i perioden fra 1600- til 1800-tallet.

Figur 5-2 - Kattens utvikling i funksjon og samfunns plass

Aspektene ved kattehold har holdt seg ganske like helt siden katten kom til Norge. Katten har alltid fungert som jeger, og med tanke på at mus og andre smådyr ofte befinner seg i hus, er det sannsynlig at katten også gjorde det. Vi vet for eksempel at kattene fikk gå fritt inn og ut av husene i middelalderen.

Det er ikke noe som tyder på at katter ble spist, men skinnet og pelsen ble sannsynligvis brukt helt fra jernalder frem til og med ca. 1700-tallet. Vi har for eksempel historien om spåkonen med katteskinnsvotter fra norrøn mytologi og middelalderske kattepelsfarmer fra Danmark, og boken til Pontoppidan fra 1700-tallet hvor han kommenterer at katteskin er i god pris.

Katter ble begravet med mennesker i jernalder, og har sannsynligvis alltid blitt knyttet til magi og mystikk. Katten har fungert som kult-dyr, har vært knyttet til hedenske ritualer og djevelen, og etter hvert vært generelt knyttet til folketro. Vi har eksempler fra dette i aviser fra 1800-tallet, og det er sannsynlig at det også var slik på 1700- og 1900-tallet.

Navn og helsehjelp derimot virker å ha blitt vanligere fra 1900-tallet. Dette kan ha noe å gjøre med økt fokus på dyrevelferd i løpet av 1800-tallet, og opprettelsen av raseklubber på 1900-tallet.

Etter å ha jobbet med dette kapittelet er det en ting som er klart: Katter og hunder har hatt stor betydning for mennesker i Norge i alle tider. Det kan imidlertid se ut som hunder generelt har hatt noe høyere status enn katter gjennom de ulike tidsperiodene, kanskje fordi hundene har hatt større nytteverdi og mer krevende arbeid, eller vært vanskeligere og dyrere å få tak i. Det kan også se ut som mennesker mye tidligere fikk et personlig forhold til hunder enn til katter. Dette kan ha noe å gjøre med menneskenes samhandling med dyrene. Menneske og hund må samarbeide godt ved for eksempel jakt eller gjeting, mens dette ikke kreves med en katt.

Alt i alt ser vi at dyrene har fått økt status og blir i større grad sett på som egne individer. En viktig del av dette er større fokus på dyrevelferd, navngivning og opprettelse av raseklubber.

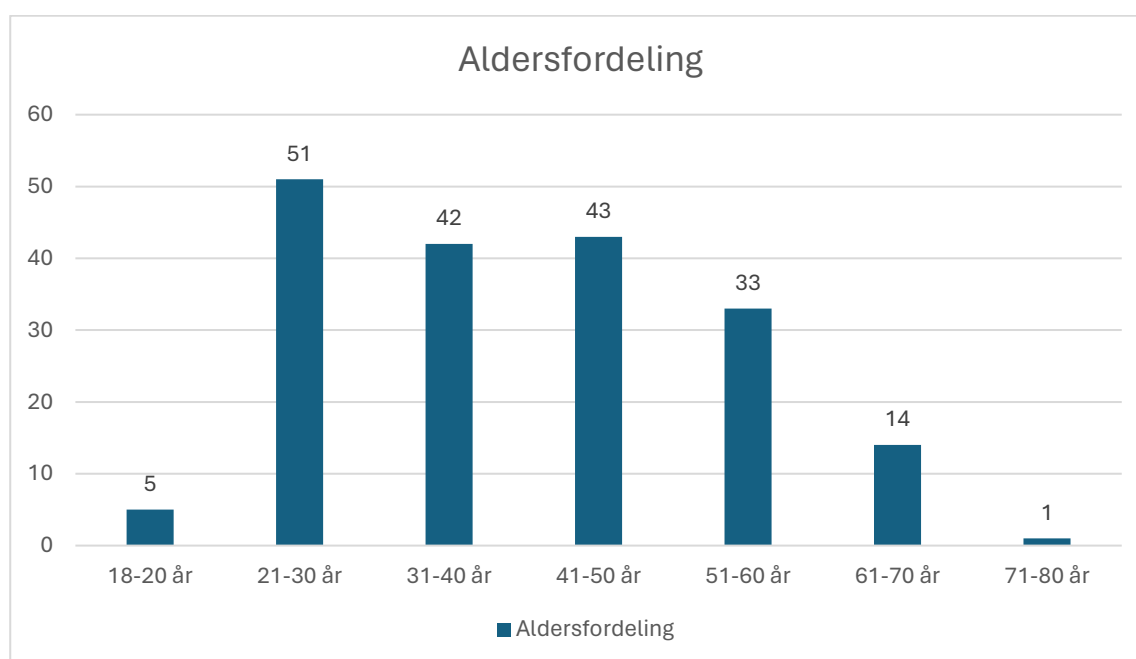
6 Analyse

I dette kapittelet skal jeg analysere ulike aspekter ved kjæledyrhold og forholdet mellom menneske og kjæledyr i Norge. Jeg tar utgangspunkt i symbolsk interaksjonisme og ser på menneskers meninger om kjæledyr, menneskers interaksjoner med kjæledyr, kjæledyrenes rolle og plass i familien, og hvordan mennesker og kjæledyr påvirker hverandre. Jeg benytter data samlet inn fra spørreundersøkelsen og intervjuene, og ser dette opp mot teori, forskningslitteratur og innsamlet informasjon fra kapittel 5. På denne måten skal jeg besvare problemstillingen *Hvordan er forholdet mellom mennesker og dyrene hund og katt som kjæledyr i Norge i dag?*

Som jeg har omtalt i metodekapittelet består utvalget av 191 personer, 172 kvinner (90.1%) og 19 menn (9.9%). Disse valgte selv å svare på spørreundersøkelsen som ble delt i facebook-grupper for hund og katt. Man kan derfor regne med at dette er mennesker som har stor interesse for dyr. Utvalget er ikke et sannsynlighetsutvalg, og ikke stort nok til å kunne generalisere til hele befolkningen, men kan vise uttrykk for tendenser. På tidspunktet spørreundersøkelsen ble besvart hadde 175 (93,6%) av deltakerne kjæledyr, mens 12 (6,4%) ikke hadde kjæledyr. Alle deltakerne har hatt kjæledyr på et punkt i livet.

Aldersgruppene i utvalget strekker seg fra 18-20 år til 71-80 år, og fordelingen er illustrert i diagrammet nedenfor:

Figur 6-1 - Aldersfordeling blant respondentene fra spørreundersøkelsen

Her ser vi at den største aldersgruppen er 21-30 år, etterfulgt av 41-50 år og 31-40 år som ligger ganske likt.

Det er noen skjevheter i utvalget, spesielt når det kommer til kjønn og type dyr. Det er en stor overvekt av kvinner og mennesker med hund blant respondentene. Dette kan føre til konsekvenser i sammenligninger mellom kjønn, og i sammenligninger mellom katter og hunder. Det kan også føre til at kvinners og hundeeieres syn vil være mer fremtredende i analyser basert på spørreskjemaet. Denne skjevheten er rettet opp i intervjuene, hvor likevekt mellom kjønn og type dyr har vært et viktig kriterium.

Blant deltakerne i spørreundersøkelsen ble noen utvalgte kontaktet med spørsmål om å gjennomføre intervju. Totalt ble 9 intervjuer gjennomført. Likevekt mellom kjønn og type dyr var som nevnt viktige kriterier i utvelgelsen, og i tillegg en jevn fordeling i alder. Dette førte til noen skjevfordelinger blant andre variabler, som utvalgets utdanningsnivå og geografisk spredning. Tabellen under gir en oversikt over intervjudeltakerne:

Tabell 6-1 - Oversikt over intervjudeltakere

	Kjønn	Alder	Yrke	Utdanning	Har hatt dyr	Har dyr
1	Kvinne	18-20 år	Student	Videregående	Hund og katt	Hund og katt
2	Kvinne	21-30 år	Helsesekretær	Videregående	Katt	Katt
3	Kvinne	41-50 år	Vernepleier/ufør	Universitet/høyskole	Hund og katt (hest)	Hund og katt
4	Mann	41-50 år	Taleskriver	Universitet/høyskole	Hund og katt	Hund
5	Kvinne	21-30 år	Student	Universitet/høyskole	Hund	Hund
6	Kvinne	21-30 år	Sivilingeniør	Universitet/høyskole	Katt	Katt
7	Mann	61-70 år	Sykepleier	Universitet/høyskole	Hund og katt	Katt
8	Kvinne	41-50 år	Ikke besvart	Universitet/høyskole	Hund og katt (hamster, kanin, mus, høns, ender)	Hund og katt (høns)
9	Mann	21-30 år	IT	Universitet/høyskole	Katt, bodd med hund og katt i en periode	Ingen

Det er representert deltakere fra Kongsvinger, Lillestrøm, Gjerstad, Bø i Telemark, Oslo, Vrådal, Bergen, Trondheim/Bodø og Skien.

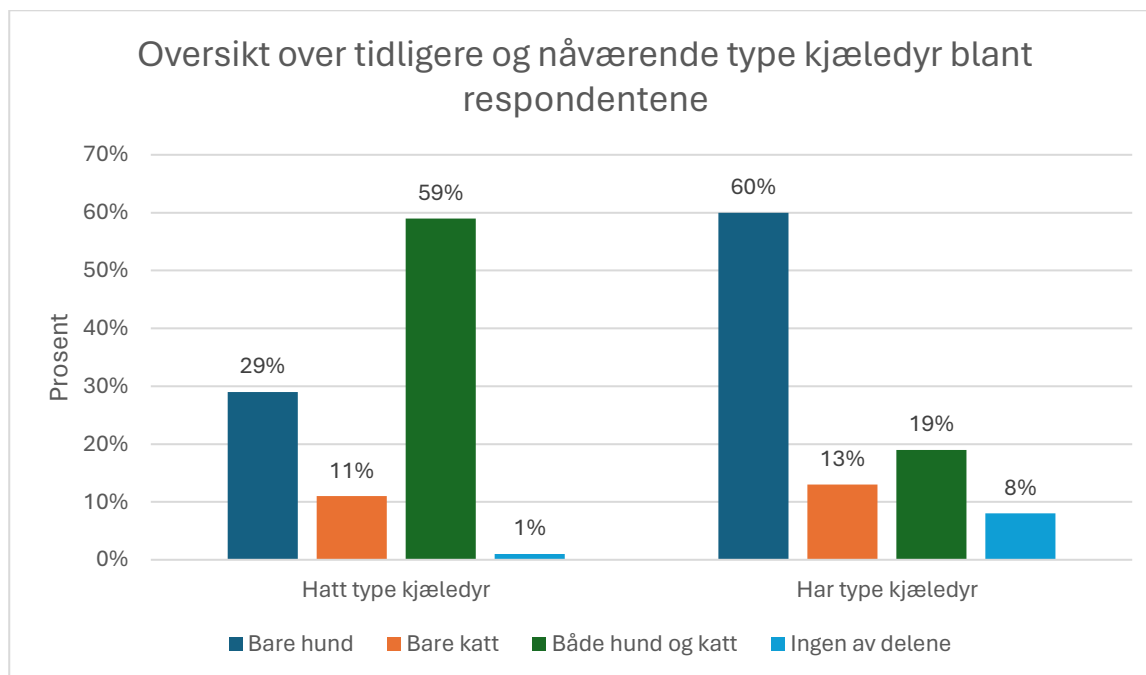
6.1 Oversikt – Kjæledyr i norske hjem

I denne delen vil jeg gi en generell oversikt over ulike tendenser når det kommer til kjæledyrhold i Norge. Jeg vil gjøre noen univariate og bivariate analyser basert på svar fra spørreskjemaet, og se nærmere på noen utvalgte aspekter som kan si noe om hvilke valg mennesker tar rundt kjæledyrhold, og hvilke verdier som er viktig. Dette for å få en oversikt over fenomenet, ha et grunnlag, og se etter tendenser og fenomener som skiller seg ut.

6.1.1 Type kjæledyr, kjønn og alder

Her vil jeg presentere noen funn knyttet til type kjæledyr, kjønn og alder. For å få en oversikt over fordelingen av type kjæledyr i utvalget sammenlignet jeg nåværende og tidligere type kjæledyr og satte dette opp i et diagram. Slik kan vi enkelt se fordelingen, og om det er kontinuitet eller endringer i type dyr utvalget har. Jeg har også sammenlignet type dyr fordelt på kjønn og alder, for å se om det er variasjoner i dette.

Figur 6-2 - Oversikt over tidligere og nåværende type kjæledyr blant respondentene

Dette diagrammet viser hvilke typer kjæledyr respondentene har hatt tidligere, og hvilke typer de hadde på tidspunktet spørreundersøkelsen ble fylt ut. Som vi ser har 59 prosent

av de spurte hatt både katt og hund før, 29% har hatt bare hund, og 11% har hatt bare katt. Hvis vi ser på hvilke dyr utvalget har i dag, så er det bare 19% som har både katt og hund, hele 60% som har bare hund, og 13% som har bare katt.

Her er det flere ting som er interessant. Først vil jeg kommentere den åpenbare overvekten av hundeeiere i utvalget. Som vi ser i innledningen er det anslått at det er flere katter enn hunder i Norge, så hvordan kan dette forklares?

En forklaring kan være at det er vanligere å ha flere katter enn flere hunder. For å se om dette var tilfellet undersøkte jeg antall dyr fordelt på type dyr med følgende resultat:

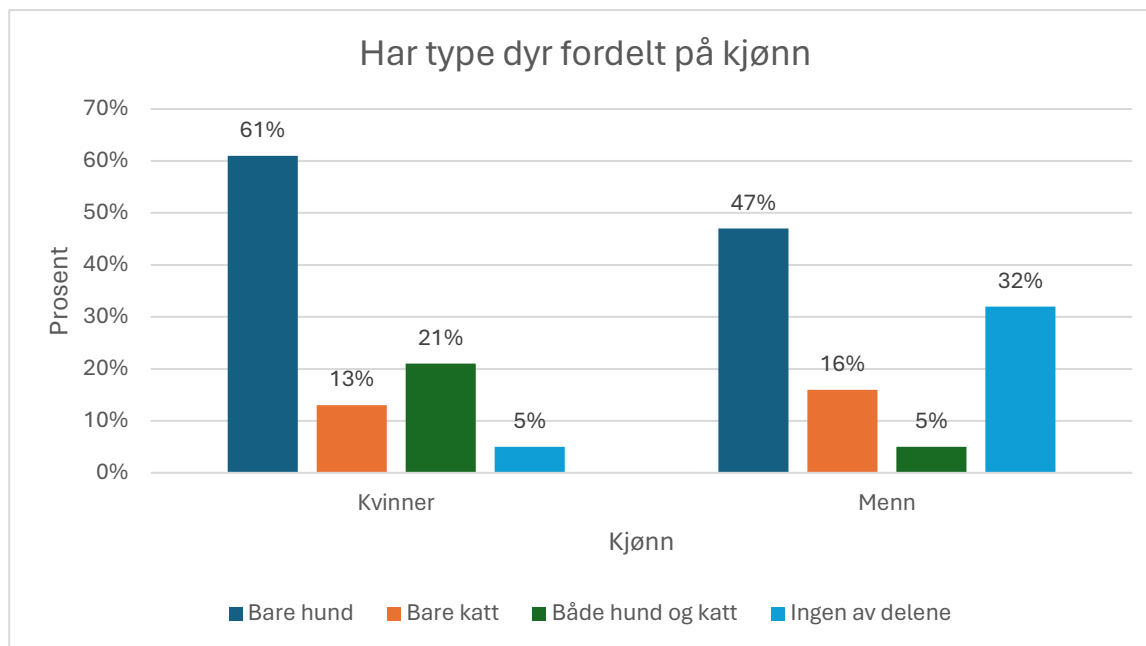
Tabell 6-2 - Totalt antall dyr som finnes i gruppene «Bare hund», «Hund og annet», «Bare katt», «Katt og annet», «Både hund og katt» og «Både hund og katt og annet». «Annet» innebærer andre kjæledyr som ikke er katt eller hund

Type dyr	Totalt antall dyr
Bare hund	183
Hund og annet	13
Bare katt	52
Katt og annet	2
Både hund og katt	84
Både hund og katt og annet	52
Totalt	306

Som vi ser av tabellen virker ikke overvekten av hundeeiere til å ha noen sammenheng med antall dyr, da hunder også er overrepresentert i materialet. Kan det være at mennesker med hund er mer komfortabel med å snakke om livet sitt? Mer glad i å snakke om hund? Mer engasjerte om dyret sitt? Eller kan det henge sammen med dyrets status? Har hunder høyere status enn katter? Er det mer sosialt akseptabelt å ha et tett bånd med en hund enn en katt? Er mennesker mer knyttet til hunder enn til katter?

Jeg ønsket å undersøke om det var forskjell på fordelingen av katt og hund blant ulike kjønn. Diagrammet under viser prosentandelen av type dyr hvert enkelt kjønn har:

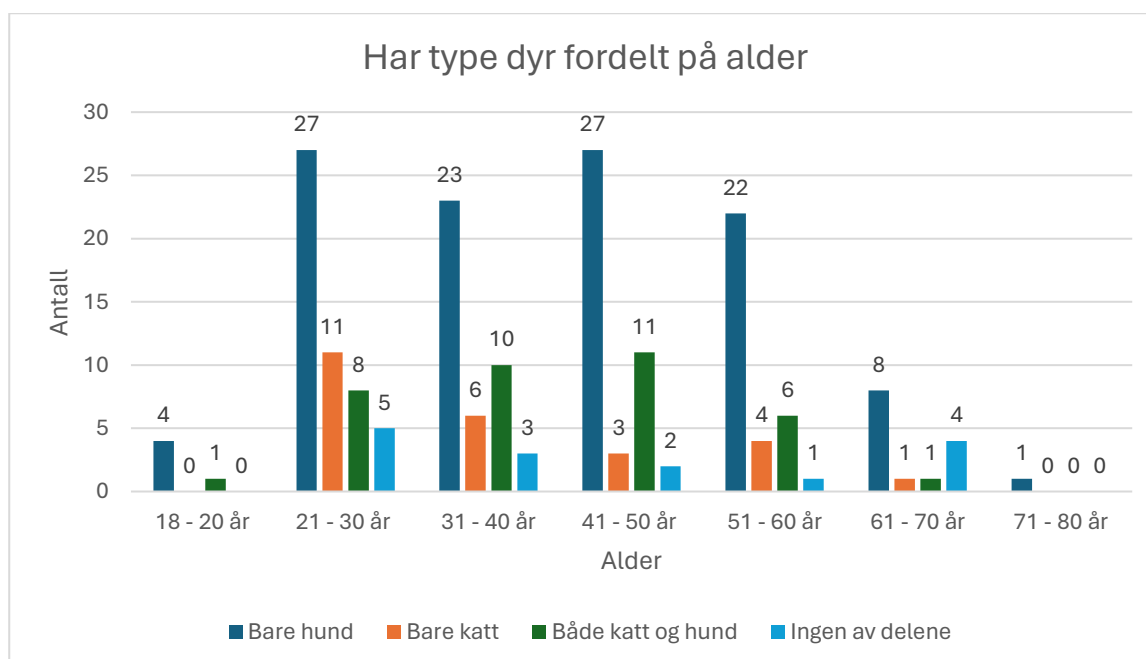
Figur 6-3 - Oversikt over nåværende type dyr blant respondentene fordelt på kjønn

Som diagrammet viser, er det ikke veldig store forskjeller. Det er en noe større andel kvinner som har bare hund enn andelen av menn, og en noe større andel menn som bare har katt enn andelen av kvinner. De største forskjellene finner vi på både hund og katt, hvor kvinner har mest, og på ingen av delene, hvor menn har mest. Det er viktig å ta i betraktning at det er få menn som har deltatt i spørreundersøkelsen.

Videre undersøkte jeg fordelingen av type dyr fordelt på alder, illustrert i diagrammet under:

Figur 6-4 - Oversikt over nåværende type dyr blant respondentene fordelt på alder

Diagrammet viser antall personer i hver aldersgruppe som har henholdsvis bare hund, bare katt, både hund og katt eller ingen av delene. Som vi ser dominerer hund i alle aldersgruppene, som er naturlig med tanke på utvalget. Fordelingen er ganske jevn i alle aldersgruppene, den største forskjellen er andelen med katt, som er størst i aldersgruppen 21-30 år. I aldersgruppen 61-70 år var det en større andel som ikke hadde kjæledyr enn i de andre aldersgruppene.

6.1.2 Hvorfor skaffer nordmenn seg kjæledyr?

Grunnen til at mennesker skaffer seg kjæledyr kan si noe om hvordan de er som menneske, og kanskje hva de mangler og ønsker å oppnå i livet. Ved spørsmål om hvorfor en skaffer seg kjæledyr var det flere faktorer som gikk igjen. Spørsmålet hadde fritekstsvar, og jeg kategoriserte alle svarene. Samme svar kunne derfor havne i flere kategorier.

Tabell 6-3 - Grunner til kjæledyranskaffelse

Grunn	Prosentandelen av totalt antall respondenter
Aktivitet	Ca 23%
Glad i dyr	Ca 18%
Selskap	Ca 17%
Interesse, livsstil eller hobby	Ca 13%
Livskvalitet	Ca 12%
Kos	Ca 11%
Alltid hatt dyr	Ca 10%
Utstilling, konkurranser, jakt eller hundesport	Ca 8%
Barna	Ca 7%

Tabellen viser grunnene som oftest gikk igjen i svarmaterialet, og cirka prosentandel av hvor mange som svarte dette. Andre grunner som ble nevnt var for avl, for å kunne hjelpe et dyr, ønsket seg en venn, utvide familien, for nytte, musefangst og tilfeldigheter. Som vi ser handler de fleste grunnene om en form for glede av og tilknytning til dyret, og dyrets nytte- og bruksfunksjon virker ikke å være like viktig.

6.1.3 Boligtype, antall dyr og type dyr

For å undersøke hvordan mennesker tilpasser dyret til livet sitt, og livet sitt til dyret, sammenlignet jeg boligtype med antall dyr og type dyr.

Tabellen under sammenligner antall dyr og boligtype. Den viser hvor mange respondenter som har et bestemt antall dyr, og hvilken type bolig de bor i.

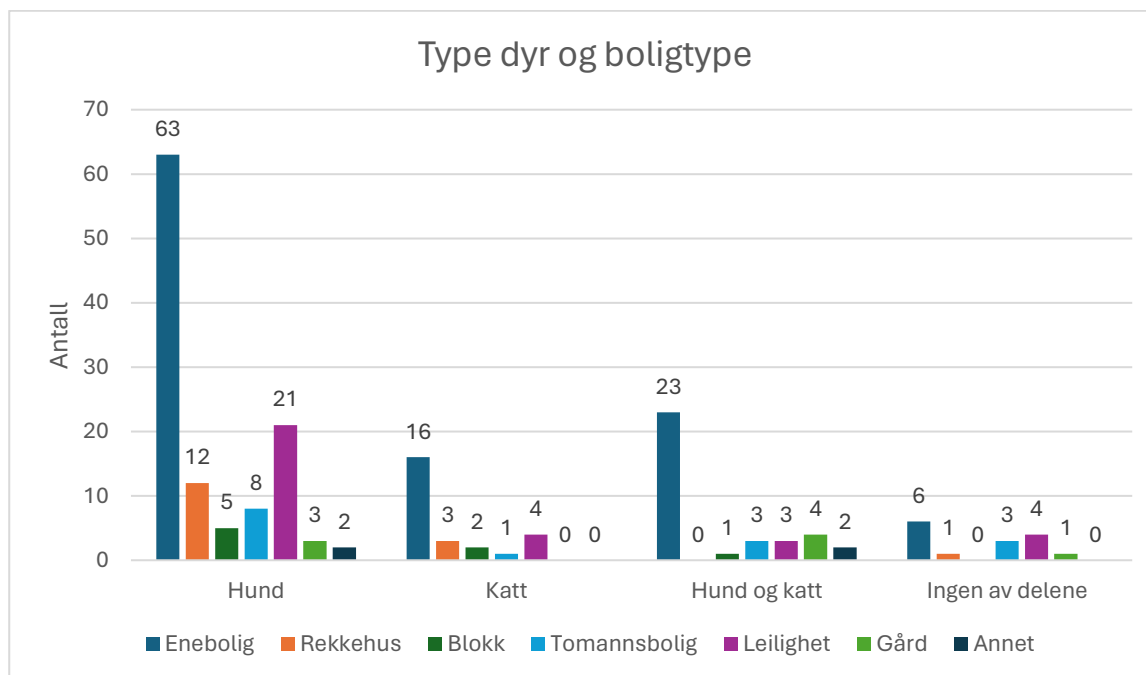
Tabell 6-4 - Sammenligning av nåværende antall dyr og boligtype blant respondentene

Bolig	Har antall dyr											Totalt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ingen data		
Enebolig	33	42	10	6	5	1	1	1	3	6	108	
Rekkehus	12	3	0	0	0	0	0	0	0	1	16	
Blokk	5	2	1	0	0	0	0	0	0	0	8	
Tomannsbolig	6	3	2	0	1	0	0	0	0	3	15	
Leilighet	16	7	4	1	0	0	0	0	0	4	32	
Gård	1	2	1	1	0	1	0	0	1	1	8	
Annet	2	0	0	0	1	0	0	0	1	0	4	
Totalt	75	59	18	8	7	2	1	1	5	15	191	

Tabellen viser at blant dem som bor i enebolig er det vanligst å ha to kjæledyr, og sjeldent fler enn fire-fem. I de andre boligtypene er det vanligst å ha ett til tre kjæledyr. Vi ser at de fleste har ett kjæledyr, og de fleste bor i enebolig. Det er få som bor i blokk eller på gård, og få som har flere enn tre kjæledyr.

Diagrammet under sammenligner type dyr og boligtype.

Figur 6-5 - Sammenligning av nåværende type dyr og boligtype blant respondentene

Diagrammet viser at enebolig er den vanligste boligtypen for alle dyr. Leilighet kommer på andre plass i alle gruppene, bortsett fra gruppen med både hund og katt, hvor gård

kommer på en knapp andre plass. Vi ser at de fleste bor med mye plass, noe som kan være viktig med et kjæledyr. Samtidig er enebolig den vanligste boligtypen i Norge, og cirka 47% av alle husholdninger bor i enebolig (Statistisk Sentralbyrå). Det vil kunne ha betydning for mine konklusjoner.

6.1.4 Forsikring, anskaffelse og rase/blanding

Valg om forsikring kan si noe om hvilken verdi rent økonomisk mennesker legger i dyret, og også hva som blir sett på som vanlig i samfunnet. Jeg vil undersøke om anskaffelsesform og rase har noe å si for om man velger å forsikre dyret.

Tabellen under sammenligner anskaffelsesform og valg om forsikring. Flere svar var mulig, og noen har krysset av for flere. Spørsmål om forsikring er ikke rettet til hvert enkelt dyr/hver enkelt anskaffelse. Jeg har sett på hver enkelt av anskaffelsesmåtene og sjekket hvor mange av disse som har svart ja, nei eller annet på forsikring, totalen blir derfor større enn antall respondenter i utvalget.

Tabell 6-5 - Sammenligning av valg om forsikring og anskaffelsesform

	Forsikring	Ikke forsikring	Annet	Totalt
Via finn	54	10	1	65
Via avisannonse	6	2	1	9
Via facebook	15	6	0	21
Via venner/bekjente	52	13	4	69
Via oppdretter	104	10	4	118
Annet	21	6	2	29
Totalt	252	47	12	311

Tabellen viser at de aller fleste velger å skaffe forsikring uavhengig av anskaffelsesform. Andelen som velger forsikring er størst blant dem som skaffer dyr fra oppdrettere. Dette kan ha noe å gjøre med prisen på dyret, eller føringer fra oppdretter. Blant dem som ikke skaffer forsikring er andelen størst hos dem som skaffer dyr fra venner eller bekjente.

Jeg vil undersøke om renrasethet hos dyret har noe å si når det kommer til valg om forsikring. Tabellen under sammenligner rase- og blandingsdyr og valg om forsikring. Spørsmålet om kjæledyrets rase var et flervalgsspørsmål, jeg har gruppert alle svarene slik at hvert svar kun blir brukt én gang.

Tabell 6-6 - Sammenligning av valg om forsikring og rase/blandingsdyr

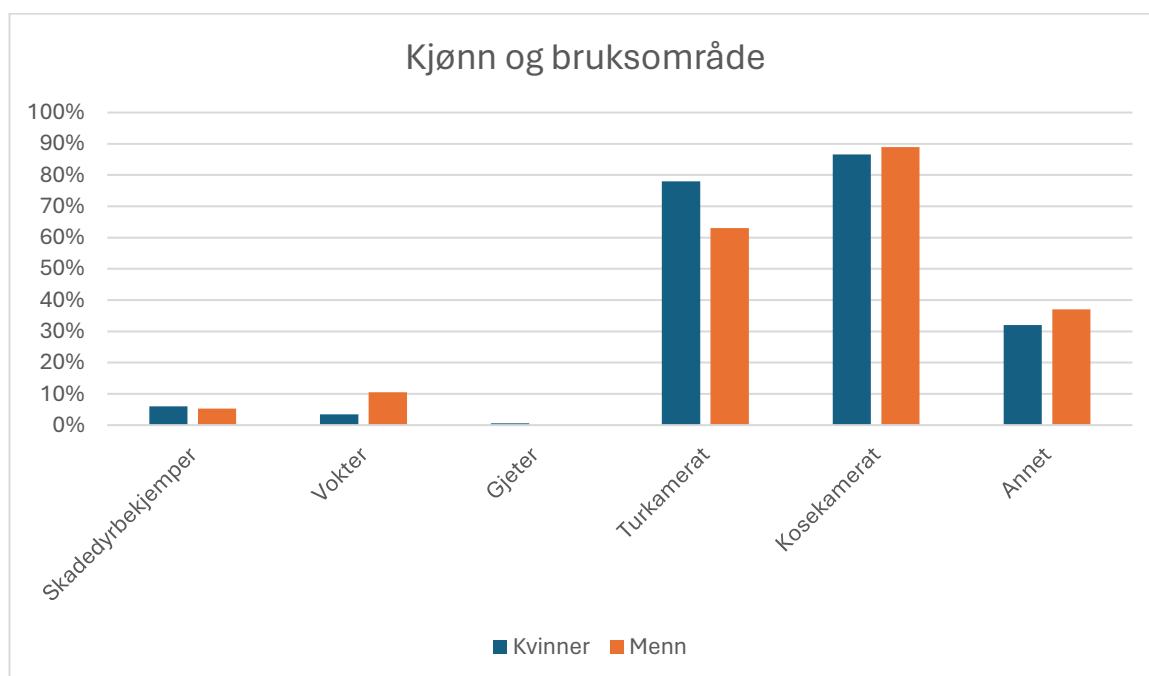
Rase/blanding	Forsikring				Totalt
	Ja	Nei	Annet		
Renraset hund	62	7	1		70
Renraset katt	6	0	0		6
Renraset hund og renraset katt	2	1	0		3
Renraset hund, renraset katt og blandingshund	0	0	0		0
Renraset hund, renraset katt og blandingskatt	2	0	0		2
Renraset hund, renraset katt, blandingshund og blandingskatt	5	0	0		5
Renraset hund og blandingshund	10	3	0		13
Renraset hund og blandingskatt	32	1	4		37
Renraset katt og blandingshund	1	0	0		1
Renraset katt og blandingskatt	3	0	0		3
Renraset hund, blandingshund og blandingskatt	7	0	0		7
Renraset katt, blandingshund og blandingskatt	1	0	0		1
Blandingshund	15	2	0		17
Blandingskatt	6	12	1		19
Blandingshund og blandingskatt	5	2	0		7
Totalt	157	28	6		191

De fleste velger å forsikre kjæledyrene sine. Det mest interessante tabellen viser ser vi når vi undersøker kattene. I gruppen som har bare blandingskatt ser vi at dobbelt så mange har valgt å ikke ha forsikring på katten, mens i gruppen med bare rasekatt har alle valgt forsikring. Ser vi på hund velger de aller fleste å forsikre hunden uavhengig om det er rasehund eller blandingshund. Dette kan kanskje forklares med prisen på dyret. Huskatter blir ofte gitt bort eller solgt for noen hundre- eller tusenlapper, mens rasekatter og hunder ofte koster mellom 10 000 og 30 000. Dette er en betydelig sum, og det føles kanskje trygt å forsikre noe man har brukt så mye penger på, kontra noe man har brukt mindre penger på. Andre forklaringer kan være at katter har lavere status, eller at de er lettere å få tak i. Grunner til at mennesker velger å forsikre eller ikke forsikre dyret sitt skal jeg diskutere mer senere i kapitlet.

6.1.5 Kjønn, bruksområde og aktivitet

Jeg ville undersøke om det er forskjeller mellom kjønnene når det kommer til bruksområde og aktiviteter, så jeg har sammenlignet dette i to diagrammer. Spørsmålene var flervalgsspørsmål med mulighet for å velge flere svar, så diagrammene viser cirka prosentandel av utvalget som har svart i de ulike kategoriene.

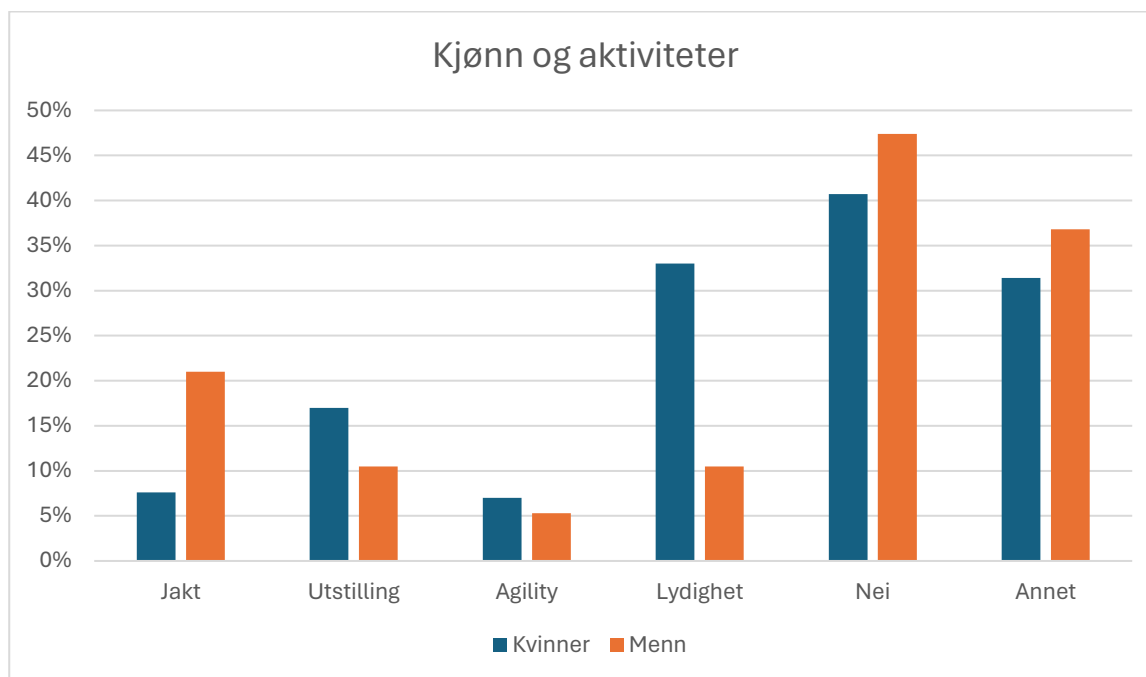
Figur 6-6 - Sammenligning av kjønn og bruksområde for kjæledyret

Som vi ser, er turkamerat og kosekamerat de vanligste bruksområdene for kjæledyr. Fordelingen er ganske lik mellom begge kjønn. Det er noe større andel kvinner som

bruker kjæledyret som turkamerat, og noe større andel menn som bruker kjæledyret som vokter. Ellers er det ingen åpenbare forskjeller.

Figur 6-7 - Sammenligning av kjønn og aktiviteter med kjæledyret

Som vi ser i diagrammet er det noen forskjeller mellom kjønnene når det kommer til aktiviteter med dyret. Det er en større prosentandel av menn som driver med jakt eller som ikke driver med aktiviteter enn prosentandel kvinner, og det er en større prosentandel kvinner som driver med utstilling, agility og lydighet. Dette kan samsvare med tradisjonelle kjønnsroller og stereotypier, som ofte er at menn jakter og kvinner er opptatt av oppdragelse og utseende.

6.1.6 Utdanning, antall dyr og type dyr

Jeg ville undersøke om utdanningsnivå har noe å si for hvilke og hvor mange dyr mennesker skaffer seg. Tabellen under viser sammenligningen mellom utdanning og type dyr.

Tabell 6-7 - Sammenligning av utdanning og nåværende type dyr blant respondentene

	Type dyr					Totalt
Utdanning		Hund	Katt	Hund og katt	Ingen av delene	
	Grunnskole	5	1	0	0	6
	Videregående	33	10	15	3	61
	Universitet/ Høyskole	66	14	16	11	107
	Annet	4	1	2	1	8
	Totalt	108	26	33	15	182

Vi ser at hund dominerer i alle gruppene, som kan forklares med at det er flest hundeeiere som har svart på undersøkelsen. Blant alle gruppene av type dyr ser vi også at det er flest som har gått universitet/høyskole. Den vanligste kombinasjonen i utvalget er universitet/høyskole og hund.

Tabell 6-8 - Sammenligning av utdanning og nåværende antall dyr blant respondentene

	Antall dyr										
Utdanning		1	2	3	4	5	6	7	8	9	Totalt
	Grunnskole	2	4	0	0	0	0	0	0	0	6
	Videregående	19	17	12	5	2	0	1	0	2	58
	Universitet/ Høyskole	48	31	5	3	3	2	0	1	3	96
	Annet	2	4	1	0	0	0	0	0	0	7
	Totalt	71	56	18	8	5	2	1	1	5	167

Tabellen viser at den vanligste kombinasjonen er universitet/høyskole og ett dyr. Alle som har flere enn tre dyr har videregående- eller universitets-/høyskoleutdanning.

6.1.7 Oppsummering

I denne delen har jeg kartlagt noen aspekter ved kjæledyrhold i Norge. Vi ser at de fleste respondentene har hund som nåværende kjæledyr. De vanligste grunnene til at respondentene skaffet seg kjæledyr er aktivitet, at de er glad i dyr, selskap, interesse livsstil eller hobby, livskvalitet, kos, at de alltid hatt dyr, utstilling, konkurranser, jakt eller hundesport, eller for barna. De fleste har ett kjæledyr, og de fleste bor i enebolig. De aller fleste velger å forsikre kjæledyrene sine. Andelen som ikke har valgt forsikring er størst hos dem som har blandingskatt. Turkamerat og kosekamerat er de vanligste bruksområdene for kjæledyr. Når det kommer til aktiviteter er det en større andel menn som bruker kjæledyret til jakt eller ikke bruker det til noen aktiviteter, og en større andel

kvinner som driver med utstilling, agility og lydighet. De fleste av respondentene har universitets-/høyskoleutdanning, hund, og ett dyr. Alle som har flere enn tre dyr har videregående- eller universitets-/høyskoleutdanning.

For å få en større forståelse skal jeg videre i kapittelet utdype med analyse av gjennomførte intervjuer.

6.2 Syn på kjæledyr

Denne delen vil ta utgangspunkt i den symbolske interaksjonismens første grunnprinsipp:

- Mennesker handler på ting basert på meningen tingen har for dem (Blumer, 1969, s. 2).

Blumer forteller at få forskere vil være uenige i dette premisset, men de aller fleste ignorerer eller nedprioriterer det. For den symbolske interaksjonismen er derimot meningen ting har for mennesker sentral i seg selv (Blumer, s. 2 – 3). Kjæledyr har fått en stadig større plass i samfunnet. Jeg vil derfor undersøke hva mennesker legger i begrepet kjæledyr, hvordan de forholder seg til begrepet, og hvilke meninger og betydninger de legger i kjæledyrene sine. Dette kan kaste lys over hvilken plass og hvilke roller kjæledyr har i samfunnet og i menneskers liv. Denne delen vil inneholde data både fra spørreundersøkelsen og intervjuene.

6.2.1 Hva ligger i begrepet kjæledyr?

Først vil jeg undersøke hva mennesker legger i begrepet kjæledyr. Dette kan vise grunnleggende holdninger og tanker mennesker har om kjæledyret sitt, og gjenspeile samfunnets tanker, og ideer om, og holdninger til dyr generelt og kjæledyr spesielt.

Blant de spurte i spørreundersøkelsen så er det særlig fem aspekter som går igjen på spørsmålet «Hva legger du i begrepet kjæledyr?»:

1. Kos, selskap og glede
2. Familiemedlem
3. Venn
4. Ansvar og omsorg
5. Inne i huset

Kos, selskap og glede: Blant de spurte svarte rundt 40% at begrepet kjæledyr for dem handler om kos, selskap eller glede. En respondent trekker frem at et kjæledyr er «Dyr man har hjemme i eller rundt huset, som man i hovedsak har til selskap og kos» (Spørreundersøkelse). Dette er tett knyttet opp mot og samsvarer med begrepets grunnleggende betydning. En annen respondent utdyper dette med flere dimensjoner: «Et dyr man behandler godt, gir mye kjærlighet og får tilbake så mye glede og kos. Alltid glad for å se deg» (Spørreundersøkelse). Her kommer det frem at utvekslingen

mellom menneske og kjæledyr er viktig. Det er ikke kun kjæledyret som gir noe til mennesket eller motsatt, begge parter gir noe og får noe tilbake.

Familiemedlem: Flere av respondentene, rundt 35%, påpeker at de ser på kjæledyret som en del av familien. Noen respondenter trekker frem at kjæledyret er som et barn for dem: «Familiemedlem, et barn for meg som er singel. Venn for livet» (Spørreundersøkelse). En annen respondent utdyper hva som ligger i å se kjæledyret som et familiemedlem:

Eg anser kjæledyr som eit familiemedlem, i den forstand at du er ansvarlig for å gi dyret det det treng for eit verdig liv. Ein skal ha tid til det, gi det kjærlighet og det dyret treng av andre primere behov (for hund veldig rase/blandings bestemt). Den skal være ein del av ditt daglige liv (Spørreundersøkelse).

Dette blir også trukket fram av flere respondenter. En poengterer at kjæledyret er «Et familiemedlem like verdig som alle andre, fortjener oppmerksomhet og glede på samme måte som et menneske» (Spørreundersøkelse). Kjæledyr som familiemedlem blir altså knyttet til både verdi og ansvaret som følger med.

Venn: Rundt 29% svarte at de ser på kjæledyret som en venn eller bestevenn. En respondent sier at et kjæledyr er «En venn som er et dyr» (Spørreundersøkelse). En annen respondent trekker frem at et kjæledyr er «En bestevenn og en som alltid er der for deg når mennesker ikke er det» (Spørreundersøkelse). En tredje respondent utdyper dette, og legger til at du også alltid må være der for kjæledyret. Vi ser at respondentene både gir og mottar vennskap i relasjonen med kjæledyrene sine.

Ansvar og omsorg: Ca 16% svarte at de forbinder kjæledyr med ansvar og omsorg. Dette kan knyttes til synet om kjæledyr som familiemedlem, men det er også respondenter som trekker frem ansvar og omsorg uten å knytte dette spesifikt til synet på kjæledyr som familiemedlem.

Inne i huset: Ca 13% trakk fram at kjæledyr bor inne i huset: «Et lite dyr som bor i huset ditt som gir deg kjærlighet» (Spørreundersøkelse).

Skille mellom kjæledyr og andre dyr: Noen av respondentene trekker frem et skille mellom kjæledyr og andre type dyr. Av dyr som er annerledes fra kjæledyr blir det trukket fram produksjonsdyr, ville dyr, bruksdyr og hobbydyr. Disse respondentene poengterer at et kjæledyrs hovedfunksjon er å være til glede og selskap, og for å kose og kjæle med. En respondent påpeker at en trekkhund som bor ute ikke er et kjæledyr, men

et bruksdyr. En annen kommenterer at det også er forskjell på kjæledyr som hund og katt, og hobbydyr som slange og gekko.

Avstand til begrepet: Noen respondenter tar avstand til begrepet kjæledyr, eller velger å kalle dyret sitt for noe annet. Noen av respondentene trekker frem at dyrene deres ikke bare er til å kose med, de er en del av familien og livet, og kan kreve mye. Andre trekker frem at begrepet «kjæledyr» setter en avstand mellom mennesker og dyr, og at det oppleves som en upersonlig samlebetegnelse. Det virker som om disse respondentene er opptatt av individet, og ikke begreper.

Et kjæledyr i den norske kulturen kan altså sees på som noen som bringer kos, selskap og glede, et familiemedlem eller venn som man har ansvar og omsorg for, og som bor inne i huset. Et kjæledyr er noe annet enn produksjonsdyr, ville dyr, bruksdyr og hobbydyr. Innledningsvis ble kjæledyr definert som:

husdyr som gir mennesker selskap og som man kan ha god, fysisk kontakt med. Begrepet brukes om dyr som er domestisert eller avlet for tamhet, slik at mennesker ved kontakt med dyret kan få tilfredsstilt sine fysiske, emosjonelle, atferdsmessige og sosiale behov. Kjæledyr holdes vanligvis i hjemmet.
(Braastad, 2020)

Vi ser at respondentenes svar samsvarer godt med denne definisjonen. Faktorene som blir trukket fram av Fudge, altså at dyret har sitt eget navn, får menneskelignende mat, ikke blir spist og mottar sofistikert helsehjelp (Fudge, 2014, s. 15), blir ikke trukket fram av noen av respondentene. Det kan virke til at dette har blitt en selvfølge i den norske kulturen.

6.2.2 Er «kjæledyr» et passende begrep?

Her skal jeg undersøke hvilke syn og holdninger intervjurespondentene har til ordet kjæledyr som begrep. Dette kan si noe om holdninger og verdier for kjæledyr i samfunnet.

Som vi ser over har de fleste positive assosiasjoner til begrepet kjæledyr, men noen problematiserer begrepet. Nettopp problemer som blir trukket fram er bakgrunnen for en debatt om bruken av begrepet kjæledyr (engelsk *pet*) i det internasjonale forskningsmiljøet, hvor begrepet blir foreslått å være nedsettende overfor dyret ved å redusere dyret til et objekt, i stedet for å bli ansett som et individ. I denne

sammenhengen har ordet companion animal blitt foreslått som et alternativt begrep, som kan bidra til å øke dyrets status (Irvine 2004, s. 58, Linzey og Cohn 2011, s. viii). Vi har ingen god oversettelse for companion animal i Norge, men ifølge språkrådet (Språkrådet, 2024) har begrepene selskapsdyr eller samværsdyr blitt foreslått som en norsk oversettelse av begrepet.

Når det kommer til symbolsk interaksjonisme kan begrepet «kjæledyr» gi assosiasjoner om at dyret kun er et objekt som er der for å koses med, og ikke er i stand til å være en likeverdig aktør. Begrepet «companion animal» kan indikere at dyret er mer likestilt, og kan fungere som en likeverdig aktør i symbolsk interaksjon.

De intervjuede ble spurt om deres tanker rundt begrepet kjæledyr og begrepet companion animal, eller på norsk selskapsdyr eller samværsdyr. Det var noe delte meninger angående dette.

To av respondentene mener at kjæledyr er et passende begrep. Det blir trukket frem at det ligger i begrepet at det er et dyr man har kjær, og forhåpentligvis er det ikke bare oss mennesker som bruker dyrene som et objekt, men at dyrene også får det bra selv.

Tre av respondentene mener at begrepet kjæledyr ikke samsvarer med dyrets rolle og behov. Det blir trukket frem at dyret er så mye mer enn bare noe å kose med, at ikke alle typiske kjæledyr liker å bli kost med, og at det er mye ansvar og dyret skal respekteres som et selvstendig individ.

Fire av respondentene mener at begrepet i seg selv ikke spiller noen rolle, og at det viktigste er dine holdninger til dyret og at dyret har det bra.

Generelt virker det til at de fleste ikke legger noen særlig vekt på begrepet i seg selv, og at det heller handler om hva man legger i det. Som vi så over legger mennesker mye mer i begrepet enn å bare kose og kjæle. Som beskrevet i kapittel 2 blir ifølge symbolsk interaksjonisme meninger formet gjennom interaksjon med andre (Blumer, 1969, s. 2). Så lenge mennesker deler sine holdninger til begrepet med hverandre blir kanskje hvilket begrep man bruker om dyrene ikke så viktig for folk flest, og vil kanskje ikke påvirke dyrene i så stor grad. Samtidig er dette veldig individuelt fra menneske til menneske, og bruk av begreper kan sende sterke signaler. Spesielt i offentlige sammenhenger kan valg av begrep si mye om hvordan samfunnet velger og ønsker å se på dyrene, og hvilken status dyrene har i samfunnet. Det er derfor viktig å ta dette i betraktning. Jeg burde kanskje selv brukt et annet begrep enn «kjæledyr» i denne

oppgaven for å underbygge dette poenget. Hadde oppgaven vært skrevet på engelsk ville jeg benyttet «companion animal», men i mangel på en god norsk oversettelse som er i allmenn bruk mener jeg allikevel det etablerte begrepet «kjæledyr» vil være det beste og mest forståelige begrepet i denne sammenhengen.

6.2.3 Hvilke meninger har mennesker om kjæledyret sitt?

Mening er som nevnt en viktig del av den symbolske interaksjonismen, både i seg selv og som grunnlaget til handling. For å kunne forstå handlinger er det viktig å vite hvilke meninger som ligger til grunn. Jeg vil derfor kartlegge hvilke meninger mennesker har om kjæledyrene sine. For å undersøke dette tar jeg utgangspunkt i spørsmålene «Hva betyr kjæledyret/-dyrene dine for deg?» og «Er det visse situasjoner kjæledyret/-dyrene betyr ekstra mye for deg?» fra spørreundersøkelsen, i tillegg til intervjuene. Svarene fra spørreundersøkelsen er fritekstsvar og har blitt kategorisert. Ett svar kan derfor havne i flere kategorier. Under presenterer jeg de mest svarte kategoriene, og hvor stor andel av respondentene som svarte innenfor hver kategori.

Tabell 6-9 - Oversikt over kategoriserte svar fra spørreundersøkelsen på spørsmålet "Hva betyr kjæledyret/-dyrene dine for deg?"

Hva betyr kjæledyret/-dyrene dine for deg?	
Mye eller alt	113
Familie	37
Kjærlighet	14
Glede	13
Selskap	12
Vennskap	11
Turkamerat	10
Totalt	210

Tabell 6-10 - Oversikt over kategoriserte svar fra spørreundersøkelsen på spørsmålet "Er det visse situasjoner kjæledyret/-dyrene betyr ekstra mye for deg?"

Er det visse situasjoner kjæledyret/-dyrene betyr ekstra mye for deg	
Lei seg eller dårlig dag	74
Hele tiden	38
Ensom eller alene	38
Tur	26
Sykdom	25
Totalt	201

Vi ser at mennesker knytter sterke, positive meninger til kjæledyrene sine. Svarene illustrerer nært og sterkt samhold mellom mennesker og kjæledyr, og kjæledyrene virker å være ekstra viktige i vanskelige perioder med tristhet, ensomhet og sykdom.

For å få en dypere forståelse av meningene og betydningene mennesker legger i kjæledyrene sine har jeg gått gjennom intervjuene og trukket ut noen viktige synspunkter hos respondentene. Vi finner mange likheter blant respondentene, og svarene gjenspeiler også i stor grad resultatet fra spørreundersøkelsen.

Flere av respondentene påpeker at kjæledyret betyr veldig mye eller alt for dem, og respondent 8 forteller at hun aldri kunne levd uten dyr (Intervju 8). Flere av respondentene opplever også at andre mennesker har annet syn på kjæledyrhold enn dem selv. Respondent 3 forteller at hun tror mange opplever dem som litt mye når det kommer til hunden (Intervju 3), og respondent 4 forteller at noen tenker de er litt drøye og teite når det kommer til hvor mye de gjør for hunden, men han påpeker at de ikke har noen barn, så «why not» (Intervju 4). Dette ser ikke ut til å påvirke deres holdninger til og meninger om kjæledyrene. Dette kan indikere at de ser på kjæledyrene som en sosial aktør som er deltakende i meningsskaping, og ikke bare et objekt hvor meningene formes i interaksjon med andre mennesker.

I henhold til den symbolske interaksjonismen skal jeg se nærmere på noen kategorier som beskriver de vanligste meningene respondentene har om kjæledyrene sine.

Familiemedlem og venn: Alle respondentene forteller at de ser på kjæledyret som en del av familien. «For oss da er det jo et familiemedlem [...], det er oss, og dattera mi, og så er det hunden og kattene» (Intervju 3). Noen respondenter trekker frem at kjæledyret nesten blir som et barn, mens andre trekker frem ansvaret som følger med. Flere beskriver også kjæledyret som en venn eller bestevenn: «Han var da som verdens beste venn» (Intervju 8). Ved å invitere kjæledyret inn i en slik relasjon på denne måten ser vi at mennesker har en aktiv holdning til kjæledyret, og ser også på kjæledyrene som aktive deltakere, ikke «døde» objekter som bare er til pynt eller nytte, som vi i kapittel 5 kan se indikasjoner på at til en viss grad var vanlig i tidligere perioder. For eksempel ville man sannsynligvis ikke sett på et maleri eller en varmeflaske som et familiemedlem eller en venn.

Selskap: Flere av respondentene trekker frem at kjæledyrene fungerer som selskap, spesielt når de er alene eller ensomme.

Jeg skrev min masteroppgave under koronatida og da var det veldig mye sitte hjemme og skrive foran PC-en, og da var det veldig greit å ha på en måte selskap da i fra kattene, så de kom og lurte på hva som skjedde og skulle sitte på fanget og skulle hjelpe til å skrive litt, og spankulerte over PC-en. (Intervju 6)

I dette sitatet ser vi hvordan kattene hjalp og støttet respondenten gjennom en situasjon som var preget av mye tid alene. Dette bygger opp ideen om at kjæledyret fungerer som en aktør, et individ som gir av seg selv, og en følelse av at noen er der sammen med deg. For eksempel vil sannsynligvis ikke en film eller en bok gi samme selskap som respondentene beskriver om sine kjæledyr.

Ansvar, behov og respekt: Flere av respondentene kommenterer at ansvar er en viktig del av kjæledyrhold. «Det er et ansvar som man må regne med kan vare i opptil 20 år, og man må være klar for det når man går inn i en sånn setting med kjæledyr» (Intervju 7). Som respondent 7 påpeker er det viktig å være forberedt på det langvarige ansvaret som følger med, og ikke bare kaste ut dyret dersom man blir lei. Flere av respondentene trekker frem at det er viktig at kjæledyrenes behov blir møtt. En respondent sier «det er alltid på en måte dyrenes behov som kommer i første rekke da, lenge før mine egne behov» (Intervju 8). Dette viser at mennesker anerkjenner og legger vekt på at dyrene skal ha det bra og ikke bare overleve, men ha en god livskvalitet. Respekt blir også trukket fram av flere som viktig: «det er like viktig for meg at et dyr behandles med respekt som at et menneske behandles med respekt» (Intervju 9). Ansvar for at dyrene har det bra, får dekket behovene sine og blir respektert er noe respondentene ser på som en viktig del av kjæledyrhold. Dette viser at kjæledyrene blir sett på som sansende individer med egenverdi.

Glede, kjærlighet og trøst: Glede, kjærlighet og trøst er også temaer som blir trukket frem av respondentene. «For meg så er det bare en lykke på en måte å våkne med et dyr og jeg blir veldig glad når jeg ser dyr så jeg blir jo mer glad også med en hund» (intervju 1). I dette sitatet ser vi at hunden tilfører respondenten mye glede. Dette kan også gå den andre veien, at mennesket bringer dyret glede: «det er liksom veldig greit å vite at det er noen, det er noen der som er glad for å se deg» (Intervju 6). Kjæledyrene kan også være en kilde til kjærlighet. En respondent forteller: «Det er jo en helt annen

type kjærlighet enn det man har til, til mennesker» (Intervju 2). Mange beskriver at kjæledyrene også fungerer som trøst og støtte i vanskelige situasjoner.

Forskjeller mellom hund og katt: Vi finner mange like meninger om katter og hunder, men også noen tydelige forskjeller. Mange av disse forskjellene er knyttet til selvstendighet, hvor katter beskrives som mer selvstendige enn hunder. Som vi ser i kapittel 5 har dette også påvirket meninger om hunder og katter i tidligere perioder (se for eksempel side 59).

En respondent forteller at hun opplever katter som mer lettvinne enn hunder, dette kan knyttes til denne selvstendigheten. Hun mener man blir mer låst med hund, og hvis du skal ut og reise for eksempel er det lettere å få noen til å komme og mate kattene.

På en annen side kommenterer en respondent at hun føler man kan oppleve mer med en hund enn en katt. Hun føler at med katter handler det mye om å slippe dem ut og gi dem mat, mens en hund kan hun ta med på mer og oppleve mer sammen med. Dette skal vi også se i neste kapittel at går igjen i datamaterialet.

Et tredje poeng knyttet til grad av selvstendighet handler om nærheten man opplever med dyret. En respondent forteller at hunden kommer litt nærmere henne, siden han er mer avhengig av henne. Dette blir også kommentert av en respondent med både ute- og innekatter. Hun forteller at innekattene kommer litt nærmere, fordi de trenger mer stimuli og er mer avhengig av henne.

Et fjerde poeng får vi fra en respondent som kommenterer at han ikke synes vi burde ha så mye katt i Norge, fordi de dreper småfugl og inngår i større økologiske problemer vi har i landet. Dette fordi de stort sett er ute og gjør som de vil, i motsetning til hunder som vi stort sett har kontroll på. Samtidig trekker han frem at han ikke tror det er bra for katter å være innekatter. Dette er en stor diskusjon med sterke argumenter på begge sider, som ofte blir hyppig diskutert i ulike fora, for eksempel i sammenheng med fuglebestanden.

En annen forskjell som blir trukket frem er knyttet til dyrets status. En respondent kommenterer at hun synes katter kanskje har litt lav status blant mange fortsatt, og fremhever viktigheten av å respektere kattens signaler. Dette kan også være noe som henger igjen fra tidligere perioder, vi ser i kapittel 5 indikasjoner på at katter generelt har hatt lavere status enn hunder i mange perioder.

6.2.4 Oppsummering

Vi ser at respondentene knytter begrepet kjæledyr til kos, selskap og glede, familie, vennskap, ansvar og omsorg, og å være inne i huset. De skiller også kjæledyr fra andre type dyr som produksjonsdyr, ville dyr, bruksdyr og hobbydyr. Bruk eller ikke bruk av begrepet i seg selv virker ikke å være så viktig for de fleste, men noen trekker frem at de ikke liker begrepet da det ikke samsvarer med dyrets rolle og behov. Kjæledyr betyr mye for respondentene, 113 av de 191 respondentene fra spørreundersøkelsen forteller at kjæledyr betyr mye eller alt for dem. De viktigste meningene respondentene fra intervjuene legger i kjæledyrene sine er som familiemedlem og venn, selskap, ansvar, behov og respekt, og glede, kjærlighet og trøst. Respondentene har ganske like meninger om kjæledyret sitt uavhengig av om det er hund eller katt, men vi ser noen tydelige forskjeller, som i stor grad er knyttet til dyrets selvstendighet.

6.3 Interaksjoner og ritualer

Denne delen vil ta utgangspunkt i den symbolske interaksjonismens andre og tredje grunnprinsipp:

- Meningen til tingen kommer fra eller oppstår gjennom den sosiale interaksjonen personen har med sine medmennesker
- Disse meningene blir håndtert i, og justert gjennom, en tolkningsprosess til personen som handler med de tingene den treffer på

(Blumer, 1969, s. 2).

Her skal jeg se nærmere på kjæledyret som sosial aktør, hvilke interaksjoner mennesker og kjæledyr har sammen, hvilke meninger kjæledyreiere har om kjæledyret basert på sine interaksjoner, og symbolsk interaksjonisme og ritualer i hverdagen.

Som forklart i kapittel 2 kan ting, eller objekter, være hva som helst, og omfatter alt som kan indikeres (Blumer, 1969, s. 10). Det er derfor nyttig å se nærmere på disse prinsippene for å forklare forholdet mellom mennesker og kjæledyr.

Sosial interaksjon går ut på at to eller flere aktører samhandler med hverandre.

Symbolsk interaksjonisme ser på sosial interaksjon som vesentlig for å forme menneskelig adferd. Når mennesker samhandler med hverandre må de ta hensyn til hva den andre gjør eller er i ferd med å gjøre, og tilpasse egen handling deretter. I følge Blumer fremhever Mead to former for sosial interaksjon: ikke-symbolsk interaksjon og

symbolsk interaksjon. Ikke-symbolsk interaksjon skjer når man responderer direkte på handlinger uten å tolke dem, mens symbolsk interaksjon involverer tolkning av handlinger og forståelse av hverandres handlingers betydning. (Blumer 1969, s. 8).

6.3.1 Kjæledyret som sosial aktør

Mennesket ansees som et vesen som ikke bare responderer på ikke-symbolsk nivå, men som også gir indikasjoner til og tolker indikasjoner fra andre. Dette er mulig fordi mennesket har et «selv», evnen til å se seg selv som et objekt i egen handling.

Menneskets selvforståelse dannes gjennom sosial interaksjon, og inkluderer prosessen med å innta roller, hvor en person ser seg selv fra utsiden ved å innta andres posisjoner. Sosial interaksjonisme ser mennesket som et vesen som gjennomfører sosial interaksjon med seg selv, og ikke bare responderer på og påvirkes av ulike faktorer. Mennesker er aktive i å gi mening til og håndtere det de legger merke til gjennom selv-indikasjon, og er derfor et aktivt handlende vesen som former sin handling basert på egen tolkning og selvbevissthet (Blumer 1969, s. 12 – 15).

Jeg vil undersøke om kjæledyret kan være en aktør på lik linje med mennesker, og innta en likeverdig rolle i symbolsk interaksjon. Dette gjør jeg ved å vurdere dyrets evne til å gi indikasjoner til andre, tolke andres indikasjoner, og gjennomføre selv-indikasjon. Slik kan jeg se hvor aktiv del kjæledyret spiller i meningsskapingen i forholdet mellom mennesker og kjæledyr.

I sine studier finner både Sanders (1993) og Alger og Alger (1997) at hunder og katter kan fungere som aktører i symbolsk interaksjon. I flere av beskrivelsene fra min egen undersøkelse kan vi se at menneskene anser kjæledyret sitt som et selvstendig individ som både gir indikasjoner, tolker indikasjoner fra andre og gjennomfører selv-indikasjon, og former handlingslinjene sine basert på dette.

Alle respondentene forteller at de pleier å snakke med dyrene sine. Både respondent 5 som har hund og respondent 7 som har katt forteller at kjæledyret forstår hva de sier til dem (Intervju 5, intervju 7). Respondent 9 forteller at han og hunden alltid har en dialog sammen. De kommuniserer fram og tilbake, og når han sier ting så svarer hunden på sin måte (Intervju 9).

Gi indikasjoner: Selv om dyr ikke har verbalt språk, kan de fortelle mye med stemme, kroppsspråk og handlinger. Respondent 2 forteller om viktigheten av å lese kattens kroppsspråk. Ved å følge med på de små signalene, for eksempel at katten veiver med

halen når hun klapper ham, så kan hun slutte å klappe ham der, i stedet for å fortsette å klappe ham til han biter. Hun mener det er menneskets ansvar å lære seg dyrets kroppsspråk, og ikke dyret som skal lære seg hvordan det skal oppføre seg rundt mennesket (Intervju 2). Flere av respondentene forteller at katten mjauer eller skriker når den vil ha mat. Respondent 6 forteller at hun pleier å bli vekket av at den ene katten fiker til henne fordi han er sulten. Dersom det ikke fungerer begynner kattene og hyle, og kjefter helt til de får mat. Da må hun stå opp og mate dem (Intervju 6). Respondent 4 forteller at på kvelden, hvis hunden har vært ute, kan hun ligge 10 minutter og tygge på et bein. Deretter løper hun til døra til soverommet sitt, skraper på døra til han åpner den, løper bort og legger seg i buret sitt, og ser forventningsfullt på ham, så får hun noen godbiter. Han blir sittende utenfor buret og lese i tre-fire minutter til hun sovner, før han går ut igjen (Intervju 4). Vi ser at dialogen mellom kjæledyr og eier er klar og tydelig, og begge parter forstår hverandre.

Tolke indikasjoner: I intervjuene kommer det frem flere beskrivelser som viser at kjæledyret tolker og forstår situasjoner de er i. Respondent 5 forteller om et møte mellom to hunder, hvor den ene hunden ikke har blitt sosialisert på grunn av korona og derfor ikke har lekt med andre hunder før. Dette forstod den andre hunden, og inntok rollen som et menneske i interaksjonen:

[Hund 1] er jo ikke sosialisert for han, vi fikk han jo når hundesykdommen var, og så har det jo vært korona, så han har jo aldri lekt med hunder, og det skjønte [hund 2] veldig kjapt, at [hund 1] kan ikke leke med hunder, og da ga [hund 1] ballen til [hund 2], og så kasta [hund 2] ballen til [hund 1] som om [hund 2] skulle vært et menneske, og det gjorde de flere ganger, så det var veldig artig liksom hvordan [hund 2] tok det at han her kan ikke leke som en normal hund, [hund 1] har jo bare lekt med mennesker. Det er veldig artig hvordan de, at de kobla det da. (Intervju 5)

Flere forteller om at kjæledyret leser og tolker følelsene deres, og tilpasser handlingene etter dette. Respondent 9 forteller om sin erfaring med at når han har en dårlig dag så pleier kjæledyret å komme bort og gjøre en virkelig stor innsats for å kose, leke og ha det moro sammen med ham og gjøre dagens hans bedre (Intervju 9). Respondent 8 forteller at hunden og kattene hennes har en enorm evne til å oppfatte når menneskene ikke har det så godt eller sliter med noe, og da viser de sin tilstedeværelse på en litt annen måte. Kattene kommer ofte og legger seg på henne og maler sterkt for å «heale»

henne litt. Hun erfarer også at hunder blir veldig oppmerksomme og tett på hvis de ser at mennesker ikke har det så godt (Intervju 8). Respondent 6 forteller om en tidligere katt hun har hatt, som ikke alltid var så grei med henne, han jaget henne ut i brennesle og angrep føttene hennes, og var veldig spesiell. En dag var hun veldig lei seg, og la seg i senga da hun kom hjem. Så kom katten bort, skjønte at noe var galt, og krabbet under dyna og la seg inntil magen hennes og ble liggende og slappe av der til hun ikke var så lei seg lenger. Hun tolket dette som at han skjønte at hun var trist og at han skulle komme og trøste (Intervju 6).

Selv-indikasjon: Flere respondenter forteller om dyr som tar egne vurderinger og beslutninger. Respondent 9 forteller om hans erfaring med at hunder og katter er manipulative og lærer dine svakheter, og vil finne nye måter å få viljen sin på. Han mener derfor det er viktig å sette grenser selv om man er veldig glad i dem (Intervju 9). Respondent 8 forteller at om kvelden kommer katten og legger seg i senga først etter at den har fått mat, ellers så vil den ikke sove (Intervju 8). Respondent 2 forteller at katten hennes ikke er så glad i å ligge på fanget, med mindre hun har en dyne over seg. Når hun og samboeren sitter ved PC-en vil katten ikke ligge på hennes fang, men kan ligge i timevis på samboerens fang (Intervju 2). Respondent 3 forteller om en opplevelse hun hadde da en tidligere hund måtte på kennel noen dager. Hunden hadde blant annet fått med seg en god pølse, og hadde vært borte og snust på maten, men nektet å spise under oppholdet. Da hun kom for å hente hunden ble den sluppet løs. Hunden fikk øye på henne, og det første den gjorde var å løpe rett bort til matskåla, hente pølsa, og løp rundt med pølsa i munnen og hvinte. Da tenkte hun at «du har faktisk sultestreika, de kan si hva de vil men det har du faktisk» (Intervju 3).

«**Dyrlig» handling:** Blumer beskriver menneskelig handling som annerledes fra andre fordi mennesker tolker sin verden for å handle, i stedet for å bare respondere på miljøet. Dette krever konstruksjon og styring av handling, og innebærer blant annet å ta hensyn til faktorer som ønsker, mål, tilgjengelige midler, andres handlinger, og mulige resultater av en handling (Blumer, 1969, s. 15). I situasjonene beskrevet over ser vi at kjæledyrene i største grad konstruerer og styrer sine handlinger, og tar hensyn til både mål, tilgjengelige midler, andres handlinger og mulige resultater av en handling for å danne sine handlingslinjer.

6.3.2 Hvilke sosiale interaksjoner har mennesker og kjæledyr sammen?

Interaksjonen er kjernen i symbolsk interaksjonisme. Interaksjon former adferd og styrker bånd. For å få en bedre forståelse av forholdet mellom mennesker og kjæledyr er det derfor viktig å undersøke hvilke interaksjoner som ligger til grunn.

Om morgenen slippes hunder og katter ut og inn. Så er det fôring. Hundene mine får tur, noen ganger 1 time, andre ganger mange timer. Eller vi er på telttur og er ute hele døgnet i lag. Så skal de ha mat på ny. Katter slippes ut og inn litt etter ønske. De børstes og klippes klør på. Alle dyra får kos mange ganger i løpet av en dag. Om natta sover de i senga mi. (Spørreundersøkelse).

Som vi ser deler mennesker og kjæledyr interaksjoner gjennom en dag. Det kan være i form av turer, mating, trening, stell og pleie, lek, kos, prat, avslapning, oppdragelse, og når de hilser på hverandre.

I spørreundersøkelsen fikk deltakerne spørsmålet «Hvilke anledninger gjennom dagen har du kontakt med kjæledyret/-dyrene?». Ca 59% av de spurte oppga å ha kontakt med kjæledyret stort sett hele tiden når de er hjemme. Spesifikke anledningen som går igjen i svarene er ved tur, kos, lek, mating, trening og stell, og bare å være sammen uten å gjøre noe spesielt. I tillegg oppga noen utstilling, slippe dyret ut eller inn, trøst, sove, snakke sammen, jakt, hilse på morgen, og tilfeldige møter i løpet av dagen.

Jeg ønsket å undersøke dette nærmere ved å studere svar fra intervjuene. Her oppstår et ganske tydelig skille mellom hunder og katter når det kommer til interaksjoner.

Alle respondentene forteller at de pleier å kose med kjæledyrene sine, uavhengig og det er katt eller hund. Dette kan ansees som naturlig da det ligger i ordet «kjæle», men flere av respondentene har kommentert at et typisk «kjæledyr» ikke nødvendigvis ønsker å kose, og det er viktig å respektere dette. Allikevel er kos noe alle oppgir å gjøre, og dette viser at både mennesker og kjæledyr setter pris på hverandre og hverandres nærvær, og ønsker å være sammen med hverandre. Flere av respondentene forteller også at de pleier å slappe av på sofaen eller bare være rundt kjæledyret, uten at de nødvendigvis er i fysisk kontakt med hverandre. En respondent beskriver at bare å være i nærheten av kjæledyrene gir henne glede og ro.

Alle med hund oppgir å lufte eller gå turer med hunden. De forteller om kortere lufteturer gjennom dagen, og gjerne en lenger tur på ettermiddagen. Hundeeierne oppgir også mental stimuli, trening og oppdragelse som interaksjoner de har sammen med

hunden. Interaksjonen kjæledyreiere har med kattene sine i tillegg til kos er stort sett lek og småprat, og å slippe kattene inn og ut hos dem som har utekatter.

De intervjuede fikk også spørsmål om de pleier å gjøre noen aktiviteter med kjæledyret sitt. I tabellen under er det en oversikt over hvilke aktiviteter de gjør, har gjort tidligere eller ønsker å starte med.

Tabell 6-11 - Oversikt over type dyr og aktiviteter

Respondent	Type dyr	Aktivitet
Respondent 1	Hund og katt	Tur, agility, trekk, joggetur, triks og utstilling
Respondent 2	Katt	Lek
Respondent 3	Hund og katt	Lydighet, tur, godbitsøk, og klikkertrening
Respondent 4	Hund	Tur, organiser og uorganisert jakttrening, hundepark, lydighetstrening, agility, utstilling og jaktprøver
Respondent 5	Hund	Tur, lydighetstrening og løpe i hundegård
Respondent 6	Katt	Lek
Respondent 7	Katt	Lek
Respondent 8	Hund og katt	Trening, søk og utstilling
Respondent 9	(Hund og katt)	Leke, triks og tur

Respondent 1 presiserer at hunden hennes enda er valp, så det blir mest turer og triks, men hun ønsker å prøve agility, eller kanskje trekk og joggeturer (Intervju 1).

Respondent 3 forteller om en bekymring for at det fort kan bli for mange aktiviteter. Hun liker å fokusere på at hunden får gå på nye steder og kjenne nye lukter, gå noen turer der det er mye mennesker og noen turer i fjellet, og veksle litt på det. Hun synes det er viktig at han får brukt nesa si og å gå snuseturer i hans tempo (Intervju 3).

Respondent 8 forteller om dårlig erfaring med utstilling, og ønsker ikke å gjøre det igjen. Hun forstår hvorfor det gjøres, men for hennes katt ble det et stressmoment. Hun sier at det betyr ingen ting, kattene hennes har like stor verdi uavhengig om de har et papir på seg (Intervju 8).

Noe som går igjen i svarene er at hunder ofte har flere og mer varierte interaksjoner med mennesket sammenlignet med katter. Respondent 2 kommenterer at «det er liksom, det er ikke så mye aktivitet med, med katt» (Intervju 2). Respondent 3 forteller at kattene hennes stort sett aktiviserer seg selv, de er veldig mye ute (Intervju 3).

Respondent 8 forteller at kattene hennes er jegere og liker også veldig godt å være ute og fange mus, så de får dekket mye av behovet sitt ute (Intervju 8). Vi ser at mange av

respondentene velger aktiviteter på dyrets premisser.

6.3.3 Hvordan påvirker interaksjoner meninger kjæledyreiere har om kjæledyret sitt?

Mennesker handler med ting på bakgrunn av hva tingen betyr for dem, og denne meningen kommer fra eller oppstår gjennom interaksjoner (Blumer 1969, s. 2). Her vil jeg undersøke hvordan menneskers interaksjoner med kjæledyrene sine påvirker meningen de har om dem.

Under er en tabell som inneholder type dyr, hva respondentene bruker dyret til, hvilke aktiviteter de gjør sammen, hvilke interaksjoner de har sammen, hvilken betydning kjæledyret har for dem, og hvilke spesielle situasjoner kjæledyret betyr ekstra mye. Innholdet i tabellen er hentet både fra respondentenes svar i spørreundersøkelsen og i intervjuene.

Tabell 6-12 - Oversikt over type dyr, bruk, aktiviteter, interaksjoner, betydning og betydning i spesielle situasjoner for hver respondent, del 1

Respondent	Type dyr	Bruk	Aktivitet	Interaksjoner	Betydning	Betydning spesielle situasjoner
1	Hund og katt	Turkamerat og kosekamerat	Tur og triks, ønsker å prøve agility, trekk og joggeturer	Foring, håndtering, lufting, trening, kos, lek	Veldig mye, blir mye mer positiv og glad med dyr i livet	De hjelper veldig mye når hun føler seg alene, hun har alltid noen å snakke med
2	Katt	Kosekamerat	Lek	Spontane anledninger hvor dyret oppsøker henne for lek og kos, mating	Nesten alt, skal mye til før omplussing er et alternativ	Ensomhet, når de gjør seg til og er søte, i tunge tider
3	Hund og katt	Turkamerat, kosekamerat	Lydighet, tur, godbitsøk, klikk trening	Stort sett hele dagen, slappe av på sofaen, foring, tur, kos	Familie medlem, veldig glad i kattene, men hunden betyr nok litt mer	Betyr veldig mye hele tiden
4	Hund	Turkamerat, kosekamerat, jakt	Tur, jakt, organisert og uorganisert jakt trening, hundepark, lydighetstrening, agility, utstilling, jaktprøver	Så mye som mulig, tur, trening, kos, slappe av i sofaen, lek, når hunden sier den vil legge seg	Etter samboer og familie, alt, del av familien, fyller dagen med mening og innhold	Når hun kryper inn til for støtte og sikkerhet, god psykisk støtte
5	Hund	Turkamerat, kosekamerat	Tur, lydighetstrening, løpe i hundegård	Tur og sofakos, hverdagslydighet på tur, morgenkos og nattakos	En del av familien, sønn	Trøst og selskap når man føler seg litt ekstra ensom

Tabell 6-13 - Oversikt over type dyr, bruk, aktiviteter, interaksjoner, betydning og betydning i spesielle situasjoner for hver respondent, del 2

6	Katt	Kosekamerat	Lek	Foring, prat, lek, kos	Alt, del av familien, nesten som barn	Triste, stressende og vanskelige situasjoner, trøst på dårlige dager
7	Katt	Kosekamerat	Lek	Tilfeldig, katten kommer og går som den vil, foring, kos, prate,	Familiemedlem, ansvar, glede	Jevn strøm av positivitet hele tida
8	Hund og katt	Skadedyrbekjemper, turkamerat, kosekamerat	Trening, søk, utstilling	Hele dagen, hilse, slippe katter ut og inn, foring, lufte hund, legge seg med hund	Alt, ville aldri levd uten dyr, familiemedlem, bestevenn, skaper fin energi i hjemmet, kjærlighet, glede, skaper ro	Når hun er alene, når dyrene oppfatter at hun ikke har det så godt
9	Ingen (katt tidligere, bodd med hund og katt en periode)	Kosekamerat	Lek, triks, tur	Når jeg ser dem og må stille dem, hilse, kos, lek, oppdragelse, si god morgen og god natt	Et ansvar som er veldig verdt det, tiden og kreftene du bruker på dyret betaler seg selv mange ganger, del av familien, ansvar	når de viser at de er interessert i meg eller når de gjør noe bra, på dårlige dager når de gjør en ekstra stor innsats for å gjøre dagen bedre

Som vi ser i tabellen, har respondentene ganske like meninger om kjæledyrene uavhengig av type og mengde interaksjoner. Under skal jeg se nærmere på noen typer interaksjoner, og hvordan disse kan påvirke meninger respondenter har om kjæledyret.

Stell og omsorg: En del av interaksjonene innebærer stell og omsorg for dyrene. Dette kan sees i sammenheng med betydningen av ansvar og familie som flere har oppgitt. Flere forteller at de anser kjæledyret nesten som barn, og beskriver også ansvarsoppgaver som sammenfaller med ansvaret man har for et barn. Respondent 7 påpeker dette: «hvis du har et barn så har du en forpliktelse overfor barnet til å ta deg av det, gi det mat, gi det omsorg, trygghet, alt det herre her, og jeg vil si akkurat det samme gjelder for et kjæledyr» (Intervju 7). Flere av respondentene kommenterer at kjæledyret er avhengig av dem, og dette påvirker nærheten de føler med dyret. Respondent 2 forteller at hun ikke fikk samme forhold til kattene som bodde på låven da hun var liten, som til katten hun har nå. Hun kommenterer at låvekattene aldri ble tamme på samme måte som katten hun har nå, som er helt avhengig av henne. Respondent 3 forteller at hunden kommer litt nærmere enn kattene fordi han er mer avhengig av henne. I tillegg til at mennesket gir dyret omsorg, ser vi at dyret også gir omsorg til mennesket. Dette er ofte i form av trøst og støtte når mennesket har det vanskelig, men også som selskap i hverdagen.

Trening: Hundeeiere beskriver flere ulike former for trening de gjør med hundene sine, både hverdagslydighet og triks, og aktiviteter som agility og jakt. Det blir trukket fram at dette kan handle om å gjøre noe morsomt med dyret sitt, for opplevelsens skyld, og for å ha noe å jobbe mot og oppnå resultater sammen. Dette kan føre til stolthet overfor dyrene:

jeg blir jo veldig stolt over når vi liksom trener på spesifikke ting, også som andre vet kanskje at vi sliter med da hvis ho, ho utagerer litt mot hunder på tur og bjeffer og, ho er jo en varslehund men ho blir på en måte bedre på det når vi trener og det synes jeg er veldig stas, og blir på en måte stolt over å vise fram da at det vi trener på det viser resultater. (Intervju 1)

Respondent 3 trekker fram at det også kan bli for mye fokus på aktiviteter og trening, og forteller at hun nå er mest opptatt av at han får være mest mulig hund (Intervju 3).

Lek og kos: Lek, kos, og det å bare være sammen med kjæledyret kan styrke kjæledyrets emosjonelle betydning, og mange av respondentene oppgir å ha kjæledyret

som en kosekamerat. Flere respondenter beskriver at de kjenner på glede når de er med kjæledyret, og at kjæledyret trøster og støtter dem når de har det vanskelig. Kjæledyrene holder dem også med selskap. Dette kan også styrke synet på kjæledyret som en venn eller familiemedlem.

Tur og fysisk aktivitet: Alle respondentene med hund oppgir å gå tur eller lufte hunden sin, og oppgir å ha hunden som en turkamerat. Hunden kan altså fungere som en motivasjon for å komme seg ut og være fysisk aktiv. Det å gå tur sammen kan styrke båndet mellom mennesket og kjæledyret, og forsterke synet på kjæledyret som en venn man gjør noe sammen med. Det kan også henge sammen med ansvar man føler for dyret. Respondent 3 trekker frem at hun mener snuseturer og turer i forskjellige miljøer er viktig slit at hunden får brukt nesa si og gjort «sin greie» (Intervju 3).

Konkurranser og utstillinger: Noen av respondentene oppgir å dra på konkurranser og utstillinger sammen med kjæledyret sitt, og det blir beskrevet både positive og negative opplevelser i forhold til dette. To av respondentene forteller at de kunne tenkt seg å prøve utstilling for å få tilbakemeldinger på hvordan hunden er rasetypisk, oppnå resultater med hunden, oppleve noe sammen med hunden, og at det blir et tett bånd mellom dem hvis man gjør slike aktiviteter sammen (Intervju 1 og intervju 5). Respondent 8 forteller at hun hadde den ene katten på utstilling, men hun ønsker ikke å gjøre det igjen, fordi hun opplevde det som et stressmoment for katten. Hun legger vekt på at

det er ikke [utstillinger] som på en måte betyr noen ting, så tenker jeg de har, de har alle like stor verdi uavhengig av om de har et papir på seg eller ikke, sant, så jeg har jo en, en rasekatt nå og en som er en blanding da, eller en huskatt, så, det er, det gjør de absolutt, like stor verdi alle sammen. (Intervju 8)

Respondent 4 forteller at han har vært på jaktprøver med hunden sin, og kommenterer at «nå gjør vi det jo primært for trenings-, læringseffekten da for, for oss primært, ikke for [hunden], hun lærer vel i sitt eget tempo antakelig, det er jo opp til oss, men vi må jo lære» (Intervju 4).

Forskjeller mellom hund og katt: Interaksjon med hund er mye tur, trening og så videre, mens for katter er det for det meste foring, kos og lek. Dette påvirker meningene om kjæledyret til en viss grad. Respondent 1 forteller at hun føler man kan gjøre mer med hunder enn med katter, hun er vant til utekatt og forteller at hennes erfaring er at

man bare slipper dem ut og gir dem mat. Men hund føler hun at hun kan ta med hunden på mer og oppleve mer sammen med dyret sitt (Intervju 1). Respondent 3 forteller at kattene er mer selvstendige, og hunden er mer avhengig av henne, noe som gjør at hunden kommer litt nærmere henne (Intervju 3).

Vi ser at mange respondenter forteller at kjæledyrene betyr alt for dem, uavhengig av typen og mengden interaksjoner. Vi kan derfor anta at typen og mengden interaksjoner ikke nødvendigvis er så relevant for kjæledyrets betydning.

6.3.4 Symbolsk interaksjon og ritualer i hverdagen

Det virker som sagt ikke til at type og mengde interaksjon har så mye å si for meningen og betydningen kjæledyret har for mennesker. Det er derfor nærliggende å tenke at det er kvaliteten på interaksjonene som er viktig. Dette vil jeg undersøke nærmere ved å se på noen eksempler på symbolsk interaksjon og ritualer mennesker og kjæledyr har sammen.

Med utgangspunkt i noen sitater vil jeg analysere og forklare noen situasjoner og handlinger via symbolsk interaksjonisme og interaksjonsritualteori for å illustrere meningsskaping og dannelsen av bånd mellom mennesker og kjæledyr.

6.3.4.1 *Symbolsk interaksjon*

Jeg skal starte med å se på noen situasjoner gjennom symbolsk interaksjonisme. Som nevnt i teorikapittelet bygger symbolsk interaksjonisme på tre premisser:

1. Mennesker handler overfor ting på bakgrunn av betydningen tingen har for dem
2. Meningen til tingen kommer fra eller oppstår gjennom den sosiale interaksjonen personen har med sine medmennesker
3. Disse meningene blir håndtert i, og justert gjennom, en tolkningsprosess hos personen som handler med de tingene den treffer på

Blumer forklarer at Mead ser symbolsk interaksjon som en presentasjon av gester og responser på betydningen av gestene. En gest brukes som en del av en pågående større handling, og indikerer hva personen har tenkt til å gjøre. Personen som responderer, baserer sin respondering på hva gesten betyr for dem. Gesten har dermed betydning for både den som utfører og den som mottar gesten. Når gesten har samme betydning for begge, forstår begge partene hverandre. Gestenes betydning består altså av tre ledd: Hva personen gesten er rettet mot skal gjøre, hva personen som gjør gesten planlegger å

gjøre, og den felles handlingen som oppstår fra begge handlinger. Hvis det oppstår forvirring eller misforståelser i en av disse leddene blir ikke kommunikasjonen effektiv, interaksjonen blir hindret, og formasjonen av felles handling blir blokkert (Blumer, 1969, s. 9). Basert på dette skal jeg analysere fire situasjoner.

Situasjon 1

jeg sier jo alltid, hilser jo alltid på han når jeg kommer inn, for da kommer han jo oss i møte og, han er veldig sånn, omgjengelig, kommer litt sånn spurtende med halen opp og da må man jo hilse også og snakke med han og, og bekrefte det jeg mener at han sier, altså når han går rundt og skriker så er det liksom «ja jeg vet du er sulten men du må vente litt til. (Intervju 3)

Under følger er analyse av situasjonen.

Situasjon: Eier kommer hjem

Gest: Katten kommer i møte, spurtende med halen opp, og skriker

Betydning: Katten gir symbolske signaler for å vise vennlighet og glede over å se eieren, og at den er sulten. Eieren tolker dette som at katten er omgjengelig og har lyst på mat

Respons: Eieren hilser og snakker med ham, og bekrefter det hun tror han sier.

Vi ser at begge parter legger samme betydning i gesten, og det oppstår felles handling når de hilser på hverandre. Samtidig får ikke katten mat som den indikerte at den ønsket, så ikke hele interaksjonen blir vellykket fra kattens perspektiv, og denne felles handlingen blir blokkert.

Situasjon 2

Skal vi se, det pleier å starte med at jeg blir vekket av en frekk kattepote som fiker til meg for han er sulten, og hvis ikke det funker pleier de å begynne å hyle. Da kjefter de helt til de får mat da. Da må jeg stå opp, og så må jeg gi de mat. (Intervju 6)

Under følger er analyse av situasjonen.

Situasjon: Katten er sulten

Gest: Katten slår poten i ansiktet på eieren eller hyl

Betydning: Katten bruker symbolske signaler for å vise at den er sulten, mennesket tolker dette som at katten vil ha mat

Respons: Eieren står opp og gir kattene mat

Som i situasjon 1 ser vi at begge parter legger samme betydning i gesten, og danner felles handling.

Situasjon 3

jeg husker det var en gang, det var min første katt igjen da, [...] fordi at da var jeg veldig lei meg, fordi at jeg hadde stryki på oppkjøring, og så kom jeg hjem og så la jeg meg i senga og var skikkelig fornærma, og så kommer katten da og så kommer han opp og så skjønner han at noe er gærent og så da krabber han under dyna og så legger han seg helt innat magen min og så bare ligger han der og slapper av, på en måte til jeg klarte å liksom å, til jeg ikke var så lei meg lenger da, jeg tror han på en måte skjønnte det at, ja at han skulle komme og trøste da. Det var veldig koselig. (Intervju 6)

Under følger er analyse av situasjonen.

Situasjon: Eieren er lei seg

Gest: Hun legger seg i senga og er i dårlig humør

Betydning: Hun bruker symbolske signaler for å vise at hun ikke har det bra. Katten tolker dette som at det er noe galt og hun trenger trøst

Respons: Katten krabber under dyna, legger seg inntil henne, og blir liggende til hun følte seg bedre

Vi ser at katten tolker respondentens handling og humør når hun legger seg i senga og er i dårlig humør, og former sin egen hendelseslinje ved å legge seg inntil henne.

Situasjon 4

[Hunden] har skjønnt at hvis ho kaster, eller «mister», ballen ned trappa så kommer samboeren min og henter den. Så hvis ho vil leike men ikke får respons, så går ho og kaster ballen ned trappa, og klynker og gråter til samboeren min kommer og henter den og kaster den opp til henne igjen da. (Intervju 9)

Under følger er analyse av situasjonen.

Situasjon: Hunden vil leke, men får ikke respons

Gest: Hunden kaster ballen ned trappa og klynker

Betydning: Hunden bruker symbolske signaler for å vise at hun er uforneøyd med å bli ignorert, og har lyst til å leke. Samboeren tolker dette som at hunden er trist fordi ingen leker med henne

Respons: Samboeren henter ballen og kaster den til henne

Vi ser at hunden tolker menneskets handling når hun ikke får respons, og former sin egen handlingslinje basert på tolkningen ved å kaste ballen ned trappa. Hunden er klar over at hvis hun kaster ballen kommer det noen og henter den, og hun får leke.

Samboeren tolker hundens handling, og tilpasser sin egen handlingslinje etter dette ved å hente ballen. Slik skaper de en felles handling og initierer lek.

I denne situasjonen kan for eksempel ballen sees på som et fysisk objekt. For hunden er ballens natur glede, aktivitet og et middel for å få viljen sin. Gjennom samhandling med mennesker blir ballen et felles objekt, den blir en kilde til lek og fellesskap for hunden og mennesket.

6.3.4.2 *Interaksjonsritualer*

Jeg skal nå se på noen situasjoner i lys av interaksjonsritualteori. Interaksjonsritualer har fire hovedingredienser:

1. To eller flere mennesker er fysisk samlet på samme sted, så de påvirker hverandre med kroppslig tilstedeværelse enten bevisst eller ubevisst
2. Det er avgrenset for utenforstående så deltakerne har et inntrykk av hvem som deltar og ikke deltar
3. Menneskene fokuserer på et delt objekt eller en delt aktivitet, og kommuniserer dette til hverandre så begge er klar over den andres fokus
4. De deler felles humør eller følelsesmessig opplevelse

(Collins 2004, s. 47 – 48).

Det er fire utfall av interaksjonsritualer:

1. Gruppesolidaritet, en følelse av tilhørighet
2. Emosjonell energi for et individ: en følelse av selvtillit, oppstemthet, styrke, entusiasme og initiativ i å ta handling

3. Symboler som representerer gruppen: emblemer eller andre representasjoner som medlemmene føler er assosiert med dem som en gruppe, Durkheims «hellige objekter». Personer med gruppesolidaritet behandler disse symbolene med stor respekt og beskytter dem mot respektløshet både utad og innad i gruppen
4. Moralfølelse: følelsen av riktighet i å følge gruppen, respektere dens symboler og forsvare begge mot overtredere. Her kommer også følelsen av moralsk ondskap eller utilbørlighet ved å krenke gruppesolidariteten og dens symbolske representasjoner

(Collins 2004, s. 49).

Situasjonene under oppfyller Collins' ingredienser til et interaksjonsritual, i den grad det lar seg gjøre uten ytterligere informasjon. Noen antakelser er nødvendig på grunn av manglende informasjon, og manglende evne til å kunne vite sikkert hva kjæledyret tenker. Disse situasjonene er det Collins kaller naturlige ritualer, interaksjoner som skjer spontant uten noen eksplisitt tanke om at det skjer (Collins, 2004, s. 50).

Jeg setter følgende forutsetninger for ritualene: Respondenten og kjæledyret er samlet og påvirker hverandre med kroppslig tilstedeværelse, handlingen er avgrenset for utenforstående og de har et inntrykk av hvem som deltar, de fokuserer på et delt objekt eller en delt aktivitet, og de deler felles humør eller følelsesmessig opplevelse.

Situasjon 1

da er det morgenkos og nattakos, da kommer han opp i senga som en turbin og trækker meg i ansiktet, og skal rundsleike hele ansiktet mitt, både før og etter når vi skal sove, vet ikke hvorfor, det har blitt sånn rutine. Han er veldig glad i nærhet i ansiktet og det tror jeg også er det liksom kommer av hans natur og da, at han liksom skal ha den nærheten og kontakt. (Intervju 5)

Utfallet av dette interaksjonsritualet kan vi anta er gruppesolidaritet og emosjonell energi. Respondenten forteller at hun tolker hundens handlinger som en måte å få nærhet og kontakt, og nærheten som skapes mellom dem kan gi en følelse av tilhørighet. Det virker til at begge setter pris på handlingen og opplever positive følelser.

Situasjon 2

jeg husker det var en gang, det var min første katt igjen da, [...] fordi at da var jeg veldig lei meg, fordi at jeg hadde stryki på oppkjøring, og så kom jeg hjem og så la jeg meg i senga og var skikkelig fornærma, og så kommer katten da og så kommer han opp og så skjønner han at noe er gærent og så da krabber han under dyna og så legger han seg helt innat magen min og så bare ligger han der og slapper av, på en måte, til jeg klarte å liksom å, til jeg ikke var så lei meg lenger da, jeg tror han på en måte skjønnte det at, ja at han skulle komme og trøste da. Det var veldig koselig. (Intervju 6)

Utfallet av dette ritualet kan tenkes å være gruppesolidaritet og emosjonell energi. Respondenten forteller at hun tolker kattens handlinger som at han ønsket å trøste henne, noe som innebærer at katten følte empati for hennes situasjon. En situasjon hvor en aktør trøster en annen aktør kan føre til en følelse av tilhørighet, og gjøre at de føler seg sterkere.

Situasjon 3

[Hunden] har skjönt at hvis ho kaster, eller «mister», ballen ned trappa så kommer samboeren min og henter den. Så hvis ho vil leike men ikke får respons, så går ho og kaster ballen ned trappa, og klynker og gråter til samboeren min kommer og henter den og kaster den opp til henne igjen da. (Intervju 9)

Utfallet av dette ritualet kan tenkes å være gruppesolidaritet, emosjonell energi og symboler. Det at hunden ber om hjelp, og at samboeren gir hjelpen, kan gjøre at de føler tilhørighet til hverandre. Både hunden og samboeren synes synd på hunden som «mister» ballen ned trappa, og det kan tenkes at begge føler på en glede når hunden får ballen tilbake. Siden dette tilsynelatende skjer jevnlig kan ballen fungere som et symbol på noe spesielt de har sammen.

6.3.5 Oppsummering

Vi ser at kjæledyr fungerer som en sosial aktør som både gir egne indikasjoner og tolker andres indikasjoner, og er i stand til selv-indikasjon. Dette er viktig når vi ser på menneske – dyr-interaksjoner. Interaksjoner mennesker og dyr deler gjennom en dag kan være i form av turer, mating, trening, stell og pleie, lek, kos, prat, avslapning, oppdragelse, og når de hilser på hverandre. Respondentene har generelt flere interaksjoner med hunder enn med katter. Interaksjoner i form av stell og omsorg kan sees i sammenheng med betydningen av familie og ansvar som flere har trukket frem.

Trening kan oppleves meningsfullt og føre til stolthet overfor kjæledyret. Lek og kos kan styrke det emosjonelle båndet mellom mennesket og kjæledyret, og styrke synet på kjæledyret som venn eller familiemedlem. Tur og aktivitet kan knyttes til vennskap meg og ansvar for kjæledyret. Respondentene forteller at konkurranser og utstillinger kan styrke båndet mellom menneske og kjæledyr, men må gjøres på dyrets premisser, og kjæledyret er like mye verdt uansett. Når vi ser på respondentenes mening om kjæledyret basert på interaksjoner kan vi se noen forskjeller mellom hunder og katter, som er knyttet til selvstendighet. Katter oppleves som nevnt som mer selvstendige, og hunder som mer avhengige. Dette kan føre til en følelse av at man kan oppleve mer med hund enn med katt, og at hunden kommer litt nærmere fordi den er mer avhengig av deg. Til tross for dette ser vi at mange respondenter uavhengig av type kjæledyr forteller at kjæledyret betyr alt for dem. Symbolsk interaksjon og interaksjonsritualer spiller en viktig rolle i meningsskapingen mellom mennesker og kjæledyr, og begge parter deltar aktivt i denne prosessen.

6.4 Livet med kjæledyr

Til nå har jeg undersøkt kjæledyrs betydning og interaksjoner mellom mennesker og kjæledyr. I denne delen vil jeg undersøke hvordan mennesker og kjæledyr påvirker hverandre i hverdagen. Dette gjør jeg ved å undersøke noen ulike aspekter rundt kjæledyrhold og livet med kjæledyr som kan si noe mer om kjæledyrets status i samfunnet og plass i familien, og hvilke holdninger, følelser og tanker mennesker har rundt viktige deler av kjæledyrholdet som er resultater av den dype relasjonen menneskene og kjæledyrene får til hverandre gjennom symbolsk interaksjon. Jeg skal se nærmere på dyrets roller, kjæledyr som en del av familien, kjæledyrets død og menneske – dyr-båndet.

6.4.1 Kjæledyrets roller

Som beskrevet i kapittel 2 består menneskers verden av objekter som er et produkt av symbolsk interaksjon. Et objekt kan være hva som helst som kan indikeres, og kan deles inn i tre kategorier: fysiske objekter, sosiale objekter og abstrakte objekter. Objektets natur består av meningen det har for personen som ser på objektet, og et objekt kan ha ulike meninger for forskjellige mennesker. Objektets mening for en person stammer fundamental fra hvordan andre man samhandler med definerer objektet (Blumer 1969,

s. 10 – 12). Med grunnlag i dette skal jeg undersøke hvilke roller kjæledyr har for mennesker.

Som vi ser i kapittel 5 har hund og katt lenge hatt en nyttefunksjon for mennesker. Hunder startet som jegere og voktere i steinalder, og fikk også rollen som gjeter med innføringen av jordbruket i bronsealderen. Disse rollene har de hatt helt frem til i dag, og noen har det fortsatt. Blant de undersøkte oppga sytten å bruke hunden til jakt, åtte som vokter og én som gjeter. Katter har fungert som skadedyrbekjempere helt siden de kom til Norge i middelalderen, og gjør det fortsatt i dag. Tretten av de undersøkte oppga å bruke kjæledyret som skadedyrbekjemper. Katter ble også tidligere brukt for skinn/pels, men dette tok slutt i løpet av 1700-tallet.

Vi ser at det er et fåtall som bruker dyrene som vokter, gjeter, jeger eller skadedyrbekjemper i dag. De fleste oppgir å bruke kjæledyret som kosekamerat og turkamerat, henholdsvis 166 og 147 av deltakerne i undersøkelsen svarte dette (se side 73). Mange av dyrene har likevel en nyttefunksjon selv om den har endret seg fra tidligere. Noen oppgir å bruke dyret som bruksdyr, tjenestehund, redningshund, trekkhund, terapidyr eller besøksdyr (Spørreundersøkelse). Vi ser at mange dyr har gått over fra å hjelpe mennesker med fysiske oppgaver, til å hjelpe dem med psykiske oppgaver. Kjæledyr kan fungere som kilde til kjærlighet, glede, trøst, selskap og trygghet, eller som stressavløser, psykisk støtte eller venn/bestevenn (Spørreundersøkelse).

Kjæledyret har en stor og viktig rolle som familiemedlem, og kan bli sett på som et barn eller et søsken. I tillegg til dette kan kjæledyr fungere som avlsdyr, utstillings-, sports- eller konkurranseaktør, treningskamerat og livsledsager (Spørreundersøkelse).

6.4.2 Kjæledyr som en del av familien

Alle intervjudeltakerne svarte at de anser kjæledyret som en del av familien. Dyrets rolle som familiemedlem er dermed en av de viktigste rollene deres. I denne delen skal jeg utdype mer om kjæledyrets plass i familien, og hvilke holdninger og tanker som ligger til grunn.

I kapittel 5 ser vi at hunder i løpet av bronsealderen begynte å komme nærmere husene, og antakelig gikk over fra å være felles eie til å bli knyttet til husstander. Dette har blitt tolket som at også båndet mellom husstanden og hunden ble tettere. Vi vet at hundene definitivt fikk komme inn i huset i middelalderen, hvor for eksempel mindre hunder

kunne fungere som varmeteppe i sengene. Vi vet at katter fikk gå inn og ut av husene som de ville siden middelalder, noe som sannsynligvis har fortsatt kontinuerlig fram til i dag.

Som nevnt mente alle intervjurespondentene at kjæledyret er en del av familien (se side 81), men de fleste påpeker et skille mellom dyr og mennesker. Flere trekker fram etikk og eksempler som *hvis du måtte velge å redde dyret eller mennesket*, hvor de da ville valgt mennesket ovenfor dyret, men påpeker at dette stort sett ikke er situasjoner man står i. De forteller at selv om ikke dyrene er helt likestilte, så er de allikevel så nærme man kan komme: «I vår lille familie så er hun jo så nærme som man kan komme, absolutt, vi er jo en familie på tre, ikke på to» (Intervju 4).

Det er flere grunner til at kjæledyret blir ansett som en del av familien. En grunn som blir tatt opp er at dyret er en del av hverdagen, de er blant oss og ønsker å være sammen med oss, og er tillitsfulle til oss. De tar mye plass, man blir glad i dem og får et nært forhold, nærmere enn en kompis for eksempel, og man tar vare på hverandre. Flere kommenterer at det hadde vært unaturlig om de ikke skulle bli en del av familien.

Flere beskriver også at kjæledyret blir som et barn eller søsken for dem, mer enn bare «dumme dyr», og innebærer ansvar og forpliktelser siden kjæledyret er avhengig av deg. En respondent kommenterer: «mine katter får jo gave av mammaen min for eksempel» (Intervju 6). En kommenterer også at det har med hvordan hun ble oppdratt, kjæledyr har alltid vært en del av familien i hennes familie: «For min del så har det alltid vært et familiemedlem» (Intervju 5). En annen kommenterer at det er sånn fordi han velger at det skal være sånn. Noen kommenterer at kanskje de som bruker dyra mer har et annet syn, og at type og antall dyr kanskje kan ha noe å si.

6.4.3 Kjæledyrets død

DeMello (2012, s. 158) forteller at en av utfordringene med å leve med og forme bånd med kjæledyr er at vi stort sett lever mye lenger enn dyret. Sorgen vi føler når et kjæledyr dør kan være overveldende. Studier viser at sorgen er høyere når mennesker har større tilknytning til dyret, når de har lite støtte eller forståelse fra andre mennesker, og når det er andre stressfaktorer i livet. Sorg er ikke større for mennesker uten barn enn dem med barn, og ikke nødvendigvis større for mennesker med ett dyr enn for dem med flere. Kvinner sørger tilsynelatende mer enn menn, men dette kan ha sammenheng med at menn skjuler følelsene sine mer. Tuan påpeker at å miste et dyr er annerledes enn å

miste et menneske, fordi når en god venn eller et familiemedlem dør er de vekk for alltid, men når et kjæledyr dør kan plassen fylles av et nytt kjæledyr (Lorenz, 1949, sitert i Tuan, 1984, s. 114).

Som vi ser i kapittel 5 ble hunder gravlagt med mennesker fra steinalder til jernalder. I steinalderen fikk også noen hunder egne graver som hadde flere likheter med menneskegraver. Katter ble også gravlagt sammen med mennesker i jernalderen. I dag er den vanligste behandlingen av døde dyr begravelse eller kremering. Fire av respondentene forteller at de har valgt eller kommer til å velge begravelse når sine kjæledyr dør, mens tre har valgt eller kommer til å velge kremering. To respondenter forteller at de har valgt eller kommer til å velge begravelse for katter og mindre dyr, og kremering for større hunder. Det er ulike grunner til at respondentene velger det ene fremfor det andre.

Begravelse: Fire av respondentene forteller at de har begravet tidligere katter i hagen eller skogen, og at dette har følt bra. To av respondentene forteller at de ønsker å begrave sine kjæledyr når de dør. Grunner som blir trukket fram er at det oppleves som mest tradisjonelt og naturlig, greit at katten blir der den er vant til å bo, fin seremoni for barna og en fin måte å si farvel, liker ikke tanken på så levere katten til veterinæren og så går den i en kvern, ha en egen plass å minnes dyret, og å behandle dyret med respekt på lik linje som et menneske.

Kremasjon: Fem av respondentene forteller at de har valgt eller kommer til å velge kremasjon, og kremasjon virker å være førstevalget med hunder. En respondent påpeker at det ikke finnes gravsteder for hunder, og det føles feil å la den havne i bioavfall hos dyrlegen. Han kommenterer også at det kanskje er en menneskeliggjøring av hunden, og han tipper at bønder som har mange katter og avliver kattene selv har et annet forhold til dem (Intervju 4). Kremasjon blir beskrevet som praktisk på større hunder, og en hendig og ryddig måte å gjøre det på. Tre av respondentene forteller at de valgte enkeltkremering med urne hjem for tidligere kjæledyr. Grunner som blir trukket frem er at felleskremering høres brutalt ut, at man vet at det er deres kjæledyr og ikke noen andre, og at det føles riktig å ha dem hjemme. En respondent forteller at hun ikke klarer å ha urnen fremme, så den står fortsatt i esken (Intervju 3), mens en annen forteller at de har valgt å ha urnen på en hylle med bilder, engler, skjerfet hennes, medaljene hun fikk og stor plakate med bilde av henne. Hun kommenterer at gjestene kanskje synes de er litt crazy (Intervju 5).

To av informantene forteller også om katter som bare har blitt borte. Respondent 6 forteller at katter ofte gjemmer seg når de merker det nærmer seg (Intervju 6 og intervju 7).

Hvordan takler respondentene kjæledyrets død?

Respondentene har noe ulike måter å takle et kjæledyrs død, men de fleste forteller at det er trist, vondt og en sorgprosess. Respondent 1 forteller at hun ble lei seg da tidligere katter døde, og om endringer i hverdagen, hvordan det plutselig ikke skulle være noen der lenger. Hun opplever det som verre hvis det er en unaturlig død, som den ene katten som ble påkjørt (Intervju 1). Respondent 2 forteller at hun gikk inn i en krisemodus da en tidligere katt døde, og klarte å bli veldig praktisk og gjøre det hun måtte gjøre. Etterpå kunne hun gråte og var helt ødelagt i flere dager. Hun kjenner fortsatt at det er veldig tungt (Intervju 2). Respondent 3 forteller at det er kjempetøft når kjæledyr dør. Den forrige hunden hennes hadde en lang sykdomsperiode, og hun beskriver det som en veldig tøff tid hvor hun prøvde mange rare ting, medisiner og så videre, og det var veldig tøft å stå i det så lenge. Når hunden døde var det kjempevondt, men hun beskriver også en lettelse fordi det var vanskelig å gå så lenge og være usikker (Intervju 3). Respondent 4 forteller om en katt han hadde som liten, som ble påkjørt. Da reagerte han med sorg og sinne. Han ser for seg at han vil takle den nåværende hundens død ved å være støttende overfor samboer, og at det ikke vil være noe stas å miste hunden. Han forteller også at han var i utlandet med forsvaret og skulle avlive syke katter, det orket han ikke være med på (Intervju 4). Respondent 5 forteller at den første hunden hennes var mye syk, og hun har fortsatt mareritt om da de måtte avlive den (Intervju 5). Respondent 6 tenker at det er noe man må være forberedt på når man skaffer dyr, du kommer mest sannsynlig til å overleve dyret, så det er et ansvar man må takle. Hun synes det alltid er veldig trist, men understreker viktigheten av å være forberedt på det og sterk nok til å klare å ta den avgjørelsen (Intervju 6). Respondent 7 mener at det er en sorgprosess som vil bli mer gjeldende jo lenger man har hatt dyret. Han tenker at har du hatt et dyr i 15 år så er det så implementert i familien at det blir et mye større savn enn om et dyr på 2-3 år dør. Han påpeker at alle er forskjellige med hvordan de reagerer, og han sier at han selv har blitt så gammel at han tror ikke han vil reagere så mye, men at det jo vil bli et savn (Intervju 7). Respondent 8 synes det er veldig vanskelig når kjæledyr dør, spesielt med dyr hun har hatt lenge, og hun sier hun ikke har sørget så mye i sitt liv som da den gamle hunden hennes døde. Hun synes det er verre når hund og katt dør sammenlignet med dyr som hamster, kanin og høne, og

tror dette har med livsvarighet og nærhet å gjøre. Hunder og katter er med deg så lenge, er så nær deg, og har kanskje en litt annen nærhet (Intervju 8). Respondent 9 forteller at han blir trist, men påpeker at det er livets gang. Det blir en sorgprosess, men man må tenke på minnene man har fått sammen og at de har fått et godt liv (Intervju 9).

6.4.4 Menneske – dyr-båndet

Menneske – dyr-båndet blir definert som et gjensidig fordelaktig forhold mellom mennesker og dyr. Det blir påvirket av adferd som er essensiell for begge parters mentale, fysiske og sosiale helse og velvære (American Veterinary Medical Association (u. å.)). Dette er et begrep som er mest brukt i forskning på sammenheng mellom dyr og helse, og bruk av dyr i behandling av helseplager. Dette båndet er et resultat av menneske – dyr-interaksjoner, og jeg velger derfor å benytte begrepet i denne undersøkelsen for å illustrere et resultat av symbolsk interaksjon mellom mennesker og kjæledyr.

6.4.4.1 Fordeler for mennesker

DeMello argumenterer for at menneske – dyr-båndet gir mange fordeler for mennesker. Dyr kan gjøre mennesker mindre ensomme, gi trøst og støtte i stressende situasjoner. De er bra for helsen, de oppmuntrer til mer trening og aktivitet, som gir bedre fysisk helse. Det er også følelsesmessige fordeler ved å bo med et dyr, det minsker ensomhet, hjelper barn å justere bedre til foreldres sykdom eller død, støtter psykisk velvære og selvbilde. De gir emosjonell støtte for barn hvis foreldrene går gjennom skilsmisse og til eldre som har mistet familie. Kjæledyreiere er mindre redd for å bli offer for kriminalitet når de går med hund eller bor med en hund. Å bo med dyr har sosiale fordeler også. Dyr er sosialt smøremiddel, og øker vår evne til å knytte oss til andre ved å stimulere samtale, hjelper med å redusere engstelighet, og stimulerer sosial interaksjon (DeMello, 2012, s. 207 – 208).

Dette samsvarer med svar jeg har fått fra min egen undersøkelse. Alle respondentene forteller at kjæledyr påvirker livskvaliteten deres positivt. Ulike årsaker som blir trukket fram er glede, kjærlighet, fysisk aktivitet, selskap, vennskap, trøst, mening, omsorg og ansvar.

I denne undersøkelsen er det deltakere i mange ulike livssituasjoner. For å ikke miste denne konteksten, og få frem variasjoner, har jeg valgt å presentere hver enkelt respondents tanker om hvordan kjæledyr påvirker livskvaliteten deres.

Respondent 1

For meg så er det bare en lykke på en måte å våkne med et dyr og jeg blir veldig glad når jeg ser dyr så jeg blir jo mer glad og så med en hund da så må man jo komme seg litt mer ut, noe som er veldig positivt hvert fall for meg som er student som kanskje eh sitt litt vel mye i ro på pulten og leser så synes jeg det er veldig fint å ha noen å dele liksom det å komme seg ut med og da. (Intervju 1)

Respondent 1 forteller at kjæledyr absolutt påvirker livskvaliteten hennes, i en positiv retning (Intervju 1). Vi ser at dyrenes tilstedeværelse gir henne lykke og glede, og hunden hjelper henne med å komme mer ut, noe som er spesielt gunstig i hennes livssituasjon som student.

Respondent 2

Jeg har ikke så veldig mye å sammenligne med da for jeg tror jeg aldri har hatt en lengre periode uten dyr, jeg tror liksom jeg har hatt dyr nært meg på ett eller annet tidspunkt altså uansett, så hvordan jeg på en måte hadde hatt det uten, uten noen dyr det er jo litt vanskelig å si men jeg innbiller meg at det hadde blitt litt sånn tomt, ja for de har jo på en måte, det er jo en helt annen type kjærighet enn det man har til, til mennesker. (Intervju 2)

Respondent 2 forteller at hun vil påstå at kjæledyr påvirker livskvaliteten hennes, selv om hun ikke har så mye å sammenligne med fordi hun aldri har hatt en lenger periode uten dyr (Intervju 2). Vi ser at kjæledyr er viktig selskap for henne, og en kilde til en annen type kjærighet enn man har til mennesker.

Respondent 3

Spesielt for meg som bare er hjemme nå, eh, jeg er jo hjemme fordi jeg har ME, men jeg, jeg kan jo gå tur og sånne ting, jeg gjør det altså, så det, det er liksom, men, hadde jeg vært hjemme aleine så hadde jeg kjeda vettet av meg, veldig, så det at han har vært ganske krevende har egentlig sikkert vært ganske bra for meg, fordi om det har vært veldig slitsomt altså, men, det påvirker i veldig stor grad det får man, altså du får frisk luft, du får ut og gå tur, det er noen der, du har noen du må hjem til som er glad hver gang de ser deg, det, ja, kjempeviktig i forhold til det. (Intervju 3)

Respondent 3 forteller at kjæledyr påvirker livskvaliteten hennes i veldig stor grad, spesielt fordi hun har ME, som gjør at hun er mye hjemme (Intervju 3). Vi ser at hunden har gitt henne noe å fokusere på så hun ikke kjeder seg så mye, og hjelper henne med å få frisk luft og turer. Det er også viktig for hennes livskvalitet å ha noen hun må hjem til som er glad hver gang de ser henne.

Respondent 4

Hun fyller jo opp dagene med mening da og innhold, ehh, og så er det, fyller de også dagene med dårlig samvittighet og alle mulige sårne ting, eh, man får ikke vært så mye på fjellet som man skulle vært og man får ikke trent så mye som man skulle trent og man føler seg mislykka når de spiser alt de kommer over og ikke hører på deg og ikke sant, alt det der, men, men i sum så tror jeg det er jo, hva skulle jeg si, bidrar til at vi har en krabat hjemme som har det bra, og som viser det og er, er liksom full av liv og aktivitet og glede stort sett hele tiden, det gjør jo livene våre bedre. (Intervju 4)

Respondent 4 forteller at hunden påvirker livskvaliteten hans til det bedre. Han forteller at hunden fyller dagene med mening og innhold, men også dårlig samvittighet og følelser om mislykkethet (Intervju 4). Dette er noe mange antakelig kan kjenne seg igjen i, og kan fortelle noe om hvilket ansvar mange føler for kjæledyrene sine. Vi ser at hundens tilstedeværelse, personlighet og oppførsel gjør livet hans bedre.

Respondent 5

Når jeg har en dårlig dag så vet jeg at jeg må ut på grunn av han, jeg vet at ting er vanskelig å snakke med, med kanskje mennesker så kan man si det til en hund, så for min del i min situasjon så hjelper han veldig mye, For han ser nå jeg har det vondt før kanskje andre gjør det, da går han rundt og piper, og [en tidligere hund] hjalp veldig i den situasjonen når ja mamma og pappa skilte seg og var liksom en viktig del for meg da, og når jeg ble mobba og hadde en hund og alltid visste at man hadde en bestekompis. (Intervju 5)

Respondent 5 forteller at hunden innebærer mange fordeler for hennes psykiske helse. Han hjelper henne med å komme ut på dårlige dager, og støtter henne når hun har det tungt (Intervju 5). Vi ser at hund også var en god støtte for henne som barn i vanskelige situasjoner.

Respondent 6

Tror det hadde vært mye stussligere på en måte å ikke hatt kjæledyr, det er liksom veldig greit å vite at det er noen, det er noen der som er glad for å se deg på en måte. (Intervju 6)

Respondent 6 forteller at dyrene påvirker livskvaliteten hennes veldig til det positive (Intervju 6). Vi ser at kjæledyrene gir henne selskap, og hun synes det er godt å ha noen der som er glad for å se henne.

Respondent 7

For meg som er voksen så betyr det å kunne gi omsorg til et vesen som jeg vet ikke har muligheten til å ta omsorg om seg selv, det betyr veldig mye, og også det du får tilbake da. (Intervju 7)

Respondent 7 sier at kjæledyret absolutt høyner livskvaliteten (Intervju 7). Vi ser at det er viktig for ham å kunne gi omsorg til noen som ikke kan ta omsorg om seg selv, og også det katten gir tilbake

Respondent 8

De skaper en utrolig fin energi i hjemmet, og, ja gir veldig veldig mye kjærighet og glede selv når ikke de på en måte er aktive på deg og ber om affeksjon selv og sånn, men at bare ved sin tilstedeværelse så får jeg hvertfall en veldig ro og glede da av å ha dyrene rundt meg, jeg ville aldri levd uten dyr. (Intervju 8)

Respondent 8 forteller at kjæledyrene absolutt påvirker livskvaliteten hennes veldig mye (Intervju 8). Vi ser at bare det å ha dyr rundt seg gjør noe med henne, og de gir henne kjærighet, ro og glede.

Respondent 9

Det bringer veldig mye glede i, i hverdagen, og glede i hverdagen er jo økt livskvalitet, du får, du får et ansvar og det er økt livskvalitet, og man får hele tida en venn rundt seg, det er økt livskvalitet, man får alltid noe å gjøre, det er økt livskvalitet, så, et dyr for en gammel dame som bare ville ha sitti i sofaen sin og sett på tv kontra å gå tur hver dag og ha noe å bruke hjernen på og kose med om kvelden er jo dag og natt forskjell, så jeg tror absolutt at det bringer mer livskvalitet ja. (Intervju 9)

Respondent 9 forteller at kjæledyrene absolutt påvirker livskvaliteten hans (Intervju 9). Vi ser at han trekker frem både glede og ansvar, det å alltid ha en venn, og alltid ha noe å gjøre.

6.4.4.2 Fordeler for dyr?

DeMello skriver at dyr som lever i nær kontakt med mennesker hvor deres primære funksjon er å gi selskap (companionship), drar nytte av å få deres fysiske behov møtt og fra det emosjonelle båndet de også opplever. De vil sannsynligvis ha bedre fysisk, emosjonell og mental helse og mer sosial interaksjon enn dyrene som lever isolert, eller som har andre roller, som underholdning, mat og lignende. Det er lite forskning på dyrs fordeler av å leve med mennesker, og studier fokuserer hovedsakelig på mennesker. En studie viser at hunders stressnivå senkes av å bli klappet (DeMello2012, s. 209). Min undersøkelse viser at det er viktig for respondentene at kjæledyrene lever det beste livet de kan, blir godt ivaretatt og får sine behov møtt. Respondentene beskriver en rekke aspekter som bidrar til økt livskvalitet hos kjæledyrene: helsehjelp, kosthold, kos og oppmerksomhet, fysisk aktivitet, stimuli og respekt.

Helsehjelp: Det virker å være viktig for respondentene at kjæledyret har god helse, og flere gjør tiltak for å sikre dette. Som vi ser i kapittel 5 har hunder lenge mottatt helsehjelp. Allerede i steinalder ser vi at en valp i Tyskland har blitt pleiet av mennesker som ikke har hatt noen forventning om å få noe nytte tilbake for det. Et hundeskjelett fra 1500-tallet viser at hunden har blitt tatt godt vare på til tross for sykdom, og vi vet at hunder har mottatt helsehjelp siden 1900-tallet. Helsehjelp til katter virker til å ha blitt vanlig først på 1900-tallet.

De fleste respondentene oppgir å kontakte eller dra til veterinær med en gang dersom kjæledyret skader seg eller blir syk. Respondent 3, 8 og 9 påpeker at det kommer litt an på skaden. Dersom det er noe de kan løse opp i selv prøver de det, før de eventuelt kontakter veterinæren (Intervju 3, intervju 8 og intervju 9). Respondent 8 forteller samtidig at hun synes det er viktig å ikke avvente, og synes det er greit å få de undersøkt (Intervju 8). Respondent 4 forteller at han har lært viktigheten av å dra til veterinær med en gang, da hunden hans tidligere har holdt på å dø av å ha fått i seg giftige bær (Intervju 4). Respondent 5 forteller det blir litt «mammars lille gutt som har vondt» (Intervju 5), og hun tenker på det verste med en gang, fordi hennes første hund var syk hele livet (Intervju 5). Respondent 1 forteller at hun opplevde at kjærestens valp brakk foten, og hun synes ikke det er noe greit å se at de har det vondt. Hun sier man blir

veldig redd for om det er alvorlig, og synes det er litt ekkelt at dyrene ikke får fortalt hvordan de har det, så man må bare håpe at veterinæren klarer å gjøre det bra (Intervju 1). Respondent 2 forteller om at de på en seniorsjekk fant ut at katten hennes hadde nyresvikt. Hun sjekket da om man kunne donere nyrer til katt, men det kunne man ikke (Intervju 2)

Kosthold: Flere av respondentene forteller at kjæledyrets kosthold er viktig for dem. De trekker frem ting som at kjæledyrene får mat som er tilpasset dem, at maten har gode ingredienser, og at de får nok vitaminer og det de trenger fra kosten.

Kos og oppmerksomhet: Viktigheten av kos og oppmerksomhet blir også vektlagt hos flere av respondentene. Det blir trukket fram at det er viktig at kjæledyrene får kosen og oppmerksomheten de trenger, og at de føler seg inkludert.

Fysisk aktivitet: Blant hundeeierne trekker flere frem viktigheten av at hundene får løpe løs slik at de får strukket på beina. Fysisk aktivitet er ikke et like stort tema når det kommer til kattene. Flere kommenterer at kattene i stor grad aktiviserer seg selv. Utekatter får dekket dette behovet når de er ute, og innekatter får antakelig dekket mye gjennom lek.

Stimuli: I tillegg til fysisk aktivitet trenger også kjæledyr mental stimuli, og dette blir også vektlagt hos respondentene. Det blir trukket fram at det er viktig at kjæledyret ikke kjeder seg, og at de får gjøre det de er gode på, for eksempel å bruke nesa si.

Respekt: Noen respondenter trekker også spesielt frem respekt for kjæledyret. Respondent 2 synes respekt for kattens signaler er veldig viktig (Intervju 2), og respondent 7 legger vekt på at katten føler seg fri og kan komme og gå som den vil (Intervju 7). Respondent 3 er opptatt av at hunden skal få være mest mulig hund (Intervju 3).

Forsikring: Som vi så tidligere i kapittelet velger de fleste å forsikre dyrene sine. En forsikring kan være en investering i dyrets helse. Det kan være flere grunner til at mennesker velger eller ikke velger forsikring, og de intervjuede ble spurt om dette. Alle respondentene hadde forsikring på sine dyr på intervjudispunktet. Det går igjen i de fleste svarene at økonomi er den viktigste grunnen til valg om forsikring. Respondentene forteller at det er godt å ha en sikkerhet om at ting ordner seg dersom skade eller sykdom skulle oppstå, da man ikke alltid har råd til å betale store veterinærutgifter på stående fot. Respondent 2 forteller at hun ikke er interessert i å skaffe seg et kjæledyr hun kanskje må

avlive fordi hun ikke har råd til å gi dem helsehjelp. Hun sier hun vet at mange setter av penger hver måned for kjæledyrene i stedet for forsikring, men den løsningen passet ikke for henne (Intervju 2). Respondent 3 forteller at det ikke hadde vært noe alternativ uansett, hun hadde fikset det på en eller annen måte uansett fordi han er et familiemedlem, men det er greit å slippe å tenke på sånne ting (Intervju 3). Respondent 9 forteller at forsikring er noe han alltid ville ha prioritert, han vil at dyret skal ha det bra uansett, og alltid ha de beste mulighetene til å klare seg hvis det skjer noe (Intervju 9). Respondent 6 forteller at hun tidligere ikke hadde forsikring på kattene, og har aldri vært vant med å ha forsikring på katter. Hun har tenkt at kattene ikke skader seg, eller at det ikke er så dyrt om de gjør det. Hun påpeker at man tenker jo alltid at det er sikkert sånn som ikke skjer med sine dyr, men det kan jo skje med alle. Hun opplevde at den ene katten ble syk og hun måtte dra til dyrlegen på en rød dag, noe som ble dyrt, og valgte å forsikre begge kattene etter dette. Hun tror det lønner seg, og det er en sikkerhet også (Intervju 6). Respondent 8 forteller at hun synes det er veldig leit at en del forsikringer har begrensninger, både i dekningsgrad og i varighet (Intervju 8).

6.4.5 Oppsummering

I et historisk perspektiv har hund og katt lenge hatt en nyttefunksjon for mennesker, som jegere, voktere, gjetere og skadedyrbekjempere. I dag bruker de færreste respondentene kjæledyret sitt til dette, de fleste bruker dyret som kosekamerat eller turkamerat. Av svarene kan vi se at dyrene i stor grad har gått fra å ha en fysisk nyttefunksjon til å ha en psykisk nyttefunksjon. En av kjæledyrenes viktigste roller basert på svar fra respondentene er som familiemedlem, men de er ikke helt likestilt mennesker. Kjæledyrets død er noe som påvirker mange av intervjurespondentene i stor grad, og noen oppgir at det fortsatt er vondt å tenke på tidligere dyr som har dødd. Noen trekker frem at kjæledyrets død er noe man må være forberedt på, og klare å takle det ansvaret. Noen intervjurespondenter har valgt eller kommer til å velge kremasjon, og noen begravelse, dette er ganske jevnt fordelt. Kremasjon blir trukket fram som praktisk, og begravelse blir trukket frem som fint for å ha en plass å minnes dyret. Alle respondentene forteller at kjæledyret påvirker deres livskvalitet positivt, i form av blant annet i form av glede, kjærlighet, fysisk aktivitet, selskap, vennskap, trøst, mening, omsorg og ansvar. Av deres beskrivelser kan vi også se at kjæledyrene får økt livskvalitet av å leve med mennesker, i form av helsehjelp, kosthold, kos og oppmerksomhet, fysisk aktivitet, stimuli, respekt og forsikring.

7 Avslutning

I dette kapittelet skal jeg oppsummere funnene jeg har gjort, presentere konklusjon, reflektere rundt resultater og funn, og diskutere undersøkelsens styrker, svakheter og betydning.

7.1 Oppsummering av funn

Temaet for denne undersøkelsen er altså *forholdet mellom mennesker og dyrene hund og katt som kjæledyr i Norge i dag*. For å besvare dette stilte jeg følgende overordnede forskningsspørsmål:

- Hvordan ser mennesker på kjæledyrene sine?
- Hvordan fungerer menneske – kjæledyr-interaksjoner?
- Hvordan påvirker mennesker og kjæledyr hverandre i hverdagen og i livet?

I arbeidet med disse benyttet jeg kvalitative data fra dokumentgranskingen, spørreundersøkelsen og intervjuene. Jeg bygget også opp med teori og forskningslitteratur.

Som en forberedelse til analysen undersøkte jeg hvordan forholdet mellom mennesker og dyrene katt og hund har utviklet seg fra steinalder fram til og med 1900-tallet. Slik kunne jeg få en grunnleggende forståelse av katter og hunders plass i kulturen, se hvordan forholdet mellom disse dyrene og mennesker har utviklet seg gjennom tidene, og sette mine resultater inn i en større sammenheng og perspektiv.

Jeg startet analysen med å bruke innsamlede kvantitative og kvalitative data fra spørreundersøkelsen til å danne en oversikt over studieområdet og gi et generelt innblikk i valg mennesker tar rundt kjæledyrhold. Videre gikk jeg systematisk gjennom forskningsspørsmålene.

Hvordan ser mennesker på kjæledyrene sine?

Mening står sentralt i den symbolske interaksjonismen. Mennesker handler på ting basert på meningen tingen har for dem (Blumer, 1969, s. 2). Jeg har derfor undersøkt hvordan mennesker ser på kjæledyr, med følgende spesifiserte forskningsspørsmål:

- Hva legger mennesker i begrepet kjæledyr?
- Er kjæledyr et passende begrep?
- Hvilke meninger har mennesker om kjæledyret sitt?

Jeg undersøkte først hva mennesker legger i begrepet kjæledyr, for å se hvilke grunnleggende holdninger og tanker mennesker har om kjæledyr. Det er særlig fem aspekter som går igjen når det kommer til hva mennesker legger dette begrepet. Mennesker får assosiasjoner til **kos, selskap og glede**, ser dyret som **familiemedlem**, ser dyret som **venn**, knytter dyret til **ansvar og omsorg**, og at dyret er **inne i huset**. Flere skiller også mellom kjæledyr og andre type dyr, og noen liker ikke å bruke begrepet kjæledyr. Et interessant aspekt som kom frem i undersøkelsen er at mennesker kan legge samme betydning i begrepet kjæledyr, og noen velger å kalle dyrene for kjæledyr mens andre velger å ikke gjøre det.

Videre undersøkte jeg hvilke tanker respondentene fra intervjuene har om selve begrepet kjæledyr. Blant de ni respondentene mente fire stykker at hvilket begrep man bruker om dyrene ikke spiller noen rolle, to mente at kjæledyr er et passende begrep, og tre mente at begrepet ikke samsvarer med dyrets rolle og behov. Det virker ikke å være en problemstilling så mange har noe forhold til. Samtidig kan bruken av begrepet spille en stor rolle for hvordan samfunnet forholder seg til dyr, så det er spesielt viktig i offentlige sammenhenger å tenke over hvordan man omtaler dyrene.

Sist i denne delen undersøkte jeg hvilke meninger og betydninger mennesker legger i kjæledyret sitt. 113 av de 191 deltakerne i spørreundersøkelsen oppga at kjæledyret betyr veldig mye eller alt for dem. Mennesker føler veldig sterkt om kjæledyrene sine, og beskriver kjæledyret som familie, og som kilde til kjærlighet, glede, selskap, vennskap og som turkamerat. Kjæledyret kan bety ekstra mye når man er lei seg eller har en dårlig dag, når man er ensom eller alene og ved sykdom, men også ved turer.

Det er mange likheter mellom hunder og katter, men også noen forskjeller. En trekker frem at katter er mer lettvinne, mens en annen føler man kan oppleve mer med en hund enn en katt. En opplever at hun kommer litt nærmere hunden enn katten, og en kommenterer at vi kanskje har litt for mange katter i Norge, og at de inngår i større økologiske problemer som å drepe småfugl. Alt dette kan knyttes til grad av selvstendighet. Katter er mer selvstendige, mens hunder er mer avhengige av deg.

Hvordan fungerer menneske – kjæledyr-interaksjoner?

Den symbolske interaksjonismen sier at meningen til ting kommer fra eller oppstår gjennom den sosiale interaksjonen personen har med sine medmennesker. Disse meningene blir håndtert i, og justert gjennom, en tolkningsprosess til personen som

handler med de tingene den treffer på (Blumer, 1969, s. 2). Basert på dette undersøkte jeg følgende spesifiserte forskningsspørsmål:

- Kan et dyr være en likeverdig sosial aktør?
- Hvilke sosiale interaksjoner har mennesker og kjæledyr sammen?
- Hvordan påvirker interaksjoner meninger kjæledyreiere har om kjæledyret?
- Hvordan påvirker symbolske interaksjoner og ritualer forholdet mellom mennesker og kjæledyr?

Først undersøkte jeg om dyr kan fungere som likeverdige sosiale aktører. Fra informantenes beskrivelser av kjæledyrene sine kan vi se at de både er i stand til å gi tydelige indikasjoner til andre, tolke indikasjoner gitt av andre, og inneha evnen til selv-indikasjon. Kjæledyrene fremstår som viktige sosiale aktører i samhandling med seg selv og andre.

Videre undersøkte jeg hvilke interaksjoner mennesker og kjæledyr har sammen. Mennesker og kjæledyr har mange interaksjoner sammen gjennom dagen, og mange forteller at dyrene er rundt dem hele tilden. Undersøkelsen viser at mennesker har flere og mer varierte interaksjoner med hunder enn de har med katter. I tillegg til stell, foring og lufting av kjæledyret, får hunder mye tur, kos, lek, mental stimuli og trening, mens for katter blir det hovedsakelig kos og lek.

Som nevnt over oppstår mening gjennom sosial interaksjon. Jeg undersøkte derfor hvordan interaksjoner påvirker meningen mennesker har om kjæledyret sitt. Interaksjoner som er knyttet til stell av og omsorg for dyret kan sees i sammenheng med betydningen av ansvar og familie. Mange hundeeiere oppgir ulike treningsformer med hunden sin, og ser på dette som en anledning til å gjøre noe morsomt og oppleve noe sammen med hunden sin, ha noe å jobbe mot og oppnå resultater sammen, og kan lede til stolthet overfor hunden. Lek, kos og bare å være sammen med kjæledyret kan styrke kjæledyrets emosjonelle betydning, og styrke synet på kjæledyret som en kosekamerat, venn eller et familiemedlem. Hundeeierne oppgir å gå tur eller lufte hunden sin, og hunden kan på den måten fungere som en motivasjon for å komme seg ut og være fysisk aktiv. I tillegg kan dette forsterke synet på kjæledyret som venn og henge sammen med ansvar. Noen av respondentene oppgir at de tar med, eller ønsker å ta med, kjæledyret på konkurranser og utstillinger. Dette kan handle om å oppleve og oppnå noe sammen med kjæledyret, og det kan skape tett bånd mellom dem. Samtidig legger flere vekt på at det må være på kjæledyrets premisser, og at kjæledyret er like verdifullt uansett.

Det er interessant at til tross for relativt store forskjeller i mengde og type interaksjon, beskriver katteeiere og hundeeiere ganske like meninger og følelser om kjæledyret sitt. Vi ser allikevel noen forskjeller. Noen føler at man kan gjøre og oppleve mer med en hund. Katter beskrives som mer selvstendige og hunder som mer avhengige av deg, og dette kan påvirke hvor nærme kjæledyret kommer mennesket. En respondent opplever at hunden kommer litt nærmere henne fordi han er mer avhengig av henne.

Til slutt i denne delen undersøkte jeg hvordan symbolske interaksjoner og interaksjonsritualer påvirker forholdet mellom mennesker og kjæledyr. Min undersøkelse viser at symbolsk interaksjon og interaksjonsritualer kan spille en stor rolle i meningsskapingen mellom menneske og kjæledyr, og at dette er en prosess de begge deltar aktivt i. Vi ser at de analyserte situasjonene ofte fører til felles handling, dannelse av symboler, gruppesolidaritet og emosjonell energi.

Hvordan påvirker mennesker og kjæledyr hverandre i hverdagen og i livet?

Vi har sett at mennesker og kjæledyr får et dypt bånd styrket av symbolsk interaksjon og interaksjonsritualer. Jeg undersøkte resultatene av dette med følgende spesifiserte forskningsspørsmål:

- Hvilke roller har kjæledyret?
- Hvordan er kjæledyrets plass i familien?
- Hvordan håndterer mennesker kjæledyrets død?
- Hvordan påvirker mennesker og kjæledyr hverandres livskvalitet?

Først undersøkte jeg kjæledyrenes roller. Vi ser at kjæledyr kan ha mange forskjellige roller, hvor de vanligste er som kosekamerat, turkamerat og familiemedlem. Det er interessant å se at disse rollene har endret seg mye fra dyrenes opprinnelige nyttefunksjon. Basert på svarene fra mine respondenter kan vi se at dyrene i stor grad har gått fra å ha en fysisk nyttefunksjon, til en psykisk nyttefunksjon. Dette kan sees på som en gjenspeiling av samfunnet og kulturen vår. I tidligere perioder var Norge et bondesamfunn, og mennesker gjorde mer fysisk arbeid. Som vi ser i kapittel 5 fungerte hunder lenge som voktere, jegere og gjetere. Med urbaniseringen flyttet flere inn i byen og i små leiligheter. Det virker til at menneskers behov har endret seg i takt med dette, og at kjæledyrene dermed naturlig har fått sine roller endret for å dekke disse nye behovene. Dette samsvarer med resultater Kommedal (2004) kom frem til i sin undersøkelse.

Videre undersøkte jeg kjæledyrets plass i familien. Alle intervjurespondentene forteller at de anser kjæledyret som en del av familien, men ikke på helt lik linje som mennesker. Respondentene forteller at kjæledyret oppleves som en del av familien fordi det er rundt dem og ønsker å være sammen med dem, man blir glad i kjæledyrene, og mennesker og kjæledyr tar vare på hverandre. Flere beskriver også at kjæledyret oppleves som et barn eller et søsken, og innebærer ansvar og forpliktelser.

Deretter undersøkte jeg hvordan mennesker håndterer kjæledyrets død. Flere av respondentene forteller at de har tatt det veldig tungt når kjæledyr har dødd, og at det fortsatt er vondt å tenke på. Noen tenker praktisk rundt kjæledyrets død og sier det er noe man må være forberedt på, og man må klare det ansvaret. Respondentene som har opplevd at kjæledyret dør har valgt enten å få det kremert eller begrave det, dette er ganske jevnt fordelt. Kremasjon blir trukket fram som praktisk, og begravelse blir trukket frem som fint for å ha en plass å minnes dyret, og for å vise dyret samme respekt som man ville ha vist et menneske.

Til slutt undersøkte jeg hvordan mennesker og dyr påvirker hverandres livskvalitet med grunnlag i menneske – dyr-båndet. Menneske – dyr-båndet beskriver et gjensidig fordelaktig forhold mellom mennesker og dyr, og blir påvirket av adferd som er essensiell for begge parters mentale, fysiske og sosiale helse og velvære. Jeg undersøkte dette båndet hos mine respondenter. Alle respondentene beskriver at kjæledyrene påvirker livskvaliteten deres positivt, i form av blant annet glede, kjærlighet, fysisk aktivitet, selskap, vennskap, trøst, mening, omsorg og ansvar. Kjæledyr får også økt livskvalitet i form av helsehjelp, kosthold, kos og oppmerksomhet, fysisk aktivitet, stimuli, respekt og forsikring.

7.2 Konklusjon: Hvordan er forholdet mellom mennesker og dyrene hund og katt som kjæledyr i Norge i dag?

Denne undersøkelsen har en problemstilling som har til hensikt å beskrive et fenomen, og lar seg derfor vanskelig besvares med en kort setning. Vi ser at forholdet mellom mennesker og dyrene hund og katt som kjæledyr i Norge i dag er komplekst og består av mange dimensjoner. Vi ser at kjæledyrene betyr veldig mye for eierne sine, på mange ulike måter. De bringer kjærlighet og glede, selskap og vennskap, støtte og trøst, mening, ansvar og omsorg. Vi ser også at kjæledyret fungerer som en tilnærmet likeverdige aktør i interaksjoner, og de blir beskrevet som både familiemedlem, venner

og barn. Forholdet mellom mennesker og kjæledyr virker å ha blitt mer likeverdig gjennom tidene, og respondentene er opptatt av å ikke bare bruke kjæledyret for egen nytte og glede. Kjæledyret blir sett på som et eget individ med egen verdi, som får sine egne behov og ønsker hørt og respektert. Mennesker gjør mye sammen med kjæledyrene sine, og kjæledyrene blir dermed sterkt inkorporert i familien og i respondentenes liv. Vi ser at respondentene og kjæledyrene påvirker hverandre positivt, og begge parter får økt livskvalitet av å leve med hverandre.

7.3 Refleksjoner rundt resultater og funn

Denne undersøkelsen bekreftet det jeg forventet å finne: mennesker og kjæledyr har et sterkt og tett forhold. Det har vært interessant å få en større forståelse for mekanismene som styrker og påvirker dette forholdet, og oppdage sammenhenger. Noe som overrasket med resultatene av undersøkelsen er alle likhetstrekkene. Jeg hadde forventet flere forskjeller når det kommer til holdninger og synspunkter på kjæledyr, og også flere forskjeller mellom hundeeiere og katteeiere.

7.4 Undersøkelsens styrker, svakheter og betydning

En sterk side ved undersøkelsen er at metodetrianguleringen gir et bredt og rikt datagrunnlag, og mulighet for ulike perspektiver og innfallsvinkler. Ved å gjennomføre en spørreundersøkelse fikk jeg nådd ut til mange, som ga meg flere nyanser og et større datagrunnlag. Ved å gjennomføre intervjuer fikk jeg mulighet til å gå dypere inn i materialet.

En svak side ved undersøkelsen er mangelen på kjæledyrenes perspektiv. Jeg blir kjent med kjæledyrene gjennom eieren deres, som innebærer at dyrenes perspektiver går gjennom to lag med tolkninger. Dette kan føre til unøyaktigheter i antakelser som blir gjort. Et alternativ kunne vært observasjon, på den måten kunne man også ha fått enda flere detaljer og nyanser.

Denne studien viser ikke bare hvor sterkt og nært forholdet mellom mennesker og kjæledyr er, men også at kjæledyret spiller en aktiv rolle i interaksjoner og meningsskaping, og er viktige i seg selv. Studien understreker hvor viktige dyr er i dagens samfunn, og kan være med på å øke fokus på dyrs status og rettigheter.

En økt forståelse av dyrs viktighet og økt fokus på dyr i forskning kan også være med på å styrke dyrs stilling i forskningsmiljøer. Mange teorier innebærer fortolkninger og forutsetninger som utelukker dyr, for eksempel med fokus på evnen til talespråk. Denne undersøkelsen stiller seg i rekke med flere andre som viser at dyr er viktige aktører og fortjener større plass i forskning.

7.5 Forslag til videre forskning

Som nevnt i kapittel 4 er det flere spennende forskningsmuligheter når det kommer til forholdet mellom mennesker og dyr. Interessante temaer kan som sagt være et dypdykk i hvordan dyr er omtalt i gamle norske aviser, hvordan vår behandling av dyr kan være en gjenspeiling av kulturen og samfunnet vårt, en større studie av hvilken rolle kjæledyr spilte under koronaepidemien, eller hvilken effekt kjæledyr har på det norske folks fysiske og psykiske helse. Videre vil det være interessant å ha fokus på dyrene som viktige i seg selv, og ikke bare som et tilbehør i menneskefokuserte studier.

Litteraturliste

- Alderton, D. (2009). *Den store boken om hunder* (D. E. Erichsen, Overs.). Spektrum. (Opprinnelig utgitt 2008).
- Alger, J. M. & Alger, S. F. (1997). Beyond Mead: Symbolic Interaction between Humans and Felines. *Society and Animals* 5(1), 65-81.
- Allen, K. (2003). Are Pets a Healthy Pleasure? The Influence of Pets on Blood Pressure. *Current Directions in Psychological Science*, 12(6), 236-239.
- Alsvik, B. (u. å.). Hundeaavgift og hundegalskap. Hentet 24. januar 2022 fra https://www.oslo.kommune.no/OBA/aktuelt_arkiv/hundeaavgift/hundelov.asp?fbclid=IwAR2TrN9y3iwsvpuciRa-TqdpNZhN89ldn4w1B2_7zYyJswaazB9zFTauoQo
- Alving, R og Lund, K. (1943). *Katten: villdyr og husvenn*. Dywad.
- American Veterinary Medical Association (u. å.). *Human-animal bond*. Hentet 28. april 2024 fra <https://www.avma.org/resources-tools/one-health/human-animal-bond>
- Barrett, J. et. al. (2007). Interpreting the Plant and Animal Remains from Viking-age Kaupang. I D. Skre, (Red.), *Kaupang in Skiringssal* (s. 283-319). Aarhus University Press.
- Bergens Adressecontours Efterretninger. (1799, 14. september). Bortkomne Sager.
- Bergens Adressecontours Efterretninger. (1808, 18. juni).
- Bernström, J. (1962). Hund. I F. Hødnebo (Red.), *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder* (Bind 7, s. 64-74). Gyldendal.
- Bernström, J. (1963). Katt. I F. Hødnebo (Red.), *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder* (Bind 8, s. 362-367). Gyldendal.
- Bertilsson, U. (1999). Rock art – divine messages or socio realistic representations?. I H. Karlsson og A. Gustafsson (Red.), *Glyfer och arkeologiska rum – en vänbok till Jarl Nordbladh* (s. 743-750). Göteborg University, Department of Archaeology.
- Birke, L og Hockenhull, J. (Red.). (2012). *Crossing Boundaries: Investigating Human-Animal Relationships*. BRILL.

- Blumer, H. (1969). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. University of California Press.
- Braastad, B. O. (2020, 17. september). Kjæledyr. I *Store norske leksikon*.
<https://snl.no/kj%C3%A6ledyr>
- Braastad, B. O. (2024, 3. april). Katt. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/katt>
- Bratsberg Amtstidende. (1842a, 28. juni).
- Bratsberg Amtstidende. (1842b 06. juli).
- Bø, O. (1974). I F. Hødnebo (Red.), *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder fra vikingtid til reformasjonstid* (Bind 18, s. 679-680). Gyldendal.
- Børresen, B. (2006). *Menneskenes verden sett med dyreøyne*. Tun Forlag
- Callaway, E. (2016, 20. september) How cats conquered the world (and a few Viking ships). *Nature*. <https://www.nature.com/articles/nature.2016.20643>
- Christensen A. E., Ingstad, A. S., Myhre, B. (1992). *Osebergdronningens grav: Vår arkeologiske nasjonalskatt i nytt lys*. Schibsted.
- Christiania Intelligentssedler. (1807, 22. mai). Bortkomne Sager.
- Christiania Intelligentssedler. (1808, 31. mai).
- Christiania Intelligentssedler. (1835, 29. april). Bortkomne Sager.
- Christiansands Adresse-Contors Efterretninger. (1808, 17. juni).
- Christianssandsposten. (1843, 23. mars). Correspondence.
- Collins, R. (2004). *Interaction Ritual Chains*. Princeton University Press
- Cusack, O. (1988) *Pets and Mental Health*. Routledge.
- DeMello, M. (2012) *Animals and Society: An Introduction to Human-animal Studies*. Columbia University Press
- Dyrebeskyttelsen. (u. å.). *Hvem er vi?* Hentet 22. januar 2022 fra
<https://www.dyrebeskyttelsen.no/om-oss/>

Flottorp, H. (2023, 8. mars). Erik Pontoppidan (teolog). I *Store norske leksikon*.

https://snl.no/Erik_Pontoppidan_-_teolog

Foss, K. (1963). *Åndslivet på 1700-tallet*. J. W. Cappelens Forlag.

Frantz, L. A. F., Mullin, V. E., Pionnier-Capitan, M., Lebrasseur, O., Ollivier, M., Perri, A., Linderholm, A., Mattiangeli, V., Teasdale, M. D., Dimopoulos, E. A., Tresset, A., Duffraisse, M., McCormick, F., Bartosiewicz, L., Gál, E., Nyerges, E. A., Sablin, M. V., Bréhard, S., Mashkour, M., ... Larson, G. (2016). Genomic and archaeological evidence suggests a dual origin of domestic dogs. *Science*, 352(6290), 1228-1231.

Fudge, E. (2014). *Pets*. Taylor & Francis Group.

Gabrielsen, A. M. (2015) *Makt og mening i hundeholdets konfliktsoner* [Doktorgradsavhandling]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Geertz, D. (2005). Deep play: Notes on the Balinese Cockfight. *Daedalus*, 101(1), 1-37.

Glørstad, H. (2008) *Nære ting fra en fjern fortid*. Universitetsforlaget.

Glørstad, H. (2023, 27. november). *Et klasseløst steinaldersamfunn*. Norgeshistorie. <https://www.norgeshistorie.no/eldre-steinalder/0102-et-klasselost-steinaldersamfunn.html>

Grambo, R. (1990). *Djevelens livshistorie: scener fra en travel tilværelse*. Ex Libris.

Hagen, R. B. og Sparboe, P. E. (2004). *Kongens reise til det ytterste nord: Dagbøker fra Christian IVs tokt til Finnmark og Kola i 1599*. Ravnetrykk.

Haraway, D. (2003). *The Companion Species Manifesto: Dogs, People, and Significant Otherness*. Prickly Paradigm Press.

Haukedal, R. S. (2023, 21 april). Donna Haraway. I *Store norske leksikon*. https://snl.no/Donna_Haraway

Holtmark, A. H. (Overs.). (1953). Eirik Raudes Saga. I H. Lie (Red.), *Islandske ættesagaer* (Bind 3, s. 275-323). Aschehoug.

Hufthammer, A.K. (1994). The dog bones from Bryggen. I A. E. Herteig (Red.), *The Bryggen Papers: Supplementary Series*, (Bind 5, s. 209-285). University of Bergen.

- Hurn, S. (2012). *Humans and other Animals*. Pluto Press.
- Husdyr. (2005). I *Norsk arkeologisk leksikon*. Pax
- Irvine, L. (2004). *If You Tame Me: Understanding Our Connection with Animals*. Temple University Press.
- Jacobsen, D. I. (2018). *Hvordan gjennomføre undersøkelser* (3. utgave). Cappelen Damm Akademisk
- Janssens, L., Giemisch, L., Schmitz, R., Street, M., Van Dongen, S., Crombé, P. (2018). A new look at an old dog: Bonn-Oberkassel reconsidered. *Journal of Archaeological Science*, 92(3), s 126-138.
- Jennbert, K. (2011) *Animals and Humans: Recurrent Symbiosis in Archaeology and Old Norse Religion*. Nordic Academic Press.
- Jensen, J. (2013). *Danmarks oldtid: Fra steinalder til vikingetid*. Gyldendal.
- Jåberg, H. (2016). «Et dyr er seg selv» En kvalitativ studie av frivillige ved et hjelpesenter for hjemløse katter. [Masteroppgave]. Universitetet i Oslo
- Kommedal, M. S. (2004). *Hunden – fra naturvesen til kulturvesen*. [Hovedfagsoppgave]. Høgskolen i Telemark.
- Kvarv, S. (2014). *Vitenskapsteori*. (2. utgave). Novus
- Larsson, L. (1989). Big Dog and Poor Man: Mortuary Practices in Mesolithic Societies in Southern Sweden. I T. B. Larsson og H. Lundmark (Red.), *Approaches to Swedish Prehistory*, (s. 211-223). B.A.R. Oxford.
- Linzey, A. og Cohn, P. N. (2011). Terms of Discourse. *Journal of Animal Ethics*, 1(1), vii–ix.
- Lorenz, K. (1967). *Hunden: vår venn*. Aschehoug.
- Lund, H. E. (1951). *Fangst-boplassen i Vistehulen*. Stavanger Museum.
- Løberg, G., Erikseth, W. og Roig, O. A. (2023, 20. desember). Hund. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/hund>
- Løkken, S. og Eckblad, F. E. (2023, 1. august). Carl von Linné. I *Store norske leksikon*. https://snl.no/Carl_von_Linn%C3%A9

- Magnus Lagabøters landslov* (1970). (A. Taranger, Overs.). Universitetsforlaget
- Mansrud, A. (2004). *Dyret i jernalderens forestillingsverden. En studie av forholdet mellom mennesker og dyr i nordisk jernalder, med utgangspunkt i dyrebein fra graver* [Hovedfagsoppgave]. Universitetet i Oslo.
- Mansrud, A. (2006). Flytende identiteter? Dyrebein i graver og førkristne personoppfatninger. I T. Østigård (Red.), *Lik og ulik – gravskikk gjennom 10 000 år*. (s. 133-159). Universitetet i Bergen.
- Matre, E. S. D. (2015). *Katten – menneskets beste venn? Menneskets syn på katten i dagens samfunn*. [Masteroppgave]. Universitetet i Oslo.
- Melheim, L. (2023, 12. desember). *Tro og makt i graven*. Norgeshistorie.
<https://www.norgeshistorie.no/bronsealder/0315-tro-og-makt-i-graven.html>
- Morgenbladet. (1827, 19. desember). Indsendt
- Munch, P. A. (1996). *Norrøne gude- og heltesagn*. (Revidert utgave av J. Haavardsholm). Universitetsforlaget.
- Munk, H. (Red.). (1861). *Love, Anordninger, Traktater, Resolutioner, Kundgjørelser, Departementskrivelser, Circulærer m. m. for Kongeriget Norge i Tidsrummet fra 1814 – 1860* (Bind 5). Tønsbergs Forlag.
- Norgeshistorie. (u. å.). *1700-500 f. kr.: bronsealder*. Hentet 25. januar 2022 fra <https://www.norgeshistorie.no/bronsealder/>
- Norgeshistorie. (u. å.). *Norgeshistorie – Fra steinalder til i dag. Fortalt av fagfolk*. Hentet 23. januar 2022 fra <https://www.norgeshistorie.no/>
- Norsk Kennel Klub. (u. å.). *Norsk Kennel Klubs historie*. Hentet 30. april 2024 fra <https://www.nkk.no/om-nkk/organisering/nkks-historie/>
- Norsk Kennel Klub. (2023, 3. mai). *Antall hunder i Norge. Hva lurere du på?*.
<https://forum.nkk.no/org/norsk-kennel-klub/d/antall-hunder-i-norge/>
- Norske Intelligenssedler. (1765, 15. mai). Bekjentgjørelser.
- Norske Intelligenssedler. (1766, 17. september).
- Norske Intelligenssedler. (1770, 12. desember).

- Norske Intelligenssedler. (1788, 10. september).
- Oma, K. A. (2020). On the Fringe: Sheepdogs and Their Status Within Bronze Age Ontologies in Scandinavia. *Current Swedish Archaeology*, 28(1), 99–120.
<https://doi.org/10.37718/CSA.2020.05>
- Omland, A., Engevik, A., (2023, 10. mars). Bronsealderen. I *Store norske leksikon*.
<https://snl.no/bronsealderen>
- Oslo kommune. (u. å). *Statistikk: Hunder i Kristiania*. Hentet 24. januar 2022 fra
https://www.oslo.kommune.no/OBA/aktuelt_arkiv/hundeavgift/statistikk.asp
- Otoni, C., Van Neer, W., De Cupere, B., Daligault, J., Guimaraes, S., Peters, J., Spassov, N., Prendergast, M. E., Boivin, N., Morales-Muñiz, A., Bălăşescu, A., Becker, C., Norbert Benecke, N., Boroneant, A., Buitenhuis, H., Chahoud, J., Crowther, A., Llorente, L., Manaseryan, N., ... Eva-Maria Geigl, E. M. (2017). The palaeogenetics of cat dispersal in the ancient world Article. *Nature Ecology & Evolution*, 1(7), 1-7.
- Ottosen, M. N. (2024, 16. januar). *Barkebrødstider 1807–1814*. Norgeshistorie.
<https://www.norgeshistorie.no/grunnlov-og-ny-union/1346-barkebrodstider-1807-1814.html>
- Ottosen, M. N. (2024, 18. desember). *Regjeringskommisjonen og stattholdere (1807–1814)*. Norgeshistorie. <https://www.norgeshistorie.no/grunnlov-og-ny-union/1349-regjeringskommisjonen-og-stattholdere-1807-1814.html>
- Persson, C. P. (2018, 03. juni). *Katter ble slaktet i hopetall i middelalder-Danmark*. Forskning.no. <https://forskning.no/kulturhistorie-arkeologi-historie/katter-ble-slaktet-i-hopetall-i-middelalder-danmark/264034>
- Petersen, I. (2017, 27. februar). *Hvorfor slår vi katten af tønden?*. Videnskab.dk.
<https://videnskab.dk/kultur-samfund/hvorfor-slaar-vi-katten-af-toenden/>
- Pontoppidano, Dr. E. (1753). *Det første forsøg paa Norges Naturlige Historie* (Bind 2). Kongelige Wäysenhuses Bogtrykkerie.
- Sanders, C. R. (1993). UNDERSTANDING DOGS: Caretakers' Attributions of Mindednes in Canine-Human Relationships. *Journal of Contemporary Ethnography*, 22(2), 205-226

- Sanders, C. R. (2003). Actions Speak Louder than Words: Close Relationships between Humans and Nonhuman Animals. *Symbolic Interaction*, 26(3), 405–426.
- Schackt, J. (2023, 24. november). Kultur. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/kultur>
- Schmidt, A. S. (Red.). (1850). *Love, Anordninger, Tractater, Resolutioner, Kundgjørelser, Departementskrivelser, Circulærer m. m. for Kongeriget Norge i Tidsrummet fra 1814 – 1848* (Bind 2). Tønsbergs Forlag.
- Solberg, B. (2023, 25. august). Jernalderen i Norge. I *Store norske leksikon*. https://snl.no/Jernalderen_i_Norge
- Solberg, B. og Stylegar, F. A. (2021, 25. august). Steinalderen i Norge. I *Store norske leksikon*. https://snl.no/steinalderen_i_Norge
- Solheim, J. og Syvertsen, T. (2023, 20. november). Norsk presses historie. I *Store norske leksikon*. https://snl.no/norsk_presses_historie
- Sollund, R. (2009) Menneskers paradoksale forhold til dyr. *Sosiologi i dag*, 39(3), 42–68.
- Språkrådet. (2024, 01. mai). *Kjæledyr – eit uverdige ord?*. <https://www.sprakradet.no/svardatabase/sporsmal-og-svar/kjaeledyr--eit-uverdige-ord/>
- Statistisk Sentralbyrå (2024, 24. januar). *Boforhold, registerbasert*. <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/bolig-og-boforhold/statistikk/boforhold-registerbasert>
- Statistisk Sentralbyrå. (u. å.). *Nesten alle bodde på landet*. Hentet 25. januar 2022 fra <https://www.ssb.no/a/fob2001/utstilling/1801/resultater.html>
- Sturlason, S. (1950). *Edda* (A. Holtsmark, Overs.). Cammermeyer.
- Stylegar F. A. og Scott, I. (2021, 16. september). Osebergfunnet. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/Osebergfunnet>
- Stølen, T. (2022, 6. oktober). George Herbert Mead. I *Store norske leksikon*. https://snl.no/George_Herbert_Mead
- Sveinall, P. (1996). *Norsk skogkatt*. Schibsted.

- Taylor, D. (2005). *Katten* (2. utgave). (S. Bryde, Overs.). Gyldendal fakta. (Opprinnelig utgitt 1989).
- Taylor, N. (2012). Animals, Mess, Method: Post-humanism, Sociology and Animal Studies. I L. Birke & J. Hockenhull (Red.), *Crossing Boundaries: Investigating Human-Animal Relationships* (s. 37-50). BRILL.
- Thorsen, L. E. (2001) *Hund! fornuft og følelser*. Pax
- Toplak, S. (2019). The Warrior and the Cat: A Re-Evaluation of the Roles of Domestic Cats in Viking Age Scandinavia. *Current Swedish Archaeology*, 27(27), 213-245.
- Trolldomsarkivet. (u. å.). *Faksimiler av trolldomsprosess. Tiltalte: Smell-Anne, År: 1630-tall, Fylke: Finnmark, Sted: Vadsø*. Hentet 25.01.2022 fra <https://www.trolldomsarkivet.uio.no/perl/ikos/visprosess.cgi?prosessid=726>
- Trollkatt*. (2019, 5. juli). I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/trollkatt>
- Tuan, Y. F. (1984). *Dominance & Affection: The Making of Pets*. Yale University Press.
- Vogt, L. F. (2021, 20. mai). Denne hunden er trolig 500 år gammel - gjett hva den spiste til sitt siste måltid. *Nrk.no*.

Oversikt over tabeller og figurer

Tabell 5-1 - Oversikt over bøter for å drepe en hund. Tabellen viser bøtene fra ulike lover og for ulike hunderaser. Bøtene ble gitt i øre. FtL = Frostatingsloven, SkL = Skånelagen, Ögl = Östgöotalagen, Sdml = Södermannalagen, KrL = Kristoffers landslag (Bernström,

Tabell 5-2 - Oversikt over antall hunder med betalt hundeavgift, folkemengde og prosentvis mengde hunder i forhold til mennesker i Christiania i ulike år mellom 1877 og 1890 (Oslo Kommune, u. å.)

Tabell 6-1 - Oversikt over intervjudeltakere

Tabell 6-2 - Totalt antall dyr som finnes i gruppene «Bare hund», «Hund og annet», «Bare katt», «Katt og annet», «Både hund og katt» og «Både hund og katt og annet». «Annet» innebærer andre kjæledyr som ikke er katt eller hund

Tabell 6-3 - Grunner til kjæledyranskaffelse

Tabell 6-4 - Sammenligning av nåværende antall dyr og boligtype blant respondentene

Tabell 6-5 - Sammenligning av valg om forsikring og anskaffelsesform

Tabell 6-6 - Sammenligning av valg om forsikring og rase/blandingsdyr

Tabell 6-7 - Sammenligning av utdanning og nåværende type dyr blant respondentene

Tabell 6-8 - Sammenligning av utdanning og nåværende antall dyr blant respondentene

Tabell 6-9 - Oversikt over kategoriserte svar fra spørreundersøkelsen på spørsmålet "Hva betyr kjæledyret/-dyrene dine for deg?"

Tabell 6-10 - Oversikt over kategoriserte svar fra spørreundersøkelsen på spørsmålet "Er det visse situasjoner kjæledyret/-dyrene betyr ekstra mye for deg?"

Tabell 6-11 - Oversikt over type dyr og aktiviteter

Tabell 6-12 - Oversikt over type dyr, bruk, aktiviteter, interaksjoner, betydning og betydning i spesielle situasjoner for hver respondent, del 1

Tabell 6-13 - Oversikt over type dyr, bruk, aktiviteter, interaksjoner, betydning og betydning i spesielle situasjoner for hver respondent, del 2

Figur 5-1 - Hundens utvikling i funksjon og samfunns plass

Figur 5-2 - Kattens utvikling i funksjon og samfunns plass

Figur 6-1 - Aldersfordeling blant respondentene fra spørreundersøkelsen

Figur 6-2 - Oversikt over tidligere og nåværende type kjæledyr blant respondentene

Figur 6-3 - Oversikt over nåværende type dyr blant respondentene fordelt på kjønn

Figur 6-4 - Oversikt over nåværende type dyr blant respondentene fordelt på alder

Figur 6-5 - Sammenligning av nåværende type dyr og boligtype blant respondentene

Figur 6-6 - Sammenligning av kjønn og bruksområde for kjæledyret

Figur 6-7 - Sammenligning av kjønn og aktiviteter med kjæledyret

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv spørreundersøkelse

Vedlegg 2: Spørreundersøkelse

Vedlegg 3: Informasjonsskriv intervju

Vedlegg 4: Intervjuguide

Vedlegg 1

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Delundersøkelse: Forholdet mellom mennesker og kjæledyr»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å studere forholdet mellom mennesker og kjæledyr, og velge ut personer til intervju om dette. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Prosjektet er en delundersøkelse med formål om å gi en generell kartlegging av menneskers holdninger til kjæledyr, og velge ut informanter til senere intervjuer. Temaet for undersøkelsen er forholdet mellom menneske og kjæledyr (hund/katt). Vi ønsker å studere ulike perspektiver på kjæledyr, og sammenligne dette med historiske perioder og kulturen vi lever i. Vi vil også undersøke om det er ulike holdninger til hund og katt som kjæledyr. Dette er en kvalitativ undersøkelse som har fokus på enkeltpersoners oppfatninger og holdninger. Undersøkelsen er en del av en masteroppgave i Kulturstudier ved Universitetet i Sørøst-Norge.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Sørøst-Norge er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Spørsmål om å delta i dette prosjektet blir lagt ut i hunde- og kattegrupper på Facebook, for å nå ut til et bredt utvalg mennesker som har eller er interessert i hund og katt som kjæledyr. Det vil også bli sendt til venner og bekjente.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du fyller ut et spørreskjema. Det vil ta deg ca. 10-15 minutter. Spørreskjemaet inneholder spørsmål om ditt forhold til kjæledyr. Dine svar fra spørreskjemaet blir registrert elektronisk. Deltakelsen innebærer også muligheten for å bli kontaktet med spørsmål om å gjennomføre et intervju.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun student og veileder som vil ha tilgang til dine personopplysninger. Personopplysningene vil bli erstattet med en kode som lagres på en egen liste, adskilt fra øvrige data. Personopplysningene vil kun brukes til å kontakte dem som blir valgt ut

til intervju. Øvrig informasjon kan bli brukt i oppgaven, denne informasjonen vil være helt anonymisert. Det vil ikke være mulig å indentifisere enkeltpersoner i oppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er Juni 2022.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Sørøst-Norge har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Sørøst-Norge ved Herleik Baklid, epost: herleik.baklid@usn.no, tlf: 35 95 26 46, eller Gunn Marit Aspheim Hagen, epost: gunnmarit.hagen@outlook.com, tlf: 99 40 00 54
- Vårt personvernombud: Paal Are Solberg, epost: Paal.A.Solberg@usn.no, tlf: 35 57 50 53/ 918 60 041

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Herleik Baklid
(Forsker/veileder)

Gunn Marit Aspheim Hagen

Vedlegg 2

Delundersøkelse: Forholdet mellom mennesker og kjæledyr

Hei!

Mitt navn er Gunn Marit Aspheim Hagen, og jeg jobber med en masteroppgave i Kulturstudier ved Universitetet i Sørøst-Norge. I den anledning er jeg på utkikk etter informanter som er villig til å stille opp til intervju. For å finne aktuelle informanter gjennomfører jeg en spørreundersøkelse. Denne undersøkelsen er en delundersøkelse som i tillegg til å gi en generell kartlegging av menneskers holdninger til kjæledyr, danner grunnlag for videre intervjuer. Temaet for undersøkelsen er forholdet mellom menneske og kjæledyr (hund/katt). Jeg ønsker å studere ulike perspektiver på kjæledyr, og sammenligne dette med historiske perioder og kulturen vi lever i. Jeg vil også undersøke om det er ulike holdninger til hund og katt som kjæledyr. Dette er en kvalitativ undersøkelse som har fokus på enkeltpersoners oppfatninger og holdninger. Spørreundersøkelsen består av opp til 32 spørsmål, og tar ca 10-15 minutter å fylle ut. Spørsmålene kan besvares mer utdypende i et eventuelt intervju. Både svarene fra spørreundersøkelsen og intervjuet kan bli brukt i oppgaven. Svarene blir anonymiserte, og det blir ikke mulig å identifisere enkeltpersoner i oppgaven. Du velger selv om du vil melde deg som interessert til intervju, eller bare svare på spørsmålene i spørreundersøkelsen. Jeg kommer til å gå gjennom alle svarene fra spørreundersøkelsen, og deretter velge ut enkelte informanter til intervju blant de interesserte. Jeg trenger kontaktinformasjon fra dem som ønsker muligheten til å stille til intervju. Intervjuene kan gjennomføres via Zoom/Teams eller chat. Av praktiske årsaker vil videointervjuer bli tatt opp, opptakene slettes ved prosjektets slutt. Av personvernsårsaker ønsker jeg kun deltakere over 18 år. Svarfrist settes til 1. Oktober.

Med vennlig hilsen

Gunn Marit Aspheim Hagen

Samtykke

Jeg samtykker til at mine opplysninger kan benyttes i prosjektet

Aldersbekreftelse

Jeg bekrefter at jeg er over 18 år

Innledende spørsmål

Denne delen består av noen innledende spørsmål.

Har du hatt kjæledyr selv?

Marker én

Ja

Nei

Hvilke kjæledyr har du hatt?

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Har du hatt kjæledyr selv?»

Marker alt som passer

Hund

Katt

Annet:

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet:» er valgt i spørsmålet «Hvilke kjæledyr har du hatt?»

Skriv i feltet under

Har du kjæledyr selv akkurat nå?

Marker én

Ja

Nei

Hvilke kjæledyr har du nå?

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Har du kjæledyr selv akkurat nå?»

Marker alt som passer

Hund

Katt

Annet:

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet:» er valgt i spørsmålet «Hvilke kjæledyr har du nå?»

Skriv i feltet under

Er kjæledyret/-dyrene du har/har hatt renraset eller blanding?

Marker alt som passer

Renraset hund

Renraset katt

Blandingshund

Blandingskatt eller huskatt

Har du skaffet deg kjæledyr under koronaepidemien?

Marker én

Ja

Nei

Livet med kjæledyr

I de følgende delene er jeg interessert i informasjon om hund og katt som kjæledyr. Begrepet "Kjæledyr" vil altså innebære "hund og katt som kjæledyr" heretter. Denne delen er rettet mot deg som eier kjæledyr akkurat nå. Har du ingen kjæledyr nå kan du basere svarene på sist du hadde kjæledyr.

Hvor mange kjæledyr har du?

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Har du kjæledyr selv akkurat nå?»

Marker én

1

2

3

4

5

6

7

8

9 eller fler

Hvor mange kjæledyr har du hatt?

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Har du hatt kjæledyr selv?»

Marker én

1

2

3

4

5

6

7

8

9 eller fler

Hvor lenge har du hatt kjæledyr?

Marker én

Under 1 år

1-5 år

6-10 år

11-15 år

16-20 år

21-25 år

26-30 år

31-35 år

36-40 år

41-45 år

46-50 år

Over 50 år

Hvordan er området du bor i?

Marker én

På landet

I byen

Annet:

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet:» er valgt i spørsmålet «Hvordan er området du bor i?»

Skriv i feltet under

Hvordan er boligen du bor i?

Marker én

Enebolig

Rekkehus

Blokk

Tomannsbolig

Leilighet

Gård

Annet:

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet:» er valgt i spørsmålet «Hvordan er boligen du bor i?»

Skriv i feltet under

Hvorfor skaffet du deg kjæledyr?

Beskriv

Hvordan skaffet du deg kjæledyr?

Marker alt som passer

Via Finn.no

Via avisannonse

Via Facebook

Via venner/bekjente

Via oppdretter

Annet:

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet:» er valgt i spørsmålet «Hvordan skaffet du deg kjæledyr?»

Skriv i feltet under

Hva bruker du kjæledyret/-dyrene til?

Marker alt som passer

Skadedyrbekjemper

Vokter

Gjeter

Turkamerat

Kosekamerat

Annet:

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet:» er valgt i spørsmålet «Hva bruker du kjæledyret/-dyrene til?»

Skriv i feltet under

Har du forsikring på kjæledyret/-dyrene?

Marker én

Ja

Nei

Annet:

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet:» er valgt i spørsmålet «Har du forsikring på kjæledyret/-dyrene?»

Skriv i feltet under

Hvor stor del av en gjennomsnittlig dag bruker du på kjæledyret/-dyrene?

Marker én

Under 1 time

1-4 timer

5-8 timer

9-12 timer

Over 12 timer

Driver du med noen form for aktivitet med kjæledyret/-dyrene?

Marker alt som passer

Jakt

Utstilling

Agillity

Lydighet

Nei

Annet:

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet:» er valgt i spørsmålet «Driver du med noen form for aktivitet med kjæledyret/-dyrene?»

Skriv i feltet under

Hvor sover kjæledyret/-dyrene?

Marker alt som passer

I din seng

I egen seng på ditt soverom

I annet rom

I utendørs hundehus

Ute

Annet:

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet:» er valgt i spørsmålet «Hvor sover kjæledyret/-dyrene?»

Skriv i feltet under

Hva gjør du når en av dine kjæledyr dør?

Marker alt som passer

Begravelse

Kremasjon

Urnebegravelse

Urne som står fremme

Annet:

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet:» er valgt i spørsmålet «Hva gjør du når en av dine kjæledyr dør?»

Skriv i feltet under

Refleksjon

Denne delen består av noen spørsmål jeg ønsker at du reflekterer kort rundt.

Hva legger du i begrepet kjæledyr?

Beskriv

Hvilke anledninger gjennom dagen har du kontakt med kjæledyret/-dyrene?

Beskriv

Hva betyr kjæledyret/-dyrene dine for deg?

Beskriv

Er det visse situasjoner kjæledyret/-dyrene betyr ekstra mye for deg?

Beskriv

Informasjon om deg

I denne delen ønsker jeg litt informasjon om deg.

Kjønn

Marker én

Kvinne

Mann

Ønsker ikke oppgi

Annet:

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet:» er valgt i spørsmålet «Kjønn»

Skriv i feltet under

Bosted

Alder

Marker én

18-20 år

21-30 år

31-40 år

41-50 år

51-60 år

61-70 år

71-80 år

81-90 år

91-100 år

Over 100 år

Yrke

Utdanning

Marker én

Grunnskole

Videregående

Universitet/Høyskole

Annet:

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet:» er valgt i spørsmålet «Utdanning»

Skriv i feltet under

Intervju

Skriv ønsket kontaktinformasjon (for eksempel epost-adresse eller telefonnummer) hvis du ønsker muligheten til å stille til intervju. Hvis du ombestemmer deg kan du når som helst trekke deg ved å kontakte meg, eller takke nei dersom du blir spurt om å stille til intervju.

Ønsker du muligheten til å stille til intervju?

Marker én

Ja

Nei

Hvordan kan du kontaktes?

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Ønsker du muligheten til å stille til intervju?»

Vil du delta i forskningsprosjektet «Intervju: Forholdet mellom mennesker og kjæledyr»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å studere forholdet mellom mennesker og kjæledyr. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Prosjektet består av et intervju med formål om å gi en omfattende og helhetlig beskrivelse av enkeltpersoners holdninger til kjæledyr. Temaet for undersøkelsen er forholdet mellom menneske og kjæledyr (hund/katt). Vi ønsker å studere ulike perspektiver på kjæledyr, og sammenligne dette med historiske perioder og kulturen vi lever i. Vi vil også undersøke om det er ulike holdninger til hund og katt som kjæledyr. Dette er en kvalitativ undersøkelse som har fokus på menneskers oppfatninger og holdninger. Undersøkelsen er en del av en masteroppgave i Kulturstudier ved Universitetet i Sørøst-Norge.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Sørøst-Norge er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du meldte interesse for å stille til intervju i vår forrige undersøkelse *Delundersøkelse: Forholdet mellom mennesker og kjæledyr*. Blant de interesserte fra spørreundersøkelsen har vi benyttet strategisk utvelgelse og variasjonsutvelgelse for å få kontakt med dem som er mest interessante/relevante for intervjuet, og få fanget opp ulike erfaringer, meninger, argumenter, oppfatninger og perspektiver. Det er i første omgang cirka 10 personer som får denne henvendelsen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet innebærer det at vi gjennomfører et intervju i form av en videosamtale. Intervjuet vil ta ca. 1 til 1,5 time. Intervjuet er et åpent, individuelt intervju, og er semistrukturert. Dette betyr at du vil bli intervjuet alene, og intervjuet vil foregå som en samtale hvor vi har utvalgte temaer vi skal gjennom. Intervjuet handler om ditt forhold til hund og katt som kjæledyr. Intervjuet vil bli tatt opp og transkribert, opptak og transkribert tekst vil lagres elektronisk.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun student og veileder som vil ha tilgang til dine personopplysninger. Alle personopplysninger vil lagres på en kryptert server. Personopplysningene vil kun brukes til å gjennomføre og bearbeide intervjuene. All informasjon som blir brukt i oppgaven vil være helt anonymisert. Det vil ikke være mulig å indentifisere enkeltpersoner i oppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er Juni 2022.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Sørøst-Norge har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Sørøst-Norge ved Herleik Baklid, epost: herleik.baklid@usn.no, tlf: 35 95 26 46, eller Gunn Marit Aspheim Hagen, epost: gunnmarit.hagen@outlook.com, tlf: 99 40 00 54
- Vårt personvernombud: Paal Are Solberg, epost: Paal.A.Solberg@usn.no, tlf: 35 57 50 53/ 918 60 041

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Herleik Baklid
(Forsker/veileder)

Gunn Marit Aspheim Hagen

Vedlegg 4

Intervjuguide

Jeg heter Gunn Marit Aspheim Hagen, og jeg tar en master i kulturstudier ved Universitetet i Sørøst-Norge. Jeg gjennomfører dette intervjuet som en del av min masteroppgave, som handler om forholdet mellom mennesker og kjæledyr. Jeg skal intervju ca. 10 personer, og informasjonen jeg får vil bli brukt i oppgaven.

Masteroppgaven vil være tilgjengelig for alle å lese, og all informasjon jeg får fra intervjuet vil bli anonymisert i oppgaven. Av praktiske årsaker vil intervjuet bli tatt opp, disse opptakene slettes når prosjektet er ferdig.

Jeg regner med at intervjuet vil ta mellom en og en og en halv time.

Er det noe du lurer på før vi starter?

Spørsmål:

Kan du fortelle litt om et kjæledyr som har betydd noe helt spesielt for deg?

Temaer vi skal inn på:

- Anskaffelse av kjæledyr
 - o Hvorfor valgte du/ønsker du å skaffe kjæledyr?
 - o Kan du fortelle litt om din opplevelse med å anskaffe kjæledyr?
 - o Hvordan skaffet du kjæledyret/dyrene?
- En vanlig dag for deg og ditt/dine kjæledyr
 - o Kan du beskrive en vanlig dag for deg og kjæledyret/dyrene?
 - o Snakker du med dyret ditt?
 - o Hva er det første du gjør sammen med kjæledyret på morgenen og det siste dere gjør på kvelden?
 - o Hva er viktig for deg i forhold til kjæledyret?
- Aktiviteter med kjæledyret
 - o Pleier du og kjæledyret å gjøre noen aktiviteter sammen?
 - o Hvorfor/hvorfor ikke utstillinger og konkurranser?
- Helse og forsikring
 - o Hva gjør du hvis kjæledyret ditt skader seg eller blir syk?

- Hvorfor valgte du forsikring/ikke forsikring på dyret?
- Kjæledyrets død
 - Hva gjør du med kjæledyret når det dør? Hvorfor gjør du det slik?
 - Hvordan takler du kjæledyrets død?
- Begrepet kjæledyr (pet vs companion animal)
 - Hva er det første du tenker på når du hører ordet kjæledyr?
 - Kjæledyr vs selskapsdyr/samværsdyr
- Kjæledyr og livskvalitet
 - Vil du si at kjæledyret/dyrene påvirker livskvaliteten din? Hvordan?
- Kjæledyrets status og plass i familien
 - Ser du på kjæledyret som en del av familien på lik linje med f. eks barn eller øvrige familiemedlemmer? Hvorfor/hvorfor ikke?
 - Kan du fortelle om en situasjon hvor kjæledyret betød ekstra mye for deg?
- Kjæledyr og korona
 - Evnt hvorfor valgte du å skaffe kjæledyr under koronaepidemien?
 - Kan du fortelle litt om hvordan det var å få tak i kjæledyr under koronaepidemien?
 - Hva har kjæledyret/dyrene betydd for deg under koronaepidemien?

Til slutt: Er det noe mer du vil si eller spørre om før vi avslutter intervjuet?